

**TÜRKİYE’DE LİSANS DÜZEYİNDEKİ TURİZM EĞİTİMİNİN ÖRGÜTSEL
EKOLOJİSİ: BİR MODEL ÖNERİSİ**

Doktora Tezi

İlker GÜL

Eskişehir 2025

**TÜRKİYE’DE LİSANS DÜZEYİNDEKİ TURİZM EĞİTİMİNİN ÖRGÜTSEL
EKOLOJİSİ: BİR MODEL ÖNERİSİ**

İLKER GÜL

DOKTORA TEZİ

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Hakan SEZEREL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Şubat 2025

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İlker GÜL'ın "Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitiminin Örgütsel Ekolojisi: Bir Model Önerisi" başlıklı tezi **28 Ocak 2025** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 37. Maddesi uyarınca **Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı’nda, Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza,

Üye (Tez Danışmanı) : **Doç. Dr. Hakan SEZEREL**

Üye : **Prof. Dr. Semra GÜNAY**

Üye : **Prof. Dr. Atila YÜKSEL**

Üye : **Doç. Dr. Ozan AĞLARGÖZ**

Üye : **Doç. Dr. Duran CANKÜL**

Prof. Dr. Nafiz Öncü CAN
Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TÜRKİYE’DE LİSANS DÜZEYİNDEKİ TURİZM EĞİTİMİNİN ÖRGÜTSEL EKOLOJİSİ: BİR MODEL ÖNERİSİ

İlker GÜL

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şubat, 2025

Danışman: Doç. Dr. Hakan SEZEREL

Üniversitelerde turizm eğitimi kontenjanları, doluluk, açılma ve kapanma miktarlarıyla tartışma konusu olmaktadır. Yükseköğretimde yeni kuramsal kuramla ilgili çalışmalar mevcutken, örgütsel ekoloji yükseköğretim alanında kullanılmamıştır. Tez, turizm eğitimini Yeni Kurumsal Kuram, Örgütsel Ekoloji, Yoğunluk Bağımlılığı, Yenilik Zafiyeti, Ergenlik ve Yaşlılık Zafiyeti kuramlarını kullanarak incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, karma yöntem ve yakınsak araştırma deseniyle gerçekleştirilmiştir. Nitel aşamada, yarı yapılandırılmış formlarla turizm eğitimi veren örgütlerde yöneticilik yapmış 17 akademisyenden veri toplanmış ve tematik analizle çözümlenmiştir. Nicel aşamada, 2003-2023 yılları arasındaki ÖSYM tercih kılavuzlarında yer alan turizm programlarını barındıran fakülte ve yüksekokullara ait veriler, örgütsel ekoloji teorileri ve ArcGIS kullanılarak analiz edilmiş, haritalandırılmıştır. Çalışma sonunda haritalar ve bir model sunulmuş; popülasyonların ekolojik sınırlarla belirlendiği ve devletin bu süreçlerde etkin olduğu görülmüştür. Popülasyonda niş arayışı, alan koruma davranışları ve yoğunluğun zirveye yaklaştığı tespit edilmiş; Türkiye bağlamında örgütler için dört mekânsal yayılım tipi belirlenmiştir: dengeli yayılım, dengesiz yayılım, yalnız örgütler ve inhibitasyon bölgeleri.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel Ekoloji, Mekansal Dağılım, Turizm Eğitimi

ABSTRACT

The Organizational Ecology Of Undergraduate Tourism Education In Turkey:
A Model Proposal

İlker GÜL

Department of Tourism Management

Anadolu University, The Institute Of Graduate Studies, February, 2025

Supervisor: Associated Professor Hakan SEZEREL

The allocation of quotas, occupancy rates, openings, and closures in tourism education programs at universities has been a subject of debate. While there are studies on new institutional theory in higher education, organizational ecology has not yet been applied to this field. This thesis aims to examine tourism education through the lenses of New Institutional Theory, Organizational Ecology, Density Dependence, Liability of Newness, Liability of Aging, and Theories of Ecological and Biological Evolution. The study adopts a mixed-methods and convergent research design. In the qualitative phase, data were collected from 17 academics who had held administrative positions in tourism education institutions, using semi-structured forms, and analyzed thematically. In the quantitative phase, data on faculties and schools offering tourism programs, as listed in the OSYM preference guides between 2003 and 2023, were analyzed and mapped using organizational ecology theories and ArcGIS. As a result, the study presented maps and a model, revealing that populations are determined by ecological boundaries and that the state plays a significant role in these processes. The findings indicate niche-seeking behaviors, territorial preservation tendencies, and proximity to saturation in population density. Furthermore, four types of spatial diffusion have been identified in the context of Turkey: balanced diffusion, unbalanced diffusion, isolated organizations, and inhibition zones.

Keywords: Organizational Ecology, Spatial Distribution, Tourism Education

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İlker Gül

19/02/2025

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I hereby truthfully declare that this thesis is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “scientific plagiarism detection program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

İlker Gül

ÖNSÖZ

Öncelikle aileme teşekkür etmem gerekir. Gerek manevi gerek maddi anlamda onların yardımı olmaksızın bu tezin olması mümkünsüzdü. Annem Ayşe GÜL, babam Ömer GÜL ve kardeşim Kemal GÜL’e hiçbir şekilde ödeyemeyeceğim bir borçtur bu.

Araştırma sürecinde her daim yanımda olan Dr. Ayten ÖZÇELİK ve Dr. Ezgi ERŞAHİN’e teşekkür etmem gerekir. Bilimsel tartışmalar ve yaşadığım sorunlar için her daim yanımda olan Dr. Zehra TETİK bende ve bu tezin oluşmasında emeği olan en değerli arkadaşlarımdandır.

Bu süreç içinde yaşadığım zorluklarda bana destek olan çok sayıda hocamızı burada anmak mümkün olmayabilir. Ancak özellikle iki isme yer ayırmak istiyorum. Yaşadığım zor günlerde işlerini güçlerini bırakıp bana yardım eden Prof. Dr. Emrah ÖZKUL hocamıza minnetlerimi sunarım. Diğer yandan bu süreçte sınır tanımayıp İsveç’ten bana yardım etmeye çalışan, yol gösteren Doç. Dr. Cenk DEMİROĞLU hocamıza çok teşekkür ederim. Bu uzun süreçte arayan, soran destek veren ismini sayamadığım diğer tüm hocalarımıza da teşekkürü borç bilirim.

Prof. Atila YÜKSEL ile ilk tanışmam doktora ders yıllarında turizm alanındaki yayın ve araştırma yaklaşımlarından şikâyet ederken yanıma “Aykırı: Araştırma Yanılsamaları” kitabıyla gelen sınıf arkadaşım Dr. Nesrin SAVAŞ sayesinde olmuştur. Yeterlilik sınavı sonrası tez izleme sürecimde yer almış, bilim felsefesi ve eleştirel düşünce ilgime rüzgar olmuştur.

Prof. Dr. Semra GÜNAY hocam benim için kısmen yeni, Türk Turizm akademisinde kendine güçlükle yer bulan coğrafyanın önemini göstermiştir. Tezin özellikle nicel aşamasında bana yeni yollar göstermiş, kısıtlı zamanı ayırmıştır. Karanlıkta kaldığım zamanlar kendi tecrübeleriyle bana ışık olmuştur.

19/02/2025

ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ

Evrak Kayıt Tarihi: 14.11.2022 Protokol No: 442386

Tarih: 22.11.2022

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Örgütsel Ekoloji Açısından Türkiye'deki Turizm Fakülteleri
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Semra GÜNAY AKTAŞ
TEZ YAZARI:	İlker GÜL
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Saime ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. İbrahim Cemil ULUKAN (Açıköğretim Fak.)
Prof. Dr. Hacıdan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)

ÜRETKEN YAPAY ZEKA KULLANIM BEYANI

Bu tez çalışmasının hazırlanması, yürütülmesi, verilerin analizi vb. aşamalarının herhangi birinde üretken yapay zekâ programlarından yararlanmadığımı beyan ederim.

İlker Gül

DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE

I declare that I have not used generative artificial intelligence programs at any stage of the preparation, execution, data analysis, etc. of this study.

İlker Gül

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	ii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ	viii
ÜRETKEN YAPAY ZEKA KULLANIM BEYANI.....	ix
DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun	3
1.2. Amaç	4
1.3. Önem	5
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Özgünlük.....	6
1.6. Tanımlar	6
2. ALANYAZIN.....	7
2.1. Dünyada Yükseköğretimde Turizm'in Gelişimi	7
2.2. Türkiye'de Yükseköğretimde Turizm'in Gelişimi	8

2.3.	Kuramsal Arkaplan.....	18
2.3.1.	Eski ve Yeni Kurumsal Kuram	20
2.3.2.	Örgütsel Ekoloji Kuramı.....	23
2.3.3.	Yapısal Atalet	26
2.3.4.	Yoğunluk Bağımlılığı.....	28
2.3.5.	Yenilik Zafiyeti.....	30
2.3.6.	Küçüklük Zafiyeti	31
2.3.7.	Ergenlik ve Yaşlılık Zafiyeti	32
3.	YÖNTEM.....	33
3.1.	Araştırmanın Deseni.....	33
3.2.	Nitel Aşama	34
3.2.1.	Veri Toplama.....	34
3.2.2.	Nitel Verinin Analizi.....	37
3.3.	Nicel Aşama	40
3.3.1.	Veri Toplama.....	40
3.3.2.	Nicel Verinin Analizi	41
4.	BULGULAR	44
4.1.	Nitel Bulgular	44
4.1.1.	Mikro Düzey	44
4.1.2.	Mezo Düzey	45
4.1.3.	Makro Düzey	48
4.3.	Nicel Bulgular.....	51
4.3.1.	Popülasyonun Sayısal Analizi	51
4.3.2.	Popülasyonun Coğrafi Analizi	57
5.	TARTIŞMA, SONUÇ, VE ÖNERİLER.....	105
5.1.	Tartışma.....	105
5.1.1.	Devlet, Seçilim ve Ekolojik Sınırlar	105

5.1.2. Yoğunluk ve Heterojenlik	107
5.1.3. Popülasyon ve Mekansal Yayılm.....	107
5.2. Sonuç	108
5.2.1. Teorik Katkı	109
5.2.2. Yönetmel Katkı.....	110
5.2.3. Öneriler	110
KAYNAKÇA	112

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Turizme yönelik lisans düzeyinde eğitim alan öğrenci ve mezun sayıları	11
Tablo 3.1. Mülakat Katılımcı Listesi.....	35
Tablo 3.2. Temalar ve Teoriler.....	40

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. 1982-2023 arası öğrenci sayıları.....	13
Şekil 2.2. 2012-2023 arası öğrenci sayıları.....	14
Şekil 2.3. 2010-2022 arası Turizm fakülteleri ve Turizm ismi içeren yüksekokullar.....	17
Şekil 3.1. Yakınsak Araştırma Deseni.....	33
Şekil 3.2. Temalar ve Analiz Düzeyi.....	38
Şekil 4.1. Yıllara Göre Fakülte ve Yüksekokullar.....	52
Şekil 4.2. Alt Gruplar Olarak Fakülte ve Yüksekokul Türleri Isı Haritası.....	54
Şekil 4.3. Alt Gruplar Olarak Fakülte ve Yüksekokullar Türlerinin Seyri	55
Şekil 4.4. Turizm Eğitimi Veren Fakülte ve Yüksekokulların Yoğunluğu.....	55
Şekil 4.5. Yaşlara Göre Ölüm Dağılımı.....	57
Şekil 4.6. 2003 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	59
Şekil 4.7. 2004 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	60
Şekil 4.8. 2005 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	61
Şekil 4.9. 2006 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	62
Şekil 4.10. 2007 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	63
Şekil 4.11. 2008 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	64
Şekil 4.12. 2009 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	65
Şekil 4.13. 2010 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	66
Şekil 4.14. 2011 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	67
Şekil 4.15. 2012 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	68
Şekil 4.16. 2013 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	69
Şekil 4.17. 2014 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	70
Şekil 4.18. 2015 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	71
Şekil 4.19. 2016 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	72
Şekil 4.20. 2017 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	73
Şekil 4.21. 2018 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	74
Şekil 4.22. 2019 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	75
Şekil 4.23. 2020 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	76

Şekil 4.24. 2021 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	77
Şekil 4.25. 2022 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	78
Şekil 4.26. 2023 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	79
Şekil 4.27. 2003 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	82
Şekil 4.28. 2004 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	83
Şekil 4.29. 2005 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	84
Şekil 4.30. 2006 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	85
Şekil 4.31. 2007 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	86
Şekil 4.32. 2008 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	87
Şekil 4.33. 2009 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	88
Şekil 4.34. 2010 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	89
Şekil 4.35. 2011 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	90
Şekil 4.36. 2012 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	91
Şekil 4.37. 2013 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	92
Şekil 4.38. 2014 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	93
Şekil 4.39. 2015 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	94
Şekil 4.40. 2016 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	95
Şekil 4.41. 2017 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	96
Şekil 4.42. 2018 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	97
Şekil 4.43. 2019 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	98
Şekil 4.44. 2020 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	99
Şekil 4.45. 2021 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	100
Şekil 4.46. 2022 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	101
Şekil 4.47. 2023 Popülasyonun Hacminin Noktasal Olarak Haritalandırılması.....	102
Şekil 4.48. 2003-2023 Yılları Arası İl Bazında Kontenjanların Büyüme Durumu.....	104
Şekil 4.49. Teorik Model.....	105

1. GİRİŞ

Turizm eğitimi bireylere ilkeler ve yorumlama, çözümler için gerekli becerileri sağlayan bir süreç olarak tanımlanırken, öğrencilerin mesleki ve entelektüel gelişime katkıda bulunan kavramsal konuları içermektedir (Cooper & Shepherd, 1997).

Turizm alanının disiplinlerarası yapısı nedeniyle sektör ve bilim alanında ihtiyaç duyulan elemanların yetiştirilmesi amacıyla farklı eğitim kurumları meydana gelmiştir (Akoğlan Kozak, 2014). Eğitimler, sektör ve akademideki farklı seviyedeki ihtiyaçları karşılamak için çeşitlenmiştir. Türkiye’de ortaöğretim seviyesindeki turizm meslek liseleri, ön lisans düzeyinde eğitim veren meslek yüksekokulları mevcuttur. Lisans düzeyinde de turizmle ilgili farklı isimlerdeki yüksekokullar ve fakülteler kurulmuştur (ÖSYM, 2003, 2023). Bu süreç turizm eğitimi veren örgütlerin çeşitliliğine yol açmıştır.

2003 yılında 10 farklı isimde yüksekokul ve fakültede turizm eğitimi verilirken, 2023 yılında 22 farklı yüksekokul ve fakülte ÖSYM kılavuzlarında turizm eğitimi için kontenjan belirtmiştir. 2003 yılı ÖSYM kılavuzunda turizm eğitimi sağlayan fakülte ve yüksekokulu sayısı 25 iken 2023 kılavuzunda 124’e çıkmıştır (ÖSYM, 2003, 2023). Fakülte sayısı 2003 yılında 8 ile 17 adet olan Yüksekokul sayısının gerisindeyken, 2023 yılında turizm eğitimi sağlayan fakülte sayısı 98 ile 26 adet yüksekokulu geride bırakmıştır. 2003 yılından 2023 yılına olan süreçte Bilgisayar ve Turizm Yüksekokulu, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu ve Yabancı Diller Yüksekokulu birimleri turizmi eğitiminde varlığını kaybederken, Turizm Fakültesi, Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi ve Sanat ve Tasarım Fakültesi turizm eğitiminde yer bulmuştur (ÖSYM, 2003, 2023). Dolayısıyla örgütsel teoriler açısından yenilikler, yok oluşlar ve çeşitlenme görülmektedir. Bu durum lisans düzeyinde turizm eğitimindeki örgütsel şekillenmenin nasıl gerçekleştiği sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

Neden bazı örgütler yaygın hale gelirken bazı varlığını devam ettirememektedir? Bu bağlamda örgütlerin çeşitlenmelerini, nüfuslarını, doğum ve ölümlerini biyolojik canlılara benzer şekilde incelemek örgütsel ekoloji teorisinin temelini oluşturmaktadır (Carroll, 1984; Singh & Lumsden, 1990).

Örgütlerin doğum, ölüm ve yaşam süreçleri, örgütsel ekoloji kuramı çerçevesinde incelenmekte olup, popülasyon dinamikleri, yoğunluk bağımlılığı teorisiyle

açıklanmaktadır (Hannan & Carroll, 1992). Bu teoriye göre, bir popülasyonun kuruluş ve ölüm oranları, meşruiyet ve rekabet gibi zıt kuvvetlerden etkilenmektedir (Kamps & Péli, 1995). Yenilik zafiyeti ve küçüklük zafiyeti teorileri ise, yeni ve küçük örgütlerin çevresel belirsizlikler ve kaynak yetersizlikleri nedeniyle büyük örgütlere göre hayatta kalma şansının daha düşük olduğunu vurgular (Freeman vd., 1983; Shinkle & Kriauciunas, 2012; Stinchcombe, 1965). Örgütsel ekoloji, biyolojik evrimden esinlenerek sosyal bilimlere uygulanmıştır (Çubukçu, 2018; Turhan, 2021).

Nitelikli ve tabana yayılmış olan turizm eğitiminin, turizm endüstrisinden en yüksek düzeyde fayda alınmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir (Olçay, 2008). Devlet bu amaçla bir çok kurum oluşturmaktadır (Erbaş vd., 2016; Temizkan vd., 2019). Aynı zamanda turizm eğitiminin sektörün hizmet kalitesini, verimliliğini ve gelişimini etkilediği düşünülmektedir (Airey vd., 2015; Aslan, 2010; Unur & Köşker, 2015; Yıldırım vd., 2016). Bu bağlamda yükseköğretimde turizm eğitiminin nasıl çeşitlendiği konusunda kavrayış geliştirmenin, dinamiklerini incelemenin turizm eğitim yatırımlarının doğru ve tutarlı yapılmasına (Tuyluoğlu, 2003), istihdama (Uzun, 2009) ve turizm endüstrisinin gelişimine fayda sağlayacağı görülmektedir. Öte yandan turizm eğitimi alanyazınında geniş teorik bakışlı incelemeler ve lokasyon koşullarına ilişkin araştırmalar konusunda eksiklik görülmektedir. Sözelimi, mekansal ekoloji Gruenewald, (2007) ve Moilanen & Hanski (2001) örgütün bulunduğu coğrafi konum ve onun diğer örgütlerle olan ilişkisinin araştırabilecek, bu eksikliği giderebilecek bir seçenek olarak önerilmektedir. Bununla birlikte, turizm eğitim kurumlarının bulundukları yer ile yaşam süreleri konusunda bir çalışma bulunmamaktadır.

Alanyazındaki söz konusu eksikliği gidermek adına bu tez çalışmasında: örgütsel ekoloji kuramı çerçevesinde turizm eğitiminin fakülte ve yüksekokullar nasıl geliştiği incelenmektedir. Çalışmada, yükseköğretimde turizm eğitiminin durumu, şekillenişini anlayabilmek adına analiz birimi olarak turizm eğitimi sağlayan yüksekokul ve fakülteler belirlenmiş; örgütsel ekoloji (Carroll, 1984), yoğunluk bağımlılığı (Carroll & Hannan, 1989; Petersen & Koput, 1991a), yenilik zafiyeti (Bruderl & Schussler, 1990; Freeman vd., 1983), küçüklük zafiyeti (Acar, 2010; Hager vd., 2004), ergenlik (Bruderl & Schussler, 1990), yaşlılık zafiyeti (Barron vd., 1994) kuramlarından yararlanılmıştır.

Tez çalışmasında lisans düzeyinde turizm eğitimi veren programları barındıran yüksekokul ve fakültelerin nasıl şekillendiği ve çeşitlendiği sorusunun cevaplanması

amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik karma yönteme başvurulmuş, 2003-2023 yılları arasındaki değişimi gözlemlemek için nitel ve nicel yöntemleri birlikte değerlendirilmiştir. Nitel bölümde, turizm eğitim kurumlarında yöneticilik yapmış olan akademisyenlerle görüşmelere, nicel bölümde ise örgütlerin yıllara göre sayı ve lokasyonları üzerinden coğrafi analizlere başvurulmuştur.

Tez beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sorun, amaç, önem, sınırlılıklar, özgünlük ve tanımlar kısımları bulunmaktadır. İkinci bölümde alanyazın kısmında turizmin yükseköğretim içerisindeki gelişimi ve çalışmanın kuramsal arka planına yer verilmektedir. Üçüncü kısımda yöntem, desen, nicel ve nitel veriler ele alınmış, dördüncü bölümde ise elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Son kısımda ise tartışma, sonuç ve öneriler paylaşılmıştır.

1.1. Sorun

2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı YKS yerleştirme sonuçlarına göre devlet ait Turizm Fakültelerinde yer alan Turizm İşletmeciliği bölümünün genel doluluk oranı %40'ın altında kalmıştır (Atabay, 2021). Öğrenci sayısının azlığı ve kontenjanların dolmaması sebebiyle turizm eğitimi veren bölümler kapatılmıştır (Sağol, 2021). Öte yandan 2019 yılında Gastronomi programları sayısında %21,1, rekreasyon programlarının sayısında %55,6 artış görülmüştür (TUADER, 2019). 2003 yılında 25 fakülte/yüksekokul turizm eğitimi sunarken, 2023'te bu sayı 124'e çıkmıştır. Fakülte sayısı 8'den 98'e yükselirken, yüksekokul sayısı 17'den 26'ya yükselmiştir. Turizm eğitimi alanında, Bilgisayar ve Turizm Yüksekokulu, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi gibi birimler eğitimden çekilirken; Turizm Fakültesi, Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi ile Sanat ve Tasarım Fakültesi gibi yeni birimler turizm eğitim alanına katılmıştır (ÖSYM, 2003, 2023). Görüldüğü üzere yükseköğretimde turizm eğitimi açılmalar ve kapanmalar, artışlar ve çeşitlenmeler göstermektedir.

Bu durum kaynak kullanımının verimliliği ve eğitim açısından bir inceleme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yeni kurumsal kuram ile yapılan incelemeler mevcutken (Kobal, 2021; Taştan & Yılmaz, 2021), bu incelemelerde mekânsal analizler yer almamaktadır.

Karma yöntem yaklaşımı benimsenen araştırmanın ilk aşamasında, örgütlerde yöneticilik yapmış olan akademisyenlerin deneyimlerinden elde edilen nitel verilerle, bu sürecin

aktörlere dayalı bir analizin yapılması hedeflenmiştir. İkinci aşamada, turizm eğitimi veren fakültelerin ve yüksekokulların 2003'ten 2023'e kadar olan 21 yıllık tarihsel süreçteki sayı, dağılım ve gelişim verileri incelenmiştir.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki lisans düzeyinde turizm eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların örgütsel şekillenme süreçlerini (doğum, büyüme, çeşitlenme ve ölüm) anlamak ve bu süreçlere ilişkin bir model geliştirmektir. Çalışma, örgütsel ekoloji kuramı, alt teorilerden (yoğunluk bağımlılığı, yenilik zafiyeti, küçüklük zafiyeti, ergenlik ve yaşlılık zafiyetleri) kuramlarından yararlanarak turizm yükseköğretim sisteminin yapısal dinamiklerini açıklamayı hedeflemektedir. Araştırmanın alt amaçları kapsamında turizm eğitiminde çeşitlilik ve süreklilik faktörleri ele alınmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'de turizm fakülteleri ve yüksekokullarının hangi koşullarda çeşitlenme gösterdiği incelenmektedir. Örgütsel ekoloji kuramı ile turizm eğitimi arasındaki ilişki değerlendirilerek, bu alanda literatüre teorik katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Bunun yanı sıra, araştırmanın bir diğer alt amacı turizm eğitiminde mekânsal dinamiklerin analizidir. Türkiye'de turizm eğitimi sağlayan fakülte ve yüksekokulların coğrafi dağılımı incelenerek bölgesel örgütsel şekillenmeler karşılaştırmalı bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. 2003-2023 yılları arasında Coğrafi Bilgi Sistemleri (GIS) kullanılarak eğitim kurumlarının mekânsal çeşitlenme ve yoğunlaşma süreçleri analiz edilmektedir. Böylelikle, turizm eğitiminde bölgesel farklılıklar ve mekânsal dinamikler arasındaki ilişkiler ortaya konulmaktadır.

Turizm eğitim kurumlarının doğum, büyüme ve ölüm süreçlerinin örgütsel ekoloji kuramı çerçevesinde test edilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, yenilik zafiyeti, ergenlik ve yaşlılık zafiyeti ile yoğunluk bağımlılığı gibi ilgili teorilerin turizm eğitimi bağlamında geçerliliği araştırılmaktadır. Bu sayede, turizm eğitim kurumlarının gelişim süreçlerini açıklamaya yönelik kapsamlı bir analiz yapılması hedeflenmiştir.

1.3. Önem

Alanyazında yükseköğretime yönelik eski ve yeni kurumsal kuramla gerçekleştirilmiş çalışmalar (Fidan, 2017; Kobal, 2021; Taştan & Yılmaz, 2021), bulunmasına rağmen, örgütsel ekoloji kuramı kullanılarak gerçekleştirilen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Benzer şekilde, alanyazında mekânsal dağılım, örgütsel şekillenme ve popülasyon dinamikleri gibi ekolojik yaklaşımların ihmal edildiği görülmektedir.

Shaw vd., (2018) disiplinler arası teorilerin entegre edilmesinin teori entegrasyonunun önemli, yenilikçi ve cesur teorik katkılar yapmak için etkili bir yöntem olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda tez örgütsel ekoloji kuramı, alt teorilerini (yoğunluk bağımlılığı, yenilik zafiyeti, küçüklük zafiyeti, ergenlik ve yaşlılık zafiyeti) Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren örgütlerin gelişimini incelemek için kullanarak katkı sunmaktadır. Öte yandan, Coğrafi Bilgi Sistemlerini kullanılarak turizm eğitim örgütlerinin mekânsal dinamikleri incelenmekte ve bu bulgular örgütsel ekoloji kuramıyla ilişkilendirilmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Nicel veri olarak 2003 yılından 2023 yılına kadar olan 21 yıllık süreç için mevcut ÖSYM tercih kılavuzlarından toplanan veri kullanılmıştır. Eğitim kurumları, kılavuzlar üzerinden öğrenci alımı yapmaya devam ettiği yıllarda yaşıyor olarak kabul edilmiştir. Kılavuzlarda bulunan Türki Cumhuriyetler ve KKTC üniversiteleri çalışma kapsamı dışındadır.

Üniversite fakültelerinin ve yüksekokulların lokasyonlarının noktasal olarak geriye dönük yer değişiklikleri belirlenemediği için güncel konumları tüm yıllar için geçerli olarak kabul edilmiştir.

Çalışmanın evrenini oluşturan lisans düzeyindeki turizm eğitimine ilişkin nitel veri toplanırken, veri toplama süreci, bölüm veya program başkanlığı, fakülte dekanlığı veya yüksekokul müdürlüğü görevini daha önce yapmış veya hâlen yapmakta olan kişilerle sınırlandırılmıştır.

1.5. Özgünlük

Bilimsel araştırmalar bir olguyu açıklamak amacıyla ya bir teoriden yola çıkmakta ve test ederek teoriyi geliştirmekte ya da olguyu açıklamak adına teori inşası gerçekleştirmektedir (Colquitt & Zapata-Phelan, 2007). Eğitim kurumları üzerine eski ve yeni kurumsal kuram çalışmaları gerçekleştirilirken (Fidan, 2017; Kobal, 2021; Taştan & Yılmaz, 2021), evresel ve coğrafi etkenleri açıklamakta sınırlı kalmaktadır. Turizm eğitimini konu alan bu tez çalışması örgütsel ekoloji, yoğunluk bağımlılığı, yenilik zafiyeti, küçük zafiyeti, ergenlik ve yaşlılık zafiyeti eğitim örgütleri alanına taşımaktadır. Öte yandan coğrafi bilgi sistemleri ilk defa örgütsel ekoloji kuramı ile birlikte kullanılarak mekansal bağlamda analizler yapmayı ve kurama katkı sağlamayı amaçlamıştır. Yine teori bağlamında ilk defa karma desen kullanılarak nitel aşamada aktörlere bağlı koşulları, nicel aşamada mekansal koşulları incelemiştir. Yeni bir model önerisi gerçekleştirilirken coğrafi koşulların yarattığı farklılıkların örgüt teorilerindeki önemi haritalar aracılığıyla ortaya konmuştur.

1.6.Tanımlar

Çalışmanın bu bölümünde sık kullanılan kavramlara ilişkin tanımlar verilmiştir.

Alt Türler: Bir grup popölasyon, ayrı bir tür olarak kabul edilecek kadar belirgin farklılıklar göstermediğinde, bu popölasyon bir alttür olarak sınıflandırılmıştır (Mayr, 1982).

Bologna Süreci: 2010 ve 2020 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı yaratmayı hedefleyen, bu bağlamda 47 üye ülke tarafından standart kredi ve öğretim göstergeleri oluşturmayı hedefleyen bir süreçtir (Elmas, 2012b)

Fakölteleşme: Turizm eğitimi veren yüksekokulların turizm fakölterlerine dönüşme süreci ifade etmektedir (Tütüncü, 2018)

Turizm Eğitimi: Turizm sektörüne ilişkin eğitim gören kişilerin bilgi ve becerilerle donatarak sektör dinamiklerine hazırlayan bölümler tarafından sağlanan eğitimdir (Aksu & Bucak, 2012; Hacıoğlu vd., 2008).

2. ALANYAZIN

2.1. Dünyada Yükseköğretimde Turizm'in Gelişimi

Turizm eğitiminin erken dönem örnekleri 1920 yılı ortalarına kadar sürülebilmektedir. Roma'da 1925, Viyana'da 1936, St Gallen ve Bern'deki üniversitelerde ise 1941 yılında turizm eğitimi görülmeye başlanmıştır (Airey, 2016; Medlik, 1965). Turizm eğitimi, turizm faaliyetlerinde, yükseköğretimde ve toplumda meydana gelen değişimler nedeniyle ayrı bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmıştır (Fidgeon, 2010). 1960'lara gelindiğinde Kanada'da turizm ve konaklama eğitimi veren kolejlerin ve üniversitelerin temellerinin atılmış. bunun bir göstergesi olarak Ontario Hostelry Institute (OHI), ağırlama alanındaki yetişmiş eleman ihtiyacını gidermek için kurulmuştur (MacLaurin, 2006). Tayvan'a bakıldığında da 1965 yılında Hsing Wu College, 1966 yılında Chinese Culture College (daha sonra Chinese Culture University) kurumlarının turizm eğitimi veren bölümler açtığı görülmektedir (Horng & Lee, 2006). Yakın coğrafyasındaki Hong Kong'a bakıldığında ise 1977 yılında Haking Wong Technical Institute (HWTI) kurumunda ilk resmi mesleki otelcilik ve ikram eğitim dersleri verilmiştir (Lo, 2006). Bu durumda turizm eğitiminin genelleşmesi, yükseköğretimde yaygın bölümler arasına girmesinin 1960'larla başladığı görülmektedir (Dredge vd., 2015). İsveç'te ise ilk turizm programı 1978'de açılmıştır (Milinchuk, 2017; Steene, 2014).

1970 sonrası ise büyümenin hızla gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum, turizm faaliyetleri sonrası hükümetlerin bu konuda adımlar atmasıyla ilişkili görülmektedir. İsveç'te 1975'te Turizm Konseyi'nin kurulması ve yükseköğreminin genişletilmesi yönündeki hükümet kararları genişleme yolunda etkili olmuştur (Steene, 2014). İsveç'in turistik Östersund, Borlänge ve Kalmar gibi turistik bölgelerinde kolejlerde yeni turizm programları kurulmuştur (Milinchuk, 2017; Steene, 2014). Farklı bir bölgede Güney Amerika'da Brezilya'ya bakıldığında 1970'lerin başlarında yüksek öğrenimde ilk turizm programları kendini gösterirken 90'larda 250 programa ve 2004'te 600 programa kadar çıkmıştır (Leal, 2004).

Öte yandan turizm eğitimi üniversitelerde yayılırken kendi içerisinde de değişimler yaşamıştır. Ağırlıklı mesleki odaklı eğitimden, yönetim, iş becerileri ve daha geniş eğitim kavramlarını içeren daha kapsamlı programlar haline gelmeye başlamışlardır (Airey & Johnson, 1999; Ayikoru vd., 2009).

Bu kapsam genişlemesinin, bölümlerin genişlemesiyle paralel olduğu görülmektedir. Örneğin, Çin anakarasında lisans dereceleri arasında Turizm İşletmeciliği ve Fuar Ekonomisi ve Yönetimi yer almaktadır. Yüksek lisans programları arasında geleneksel yüksek lisans programlarının yanı sıra, yeni başlatılan profesyonel yüksek lisans programları da bulunmaktadır (Yang & Song, 2011). Bu programlar arasında Turizm Yönetimi Yüksek Lisansı da yer almaktadır. Yeni yüksek lisans programları, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Ağırlama Yönetimi Yüksek Lisansı (MMH) programına denk olarak düşünülebilir (Yang & Song, 2011).

2.2. Türkiye’de Yükseköğretimde Turizm’in Gelişimi

Turizm eğitimi konusunda yapılan ilk resmi düzenleme 29 Ekim 1890’da Seyyahlara Tercümanlık Edenler Hakkında 190 Sayılı Nizamname gerçekleştirilmiş ve Osmanlı Devleti’nde yürürlüğe konmuştur (Boylu & Arslan, 2014; Ünlüöner, 1993). Rehberlik mesleği kısmen de olsa yabancı dil bilgisi olan gayri müslimler tarafından özel ve serbest bir meslek olarak yürütülmüştür (Ünlüöner, 1993). Durum turizm eğitime yönelik bir kurumsal şekillenme değil, hali hazırda bu mesleği yapan veya yapabilecek kişilere ehliyet sağlanması, bir çeşit düzenleme olarak değerlendirilebilir. Ünlüöner, (1993) bu nizamnamenin cumhuriyetin ilanı sonrası 1925 yılında 1730 sayılı Seyyah Tercümanları Hakkında Kararname çıkarıldığını ve ilgili konuda belediyelerin yetkilendirilmesi şeklinde güncelliğini aktarmaktadır. Belediyelerin bu konuda yetkilendirilmesi, yerel yönetimlerin ilgi eksikliği ve tecrübe yetersizliği sebebiyle başarılı olamamıştır. Daha sonra Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu turist rehberlerinin yetiştirilmesinde, eğitimlerin düzenlenmesi, yayınların hazırlanması, basımı gibi konularda yetkilendirilmiş ve gelişmeler göstermiştir (Ünlüöner, 1993).

Turizm eğitiminin yaygın eğitim içinde yer alması ticaret liseleriyle başlamıştır. 1953 yılında Ankara ve İzmir Ticaret Liselerinde turizm meslek kursları açılmıştır. Bunun yanı sıra turizm derneklerinin rehberlik kursları düzenleme haklarının olması rehberlik eğitiminin devam etmesini ve artmasına yardımcı olmuştur (Avcıkurt, 2000; Olalı, 1984). 1955 yılında İstanbul, 1960 yılında turist rehberliği kursları açılmış olup (Boylu & Arslan, 2014), İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin (İTİA) açılması turizm eğitimi için yeni fırsatlar doğurmuştur. 7334 Sayılı İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Kanunu gereğince İTİA’lar turizm bölümleri ihtisas, yani uzmanlık, bölümleri olarak kurulmuş ve 1961-1962 yılında Ankara Otelcilik Okulu açılmıştır (Ünlüöner, 1993). 14 Ekim 1965

tarihinde, 12126 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan bir yönetmelik ile Ankara Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu’na 1965-66 öğretim yılı itibarıyla Turizm bölümü ilave edilmiş ve ismi Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu olmuştur (Akoğlu vd., 1966). Öğretmen yetiştirme gayesindeki bu okulun 3 yıllık eğitim süresi 67-68 eğitim yılıyla beraber 4 yıllık öğretime geçirilmiştir. İsmi ise Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen okuluna dönüşmüştür. 3. Sınıfta ihtisas alanları işletme-muhasebe, büro idaresi ve turizm öğretmenliği bölümleri olarak belirlenmiştir. 1982 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) altında olan okul, yine MEB’in bünyesindeki Kız teknik Yüksek Öğretmen Okulu birleştirilmiştir. Sonrasında Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi bünyesine Ticaret ve Turizm Eğitim Bölümleri olarak yer alırken, 1992-93 öğretim yılında Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi çatısı altında yer almıştır (Ünlüönen, 1993; Yetgin, 2018). Üç anabilim dalında (Muhasebe Finansman Öğretmenliği, Büro Yönetimi Öğretmenliği ve Turizm Öğretmenliği) öğretmen yetiştirmek amaçlı eğitim verilirken, bu misyonunu 2009 fakülte haline getirilmesiyle kaybedecek ve Turizm fakültesi açılacaktır (Yetgin, 2018).

Ege Üniversitesi’nde, İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesi’nde 1969 yılında öğretime başlayan turizm ve otel işletmeciliği daha sonra 41 numaralı kanun hükmünde kararname ile kapatılmıştır (Ünlüönen, 1993; Yükseköğretim Kurumlan Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1982). Benzer bir durum endüstriyel sanatlar yüksek öğretmen okulunda da ticaret ve turizm bölümü için de yaşanmıştır. Bu okul orta dereceli okullardaki turizm ve ticaret dersine öğretmen gayesiyle öğretim yaparken, 41 sayılı kanun hükmünde kararname ile kapatılmışlardır (Ünlüönen, 1993; Yükseköğretim Kurumlan Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1982). Bunların YÖK’ün gelişi ile turizm alanındaki yeni yapılanmanın yansımaları olarak değerlendirilebilir.

1970’lerde önlisans düzeyinde programlar kendilerini üniversitelerde kendilerini göstermeye başlamışlardır. Ege Üniversitesindeki turizm programı daha sonra lisans düzeyine çıkarılmıştır. 1974-75 yılında ise Hacettepe Üniversitesi’ne bağlı olan Teknoloji ve Meslek Yüksekokulu içinde yine iki senelik olan bir program açılmıştır (DPT, 1977). Ayrıca MEB’e bağlı olan meslek yüksekokullarında zaman içerisinde turizm programları açılmaya devam etmiştir (Ünlüönen, 1993). Önlisans derecesinde Ege Üniversitesi, Aydın Önlisans Yüksekokulu 1974-75 öğretim yılında iktisadi ve ticari bilimler fakültesine bağlı olarak sektöre insan gücü yetiştirmek amacıyla açılmıştır. 1978 yılında Ege Üniversitesi, İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümüne bağlı olarak 4 yıllık

hale gelmiş ve Aydın Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu haline getirilmiştir (Ünlüöner, 1993). Daha sonrasında önce 2809 sayılı kanunla (41 sayılı kanun hükmünde kararnamenin yasalaşmış halidir) Dokuz Eylül Üniversitesi, iktisadi ve idari bilimler fakültesine bağlanmıştır (Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu (1)(2)(3), 1983). Sonrasında ise 3837 sayılı kanunla Adnan Menderes Üniversitesine bağlanmıştır (3837 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında, 1992; Ünlüöner, 1993).

İTİA'lardaki dönüşüm Bursa ve Adana'da devam etmiştir. 1975-76 öğretim yılında Bursa iktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne bağlı olarak Balıkesir İşletmecilik ve Turizm Yüksek Okulu, işletmecilik ve turizm bölümlerinde lisans düzeyinde eğitim ve öğretim başlamıştır. 80 sonrası 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Uludağ Üniversitesi Balıkesir Mühendislik Fakültesi'ne bağlanmıştır ve Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu adını almıştır. 3837 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında, (1992) kanunla ise Balıkesir Üniversitesine bağlanmıştır (Ünlüöner, 1993). Adana'daki İTİA'ya bağlı olarak 79-80 öğretim yılında faaliyetine başlayan Mersin İşletmecilik ve Turizm Yüksekokulu, yine 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Çukurova Üniversitesi, iktisadi ve idari bilimler fakültesine bağlanmıştır. Adı ise Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu olarak güncellenmiştir. Okula dört senelik lisans eğitimine ilave olarak bir senelik İngilizce hazırlık eklenmiş ve derslerin en az üçte bir oranda İngilizce verilmesi zorunlu kılınmıştır (Ünlüöner, 1993). Sonrasında ise 3837 sayılı kanun okulu Mersin Üniversitesine bağlamıştır (3837 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında, 1992).

41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlı Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu kurulmuştur (Ünlüöner, 1993). Bu okullar öğrenci alımına hemen başlamış olup, 1984-85 öğretim yılında Nevşehir Turizm İşletmecilik Yüksekokulu, 1986-87 öğretim yılında ise Antalya Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu öğrenci alımına başlamıştır. İki yıl sonrasına denk gelen 1988-89 öğretim yılında ise Bilkent Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştır (Ünlüöner, 1993).

3837 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında, (1992) kanun ile Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ne bağlı olarak Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik

Yüksekokulu, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesine bağlı olarak Turizm işletmeciliği ve Otelcilik okulları, Mustafa Kemal Üniversitesi'ne bağlı olarak Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Muğla Üniversitesine bağlı olarak Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu kurulmuştur.

Ünlüöner'in, (1993) çalışmasında belirttiği üzere 1982 yılın önceki veriler yetersizlikler barındırmaktadır. Buna sebep olarak okullarda başka dallarda da eğitim verilmesidir. Güncel bakış açısıyla, bu durumun turizm eğitiminin ticaret ve işletme eğitiminden ayrışma, kendine ait örgütler oluşturma çabasında olması ve henüz bu sürecin hazırlık aşamasında bulunması sebebiyle gerçekleştiği söylenebilir.

2.2.1. 1990 Sonrası Durum

Ülkede doksanlardan sonra açılan yeni üniversiteler, Doğu Blokunun ortadan kalkması ve liberal ekonomi ortamı sebebiyle turizm bölümlerinin sayılarında büyük artışlar görülmüştür (Boylu & Arslan, 2014). Öyle ki, 1983-1984 yılında 1034 öğrenci öğrenim görürken, 2012-2013 yılları arası bu sayı 41.755 olmuştur. 1983-1984 yılında lisans düzeyinde öğrenim göre öğrenci sayısı 1879 iken, 2012-2013 yılında bu sayı 28.040'a çıkmıştır (Boylu & Arslan, 2014). Bu artışlara yönelik rakamlar aşağıdaki tablo 2.1'de ayrıntılı olarak görülebilir.

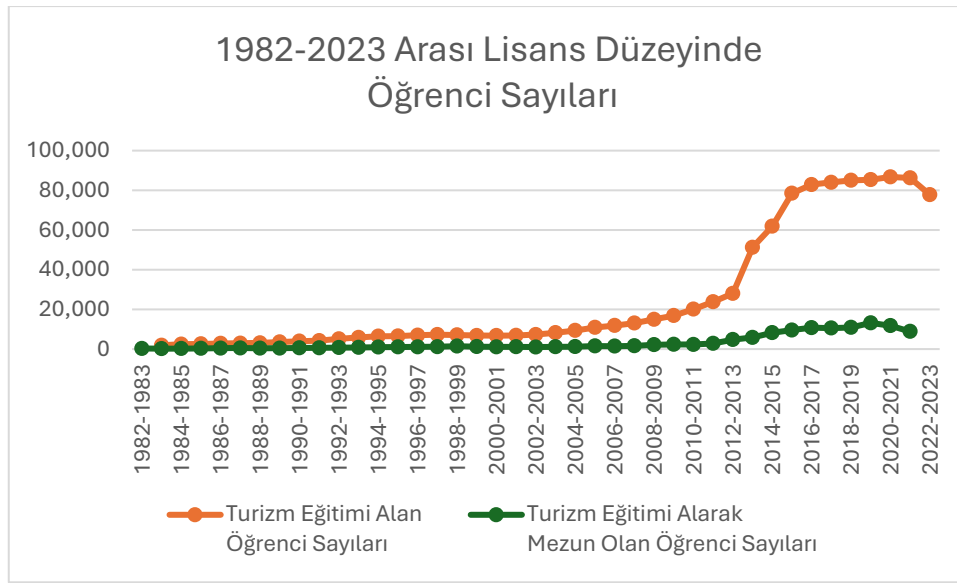
Tablo 2.1. Turizme yönelik lisans düzeyinde eğitim alan öğrenci ve mezun sayıları, 2013 öncesi veriler (Boylu & Arslan, 2014; Ünlüöner, 1993) ve 2013 sonrası veriler yazar tarafından <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden temin edilmiştir.

Öğretim Yılları	Yeni Kayıt	Turizm Eğitimi Alan Öğrenci Sayıları	Turizm Eğitimi Alarak Mezun Olan Öğrenci Sayıları
1982-1983			269
1983-1984		1.879	205
1984-1985		2.465	258
1985-1986		2.602	317
1986-1987		2.829	446
1987-1988		2.950	515
1988-1989		3.127	403
1989-1990		3.562	460
1990-1991		3.970	556
1991-1992		4.260	625

1992-1993		5.116	731
1993-1994		5.843	793
1994-1995		6.439	957
1995-1996		6.544	1.054
1996-1997		6.991	1.102
1997-1998		7.267	1.193
1998-1999		7.102	1.457
1999-2000		6.801	1.196
2000-2001		6.774	1.091
2001-2002		6.851	1.138
2002-2003		7.298	1.029
2003-2004		8.215	1.155
2004-2005		9.356	1.214
2005-2006		10.889	1.524
2006-2007		11.861	1.471
2007-2008		13.085	1.599
2008-2009		14.955	2.176
2009-2010		16.871	2.334
2010-2011		20.080	2.301
2011-2012		23.790	2.838
2012-2013		28.040	4.760
2013-2014	14871	51.260	5.860
2014-2015	17533	61.867	8.236
2015-2016	26378	78.477	9.581
2016-2017	16244	82.884	10.792
2017-2018	13914	84.004	10.581
2018-2019	12593	85.004	10.898
2019-2020	14140	85.322	13.196
2020-2021	16590	86.743	11.787
2021-2022	15744	86.214	8.873
2022-2023	18586	77.796	

Yukarıdaki tabloda 1992 öncesi sayılar için Ünlüöner'in, (1993) aktardığı verilerden yararlanılırken, 1992-2013 arası sayılar için Boylu & Arslan'ın, (2014) çalışmasından yararlanılmıştır. 2013 sonrası sayılar ise YÖK'ün, (2023b) Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistem'inde yayınlanan yıllık *Eğitim ve Öğretim Alanları Sınıflamasına Göre Lisans Düzeyindeki Öğrenci ve Mezun Sayıları* raporlarından temin edilmiştir. Bu raporlarda *Seyahat, Turizm ve Boş Zaman Faaliyetler, Otel, Lokanta ve Catering Hizmetleri* alanlarındaki sayılar kullanılmıştır. Bu sayede turizm ve ilgili alanlarında öğrenim gören öğrencilerin tümüne dair bilgiye ulaşılması hedeflenmiştir.

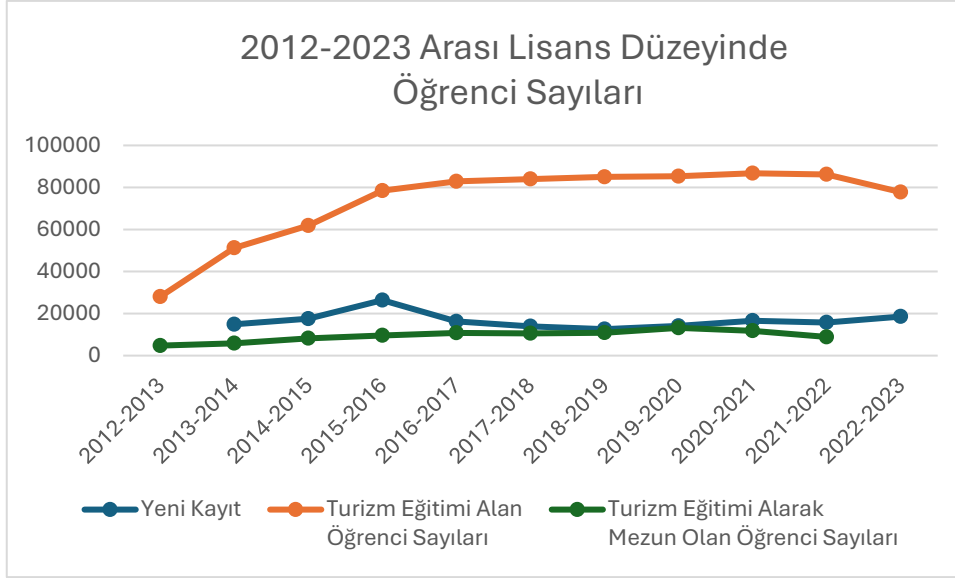
Sayıların gösterdiği üzere hem yeni kayıt hem de toplam öğrenci sayısı yıldan yıla artmaktadır. Buna paralel olarak mezun olan öğrenci sayısının da yıldan yıla artış gösterdiği gözükmemektedir. Yükselme eğiliminde sıra dışı olan ise son yıllarda yeni kayıt ve toplam öğrenci sayısında dalgalanmalar yaşandığı, mezun olan ve toplam öğrenci sayısının aşağı yöne döndüğüdür. 1982’den 2023’e kadar olan şekil 2.1. üzerinde ve 2012 sonrası yeni kayıt verisinin de olması sebebiyle ayrı bir grafik olarak gösterilmiştir.

Şekil 2.1. 1982-2023 arası öğrenci sayıları (Boylu & Arslan, 2014; Ünlüöner, 1993) ve 2013 sonrası veriler yazar tarafından <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden temin edilerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye’de turizm eğitimi alan öğrenci ve turizm mezunu sayıları 2005 yılına kadar sonrasına nazaran yavaş ve dengeli bir yükseliş içerisinde gözükmemektedir. 2005 yılına gelindiğinde ise artık 10 bin öğrenci barajına turizm lisans eğitimi açısından ulaşılmıştır. 2010 sonrası ise öğrenci sayılarında sıçramalarla artışlar gerçekleşmektedir. 2016 yılında ise 80 bin barajı aşılmıştır. Grafikte 2016 sonrası yükseliş sürse de düşük miktarlarda gerçekleşmesi ve büyümenin ivmesini kaybederek yatay hale gelmesidir. 2020 yılında yaklaşık olarak 86 bin ile zirve yapan sayı sonrasında düşmüştür.

Mezun sayılarının ise 2011 yılına kadar durağan bir şekilde ilerlediği ve yükseliş eğiliminin yatay seyrettiği söylenebilir. Ancak 2011’de 2838 olan sayı 2016 yılına gelindiğinde 10 bini geçmiştir. Sonrasında turizm eğitimi alan öğrenci sayısına benzer bir eğilimle önce yatay bir eğilim sergilemiş, 2020 sonrası ise aşağı yöne dönmüştür.

Şekil 2.2. 2012-2023 arası öğrenci sayıları (Veriler yazar tarafından <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden temin edilerek yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Şekilde 2.2. ise son on yıla odaklanmaktadır. 2000 sonrası yukarı doğru hızlı yükseliş son on senede yerini yatay bir eğilime bırakmıştır. Bu grafikte turizm ve ona ilişkin alanlarda eğitim veren lisans düzeyindeki bölümlere yeni kaydolun öğrenciler de gösterilmektedir. Yeni kaydolun öğrenci grafiğinde dalgalanma görülse de durağan ve yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Bu noktada tüm rakamların durağan veya aşağı yönlü döndüğü görülmektedir.

Öğrenci sayılarının yanında biçimsel değişiklikler de 2000’ler sonrası gerçekleşmeye devam etmiştir. Biçimsel değişiklik YÖK’ün etkisiyle gelen düzenlemeler, onun uygun gördüğü biçimlerin var olması ve aşırı çeşitliliğin giderilmesi olarak görülmektedir. Ancak YÖK’ün bu çabasının ona özgü olduğunu söylenemez. Milli Eğitim Bakanlığı 04.12.2008 tarihinde Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması konulu genelge yayınlamıştır. Söz konusu genelgeye göre Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri’nden Anadolu ismi kaldırılarak Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri’ne dönüştürülmüştür (Milliyet Gazetesi, 2014; Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması, 2008; Türk Eğitim Sen, 2018). Genelge tarihi olan 04.12.2008’ten önce uygulanan modüler çerçeve programları ise olduğu gibi bırakılacak herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir (Boylu & Arslan, 2014). 04.12.2008 tarihinden önce uygulanan modüler çerçeve programlarında bir değişikliğe gidilmemiştir.

2.2.2. Fakülteleşme

2009 yılı sonrası turizm lisans eğitiminde bir başka örgütsel değişim olan fakülteleşme süreci başlamıştır. Fakülteleşme sürecinde ilişkin iki başlık öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Ticaret ve Turizm Eğitim fakülteleri, ikincisi ise Bologna sürecidir.

Ticaret ve Turizm Eğitim Fakülteleri ile turizm lisans eğitimi ticaretin ve iş yapmanın akademikleşmesi (Üsdiken, 1950) sürecinde ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin batı ile entegrasyonuna paralel olarak MEB turizm sektöründeki gelişme ve personel ihtiyacını fark etmiştir. 1965 yılı 14 Ekim'de 12126 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan yönetmeliğine göre Ankara Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu'na "Turizm" bölümü de eklenmiş, böylece öğrenim süresi dört yıla çıkmıştır. Buna göre öğrencilerin mezun olabilmek için ilk iki yıl ortak derslerden sonra işletme-muhasebe, büro idaresi ve turizm bölümlerinden birini seçmeleri gerekmiştir (İ. Aksu & Tursun, 2020; Yetkin, 2018). MEB'in öğretmen yetiştirmek için biçimlendirdiği Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu 20.07.1982 tarihli 2547 sayılı kanun ile birlikte Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi'ne dahil edilmiştir. 11.07.1992 tarihinde ise 3837 sayılı kanun Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi adını alarak ayrı bir fakülte şeklini almıştır (Aksu & Tursun, 2020; Çil, 1995).

Bologna süreci ile ise, Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturarak akreditasyonlar ve kaliteye ilişkin standartlar getirilmesi amaçlanmıştır (Celik, 2012; Yali, 2017). Sürecin temelleri 1998 yılında Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere Eğitim Bakanlarının Sorbonne'da gerçekleştirdikleri toplantı ile atılmış, ortak yükseköğretim alanı oluşturma fikri ise Sorbonne Bildirisi ile gündeme getirmiştir. Sürecin resmi olarak başlaması 1999 yılında 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu temsilcileri Bologna Bildirisi'ni imzalaması Bologna süreci olarak adlandırılan süreç başlamıştır. Bildiri 6 hedef belirtmektedir ve bunlar aşağıdaki gibidir (YÖK, 2023a):

- Kolay anlaşılır ve birbirleriyle karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve/veya dereceleri oluşturmak (bu amaç doğrultusunda Diploma Eki uygulamasının geliştirilmesi)
- Yükseköğretimde Lisans ve Yüksek Lisans olmak üzere iki aşamalı derece sistemine geçmek
- Avrupa Kredi Transfer Sistemini (European Credit Transfer System, ECTS) uygulamak

- Öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırmak
- Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri ağını oluşturmak ve yaygınlaştırmak
- Yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek

Türkiye ise iki yıl sonra Prag’da Hırvatistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile birlikte sürece dahil olup “taahhüttüler” katılımı göstermiştir. Prag’ta üç yeni hedef Bologna bildirisinde ilan edilen 6 hedefe ilave edilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir (YÖK, 2023a):

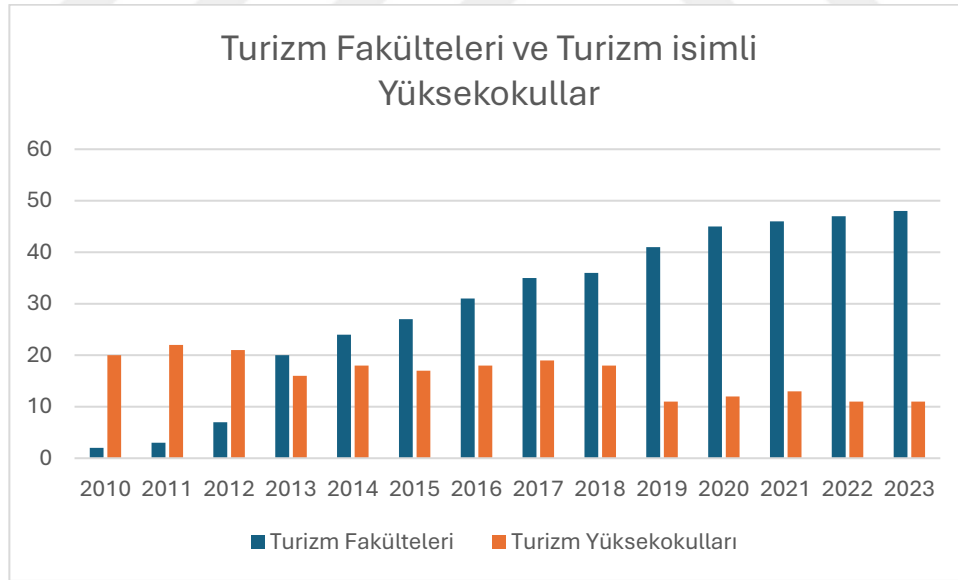
- Yaşam boyu öğrenimin teşvik edilmesi
- Öğrencilerin ve yükseköğretim kurumlarının sürece aktif katılımının sağlanması
- Avrupa Yükseköğretim Alanı’nın cazip hale getirilmesi

İlerleyen yıllarda Arnavutluk, Bosna-Hersek, Vatikan Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Karadağ Kazakistan ve başka ülkelerin de katılımıyla 2005 yılında toplam ülke sayısı 47’ye yükselmiştir. Bologna sürecindeki taahhütler ve ne derece uygulanıp uygulanmadığı tartışmalı olsa da (Elmas, 2012), yükseköğretim kurumlarının şekillenişini etkilemiştir.

Ticaret ve Turizm Eğitim Fakülteleri ve Bologna süreci turizm lisans eğitiminin ayrı bir fakülte olarak örgütlemesinin temelleri atılmış ve süreç YÖK tarafından 2006 yılında başlatılmıştır. Fakülteleşme sürecinin iki önemli aktörü olarak Gazi Üniversitesi (Poyrazoğlu, 2010) ve Nevşehir Üniversitesi belirtilebilir. İki üniversitenin de ticaret ve turizm alanında, teknik anlamda öğretmen yetiştirmede öncü olmaları, Gazi Üniversitesi’nin Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu’nun (ADEK) yaptığı çalışmalarda 4 mesleki ve teknik eğitim fakültesinin Avrupa Birliği’nde olmadığı sonucuna varması ve bunu paydaşlara iletmesi, söz konusu meselenin diğer kurum ve akademisyenler arasında da tartışılmasına yol açmıştır. Çeşitli komisyonlar kurularak görüşler toplanmış ve (Poyrazoğlu, 2010) aktardığına göre YÖK’e Gazi Üniversitesi “Mesleki ve Teknik Eğitime Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Yeniden Yapılandırılması” adıyla bir rapor sunularak ticaret ve turizm eğitim fakültelerinin, turizm fakültelerine dönüştürülebileceği belirtilmiştir (Şert, 2015). Kültür ve Turizm Bakanlığı ve YÖK’ün de bu fikre benzer düşüncede olması ve geçmişten bu yana yaşanan süreç YÖK’ü bu konuda adım atmaya yöneltmiştir.

Turizm fakültelerinin kurulmasına yönelik fikirler bu fakültelerinin içinde hangi bölümlerin var olacağı sorusunu ortaya çıkarmıştır. 2009 yılında gerçekleştirilen

toplantıda Gazi ve Nevşehir Üniversitelerinden önerilen bölüm teklifleri değerlendirilmiştir. Bölümleşme aşamasında Nevşehir Üniversitesi'nden gelen dört bölüm içeren teklif büyük ölçüde değişiklik olmadan kabul görmüştür. Teklif Turizm İşletmeciliği, Turist Rehberliği, Gastronomi ve Mutfak Sanatları ve Turizm Rekreasyon Yönetimi olmak üzeredir. Teklifteki Turist Rehberliği, Turizm Rehberliği olarak değiştirilerek kabul edilirken, Rekreasyon Yönetimi Kuzey Amerika'daki eğlence parkı, doğa parklarının zamanla ülkemizde de gelişeceği ve daha genel anlamda da rekreasyonun geliştirilmesi ve yönetilmesine amacıyla kabul görmüştür. Böylece Turizm fakülteleri dört temel bölüm düşünülerek tasarlanmış, Gazi, Nevşehir ve Kırklareli Üniversiteleri'nde bulunan Ticaret ve Turizm Eğitim Fakülteleri 02.11.2009 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda alınan 13.11.2009 tarihli 27405 sayılı resmî gazetede yayınlanan kararla resmi olarak kapatılmış (Resmi Gazete, 2009) ve sonra Turizm Fakültelerine dönüştürülmüştür (Şert, 2015). Karar sonrası lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumlar isteğe bağlı olarak başvuruda bulunarak dönüşümler gerçekleştirirken, fakülte olmaya yanaşmayan ve yüksekokul şeklinde kalan kurumlar da bulunmaktadır (Şert, 2015).

Şekil 2.3. 2010-2023 arası Turizm fakülteleri ve Turizm isimli yüksekokullar (Veriler yazar tarafından ÖSYM tercih kılavuzlarından derlenerek hazırlanmıştır)

Turizm fakültelerinin önünün açılmasıyla beraber sayıları hızlıca artmaya başlamıştır. Buna karşılık yüksekokul sayısında düşüşler olmuş ve yüksekokul sayıları dalgalı bir seyir izlemiştir. 2010 yılında 20 olan turizm isimli yüksekokul sayısı 2023 yılında 11'dir.

2010 yılında Gazi Üniversitesi ve Nevşehir Üniversite'sindeki dönüşümle 2 adet olarak başlayan Turizm Fakülteleri, 2023 yılında 48'i bulmuştur. Bu durum turizm akademisinin yüksek oranda fakülteleşme sürecine yöneldiği olarak ifade edilebilir. Fakülte sayısının istikrarlı bir şekilde yükselmesi devam ederken belli dönemlerde yeni yüksekokulların var olduğu ancak yaşanan düşüşler sebebiyle aşağı yönlü eğilimin sürdüğü gözükmemektedir.

2.3. Kuramsal Arkaplan

Kuramsal arkaplan örgütsel ekoloji (Carroll, 1984), yoğunluk bağımlılığı (Carroll & Hannan, 1989; Petersen & Koput, 1991a), yenilik zafiyeti (Bruderl & Schussler, 1990; Freeman vd., 1983), küçüklük zafiyeti (Acar, 2010; Hager vd., 2004a), ergenlik (Bruderl & Schussler, 1990), yaşlılık zafiyeti (Barron vd., 1994) kuramlarından oluşmaktadır.

Örgütleri inceleyen kurumlar çeşitlilik göstermektedir. Yeni kuramsal kuram 1970'lerde ortaya konulmuş, 90'ların sonunda alanyazında en çok çalışılan kuram olmuştur (Özkan, 2022). Eşbiçimcilik kavramı, bu kuram tarafından alanyazına kazandırılmıştır. Miles'a (2012) göre kurumlar (sosyal davranışa düzenlilik ve anlam sağlayan, düzenleyici, normatif ve bilişsel yapılar ve faaliyetler (Scott, 2001)) popülasyondaki organizasyonlar üzerine baskılayıcı ve kısıtlayıcı olarak etki göstermektedir. Çevresel koşullara göre hayatta kalmaya çalışan örgütler böylece birbirine benzemeye başlamaktadır. Bu durum eş biçimlilik olarak kavramlaştırılmıştır (Özkan, 2022). Eşbiçimlilik için DiMaggio & Powell, (1983) tarafından zorlayıcı, normatif ve taklitçi eş biçimlilik mekanizmaları ortaya konmuştur. Scott tarafından ise düzenleyici, normatif ve kültürel olarak yeniden kavramlaştırılmıştır (Scott, 2001). Diğer yandan kuram, kurumsal etkinliklerin birey, organizasyon ve organizasyonlar arası olmak üzere üç düzeyde gerçekleştiğini ileri sürmektedir (Özkan, 2022).

Ekolojik yaklaşım ise örgütlerin doğum, ölüm ve yaşamlarının şekillenişini örgütsel ekoloji kuramı, alt kuramlar ve kavramlar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Örgütsel ekoloji kuramı, biyolojik evrim kuramı temelinde geliştirilmiştir (Çubukçu, 2018). Evrim kuramının biyolojide yaptığı etkinin sosyal bilimlere (Turhan, 2021), örgüt araştırmalarına yansımalarıdır.

Yoğunluk Bağımlılığı teorisi, Hannan & Carroll (1992) tarafından ortaya konan örgütsel ekoloji çerçevesinde, organizasyonel popülasyonların büyüme ve küçülme dinamiklerini

popülasyon yoğunluğuna dayalı olarak açıklamaktadır. Bir popülasyonun kuruluş ve ölüm oranlarının, birbirine zıt iki kuvvet olan meşruiyet ve rekabet tarafından etkilendiğini öne sürmektedir (Kamps & Péli, 1995). Yoğunluk bağımlılığı belli bir noktada stabil bir çizginin sağlanması ifade etmesi açısından kritik kütle kuramına benzemektedir.

Kritik kütle teorisi ise sosyal bilimlerde toplumsal olayların (Dahlerup, 2006; Macy, 1990; Marwell & Oliver, 1993) ve zincirleme olayların açıklanması (Ball, 2004) için kullanılırken fizik alanı kökenli bir teoridir. Schelling, (2006) belirttiği üzere kamp ateşi yapan kimseler yeteri kadar ısının olması durumunda ateşin kararlı hale geleceğini, bir başka deyişle kritik kütlenin oluşacağını bilimsel teorilerle olmasa da bilmekteydiler.

Yenilik zafiyeti teorisi yeni kurulan örgütlerin çevresel belirsizlikler ve içsel dinamiklerle başa çıkmakta zorlandığını belirtirken, küçüklük zafiyeti teorisi, bu örgütlerin kaynak yetersizliği nedeniyle daha büyük örgütlere göre hayatta kalma şansının düşük olduğunu savunmaktadır (Shinkle & Kriauciunas, 2012; Stinchcombe, 1965). Ergenlik ve yaşlılık zafiyetleri ise örgütlerin yaşam döngüsünde, özellikle erken veya ileri dönemlerde, başarısızlığa daha yatkın olduklarını vurgulamaktadır (Barron vd., 1994; Fichman & Levinthal, 1991).

Örgütsel ekoloji teorisinin biyoloji, yoğunluk bağımlılığının kritik kütle teorisinin fizik alanından yararlanıyor olması, bir görüngüyü açıklamak için farklı alanların teorilerini örnek almanın mümkün olduğunu göstermektedir. Ancak bu noktada önemli olan, ödünç alınan teori ve kavramların felsefi arka planının, ontolojik ve epistemolojik açılardan hata yaratmayacağından emin olunmasıdır. Örneğin helal kavramının ilahiyat alanından İslami araştırmalar alanında turizm alanına taşınırken, ilahiyat alanının temel kaynak ve yöntemleri görmezden gelinmiş (Gül & Sezerel, 2019) ve bunun sonucu olarak helal turizm adı verilen ilahiyat ve turizm alanı açısından da tartışmalı olan bir kavram oluşmuştur.

Benzer eleştiriler örgütsel ekoloji teorisi için de geçerlidir. Örneğin, Reydon ve Scholz, (2009) gibi araştırmacılar evrimsel seçim mekanizmasının sadece Darvinci anlamda evrilebilen topluluklarda kullanılabileceğini, aksi halde yanıltıcı olacağını belirtmektedir. Lohse, (2021) bu eleştiriye destekleyerek örgütsel ekolojinin sadece tahminler yaratmaya çalışmayarak, biyolojik evrime benzer şekilde evrilmelere ilişkin kalıplar aradığını

belirtmektedir. Ancak bunun ontolojik açıdan hatalı olacağını, çünkü Darvinci anlamda evrilebilen bir topluluk olmadığını vurgulamaktadır.

Yukarıdaki tartışmalar ışığında, teorilerin kullanımında ontolojik ve epistemolojik farklılıkların göz önüne alınması gerektiği görülmektedir. Öte yandan araştırmanın amaçlarına ulaşabilmek adına, örgütsel çalışmalar alanındaki teorik çeşitlilik dikkate alınarak, çoklu teori kullanımı faydalı görünmektedir. Bu bölüm altında araştırmada kullanılıp elde edilen verinin incelenmesinde kullanılacak teoriler hakkında bilgi verilecek ve onların tartışması gerçekleştirilecektir.

2.3.1. Eski ve Yeni Kurumsal Kuram

Örgütlerin ortaya çıkışı, onların kurumlaşması ve bu sürecin nasıl gerçekleştiği üzerine tek bir teori mevcut değildir (Scott, 1987). Örneğin, yeni kurumsalcılık öncülleri gibi yöntemlerinin ne olduğu konusunda eleştireler alırken, sosyoloji ile iç içe geçmiştir (Immergut, 1998). Genel bir çerçeveden bakılırsa örgütsel analizlerin neredeyse tümü sosyoloji, siyaset bilimi ve ekonomi gibi alanlardan beslenmiştir (Arslan, 2019). Örgütlere ilişkin incelemeler önceleri onların kurumsallaşma süreçleri, normlar oluşturmaları ve şekillenmelerine odaklanırken, bu zamanla değişiklik göstermeye başlamıştır. Braxton (2000) kurumların organizasyonlarla aynı olmadığını belirtmektedir. Yeni kurumsal kuramcıların organizasyonu belli ve özellikli terimlerle görme eğiliminde değildir. Braxton'a (2000) göre kategoriler halinde görmektedirler. Bu kategoriler eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, basın kuruluşları gibi ele alınabilmektedir. Diğer farklılıkları ise çevrenin etkisi ve onla ilişkilerin güçlü şekilde kayda alınmasıdır. Bu Meyer & Rowan'ın (1977) çalışmasında da görülebilmektedir. Çalışma, kurumsal kuralların ussallaştırılmış mitlerin olarak örgütün meşruiyetine, hayatta kalmasına, yasallık kazanmasına katkı sağladığını ifade etmektedir. Usallaştırılmış mitlerin oluşturduğu çevresel baskı sebebiyle örgütlerin yapısı giderek eşbiçimci (isomorfik) bir yapıya bürünmektedir (Meyer & Rowan, 1977). Meyer ve Rowan'ın bu noktada diğer katkısı ise, eşbiçimci yapıyla meşruiyeti sağlamak için uygulanan iç koordinasyon ve kontrolün giderek düştüğü, bunun yerini iyi niyet ve güvenin aldığıdır. Meşruiyet kaynağının iç kontroller, koordinasyon ve takipten değil, dışardan elde edilmiş bir benzerliğe kaydını söylenebilir. Bir başka değişle, örgütler çevrelerindeki kurumsal mitlerle uyum sağlama çabasına girmektedir.

Eşbiçimcilik kavramı aynı zamanda belirsizlikten kaçınma (Öztürk vd., 2019) ve tehditlere karşı mücadele yöntemi olarak da görülmektedir. Piyasa belirsizliklerle doludur ve örgütler bunların üstesinden gelebilmek adına eşbiçimciliğe, yani çevreleriyle uyumlamaya yönelmektedirler (Öztürk vd., 2019). Ancak bu etkileşimin çift yönlü olduğu ve kurama göre çevreden de böyle bir uyumsamanın gerçekleşmesi yönünde baskı olduğunu ifade edilmektedir (DiMaggio & Powell, 1983). Bu tartışma DiMaggio ve Powell'ın "The Iron Cage Revisited Institutional Isomorphism And Collective Rationality In Organizational Fields" başlıklı makalelerinde sordukları soruya verdikleri cevaptır ve yeni kurumsal kuramın da temelini oluşturmaktadır. "Organizasyonları bu kadar benzer yapan şey nedir?" (DiMaggio & Powell, 1983). Bu çalışmaya göre bürokratikleşme ve usallaştırma, devlet ve mesleklere de sıçramış durumdadır. Benzerliğe yol açan zorlayıcı, taklitçi ve normatif olmak üzere üç tür eşbiçimci süreç ortaya konmaktadır.

Bu noktada eski ve yeni kurumsal kuramların çıkış noktaları ve aralarındaki farklara değinmek yararlı olabilir. Realist ve kurumsal bakış açılarındaki ayrışma öncü çalışmalara kadar gitmektedir (Arslan, 2019). Sistem yaklaşımın getirdiği, örgütün kendisini saran bir çevrenin parçası olduğu, örgütlerin de bu sistemin bir parçası olduğu düşüncesi etkileşimlerin de araştırmacılar tarafından incelenmesine yol açmıştır. Sistem yaklaşımdan yola çıkılması halinde çevrenin varlığının kabulü, etkisinin kabul edilmesi, örgütün söz konusu çevreyi kontrol edemediği gerçeğiyle birleşmektedir. Örgütün çevreye uyumu, sosyal güçlerle olan ilişkisine bağlı olacaktır (Weick, 1969).

Sosyal güçler ve çevreye uyum için ise çıktılara, çıktılar için ise teknik faaliyetlere odaklanılmıştır. Örgütlerin başarılarının teknik faaliyetlere bağlı olduğu ve teknik sistemin eksikliği durumunda mevcutlarının tehdit altında olacağını ifade edilmektedir (Arslan, 2019; DiMaggio & Powell, 1983; Scott, 1991). Örgütün daha çok makine benzeri bir oluşum ve teknik olarak yönetilmesi gereken bir sistem olduğu görülürken, kurumsalcılar onları sosyal sistemler olarak görmektedir (Scott, 1987). Scott & Meyer'ın (1991, 2012) aktardığına göre kurumsalcılar kurumsal çevrenin göz ardı edilerek, teknik unsurlara çok fazla odaklanıldığını düşünmektedir. Nitekim Meyer ve Rowan (1977), Parsons, (1956) gibi çalışmalar teknik faaliyetlerin hesabının verilmesi gereken yerin kurumsal çevre, sosyal sistem (Arslan, 2019) olduğunu belirtmektedir. Hesap aynı zamanda örgütün meşruiyet kazanması anlamına gelmektedir. Yeni kurumsal kuram söz

konusu olduğunda ise kurumsal çevrenin basit değil, güçlü ve saf bir yapı olduğu ifade edilmektedir. Çevreden meşruiyet elde edilmesi için uyumun sağlanması, gerekliliklerin ve kuralların yerine getirilmesi gerekmektedir. Meşruiyeti sağlayan yapılar olarak ise yasa yapıcı kuruluşlar olarak meslek örgütleri, devlet ve inanç ve değer sistemleri ifade edilmektedir (Scott & Meyer, 2012). Eski kurumsalcılar ve yenilerinin çevreye yönelik bakış açılarındaki bu farklılık, rasyonellik temelinde olduğunu söyleyebileceğimiz bir başka tartışmadan, fikir ayrılığından kaynaklanmaktadır. Bu da realist düşünce kaynaklı rasyonel aktör varsayımı olarak açıklanmaktadır (Arslan, 2019).

Realist düşünce, güçlü ve amaçları olan aktörlerin toplumu, onun içinde bulunan kurumları inşa ettiğini varsaymaktadır (Arslan, 2019). Rasyonel aktör varsayımını ekonomi bilimindeki görünmez el kavramının temeli olan insanların ekonomi davranışlarını her zaman rasyonel temelde gerçekleştireceği, kendi çıkarını öncelendiği ve fiyat fayda analizini zihninde yaptığı varsayımıyla benzer olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Örgütler temelinde düşünüldüğünde kurumlar çıkarlarının peşindeki aktörlerin etkinliklerinden, yani gerçekleştirdiği girişim ve kararlardan oluşmaktadır (Arslan, 2019; Meyer vd., 2017; Olsen & Olson, 1971). Güçlü aktör varsayımına eleştiriler ise her şeye muktedir aktörün her şeyin başlangıç ve yönlendiricisi olarak düşünülürken, aktörün kendisinin toplumun kendi süreçleri, etkileşimleri ve teknolojin ortaya çıktığı koşulları yeterince incelememesi üzerinedir (Jepperson & Meyer, 1991). Realist bakış ise kurumların ve kuralların oluşumunun, çıkarıcı ve girişimci faaliyetlerin getirdiği paylaşım sorunları ve rekabet sebebiyle ortaya çıktığını iddia etmektedir (Jepperson & Meyer, 1991; Weick, 1969). Aktör realist ve akılcı bakış açısı ile çıkara dayalı yönetimi iddiası esasında neoklasik ekonomi kuramında kullanılmaktadır. Neoklasik iktisat teorisi ekonomik kararların rasyonel olarak alındığı ve çıkarların maksimize edilme eğiliminde olduğunu varsaymaktadır. Görüldüğü üzere piyasa ekonomisi varsayımlarıyla benzerlik taşımaktadır.

Sonuç olarak eski ve yeni kurumsalcı düşünce arasındaki temel farklılıkları ve eleştirileri özetlemekte yarar bulunmaktadır. Yeni kurumsal kuram rasyonel aktör modelini reddetmektedir (Özcan, 2011; Powell & DiMaggio, 1991; Selznick, 1996). Yeni kurumsal rasyonalite yerine kurumlar ve sembolleri koymaktadır ve onları öne çıkarmaktadır (Özcan, 2011). Özcan'a (2011) göre eşbiçimcilik ve kurumsallaşma kaynak ve meşruiyet kazanılması için izlenen bir yoldur. Özcan'ın ifadelerine paralel

şekilde Arslan (2019) yeni kurumsal kuramın, kurumsal mitleri, zihinsel süreçleri ve sembolleri odağına aldığını ifade etmektedir. Eski kurumsal kuram sistem yaklaşımına çok daha yakın görünmektedir. Kural ve prosedürler, şablonlar takip edilmektedir (Meyer & Rowan, 1977; Tolbert, 1985). Eski kurumsal yaklaşıma göre toplumlar modernleştikçe örgüt arasındaki ilişkilerin karmaşıklaştığını iddia ederken, yeni kurumsal kuram söz konusu karmaşıklıkla ideolojik bir mesele olarak düşünmektedir (Arslan, 2019). Eşbiçimciliğin sebebi olarak ise teknik zorunluluklar ve kaynaklara olan bağımlılığı sebep olarak gösterirken, yeni kurumsal kuramcılara göre kurumsallaşmış mitlere uyum endişesi örgütleri eşbiçimciliğe sevk etmektedir (Meyer & Rowan, 1977). Eski kurumsalcı yaklaşıma göre örgütlerin çeşitliliği artmakta, yeni kurumsalcı yaklaşıma göre azalmaktadır (Meyer vd., 1991). Eski kurumsal kuram örgütü sıkı şekilde denetlenen ve özenle tasarlanmış bir yapı olarak görürken, yeni kurumsal kuram daha gevşek ve karmaşık olarak düşünülmektedir (Arslan, 2019).

Eski kurumsalcı düşüncenin yazarlarından Selznick (1996) “Eski ve Yeni Kuramsalcılık” adlı makalesinde yeni bakışı incelerken, yeni bakışı tutarlılığa post modern bir bakış olarak eleştirmek ve yeni kurumsalcılığın “yeni” olarak ifade ettiği birçok iddianın yeni olmadığını ima ederek eleştirelde bulunmaktadır (Selznick, 1996). Tüm bu farklara rağmen iki kuramı yaklaştırma veya orta bir yol bulmaya yönelik girişimler de mevcuttur. Rutherford (1995) iki teori arasında köprüler kurulup mümkün olup olmadığını tartışırken, Hirsch & Lounsbury’in (1997) çalışmasının başlığı “Aile kavgasına son vermek: “Eski” ve “yeni” kurumsalcılıkların uzlaşmasına doğru” olarak konmuştur.

2.3.2. Örgütsel Ekoloji Kuramı

Örgütsel ekoloji, popülasyon ekolojisi, çevre bilim yaklaşımı, örgütsel nüfus ve doğal seçim yaklaşımı aynı teorisinin farklı isimlendirmelerini oluşturmaktadır. Tez çalışması örgütsel ekoloji adlandırılması kullanılacaktır. Örgütsel ekoloji kuramı, biyolojik evrim kuramı temelinde geliştirilmiştir (Çubukçu, 2018). Evrim kuramının biyolojide ve genel olarak bilim dünyasında yaptığı devrimin sosyal bilimlere (Turhan, 2021), örgüt araştırmalarına olan bir yansımasıdır. Hannan & Freeman (1977) teorisinin kurucuları ve öncüleri olarak alanyazında öne çıkmaktadır.

Darwinci bakış milyonlarca yıl süren değişim süreçlerinin teorisidir (Dawkins, 2017). Bu bağlamda biyolojik evrim kuramının önemli noktası canlı çeşitliliğinin raslantısal olarak belirlenen çevresel etmenler sebebiyle, yani doğal bir seçimle oluştuğu fikridir (Turhan,

2021). Doğal seçim, farklı çevresel koşullar altında bulunan popülasyonlar veya alt popülasyonlar arasındaki özelliklerin çeşitlenmesine yol açan seçim baskılarını yönlendirerek, ekolojik türleşme süreçlerinde temel bir rol üstlenmektedir (Schluter, 2001).

Ekoloji kavramı ise Darwin'in Türlerin Kökeni Üzerine adlı çalışmasından yedi yıl sonra, 1866 yılında Alman Zoolog Ernst Haeckel tarafından Generelle Morphologie isimli eserde ortaya atılmıştır (Stauffer, 1957; Turhan, 2021). Ekoloji, organizmaların diğer organizmalarla ve çevreyle olan ilişkisini inceleyen alandır (Turhan, 2021). Haeckel'in getirdiği ekoloji kavramı gelişim, evrim ve çevreyi bütünleştiren bir kavram sistemi içinde kurulduğu bir paradigma kaymasını temsil etmektedir (Watts vd., 2019). Böylece ekoloji ve evrim neden bu kadar çok çeşit canlı olduğu sorusunun cevaplanmasına birlikte cevap vermeye çalışmaktadır. Hutchinson 1959 yılında yayınladığı makalesinin başlığında bu amacı açıkça ifade etmektedir; "Homage to Santa Rosalia or Why Are There So Many Kinds of Animals? - Neden Bu Kadar Farklı Çeşit Hayvan Var?" (Hutchinson, 1959). Hannan & Freeman (1977), Hutchinson'a benzer bir şekilde "neden bu kadar çeşit organizasyon var?" sorusu ile organizasyonların örgütlerin ekolojisi ekolojisini anlamaya çalışmışlardır.

Örgütsel ekoloji teorisi örgütlerin çevrelerine uyum sağladıkları ya da uyum sağlayamayarak ayıklandığını varsaymaktadır (Erenel, 2015). Bu varsayım sayesinde neden farklı çeşitlerde (uzmanlaşmış, genel, özel, kamu, vb.) örgütlenmelerin olduğu anlaşılmaya çalışılmaktadır. Kuramı temelinde yeni koşullara uyum sağlayan örgütlerin çoğalması, sağlamayanların azalması (Çubukçu, 2018) veya artışlarının yavaşlaması ve yeni koşullar altında çeşitlenmeleri örgütlerin evrimi olarak düşünülebilir.

Kurama yerli literatürde 2007 yılında "Örgütsel Ekoloji ve Popülasyonlar Etkileşimler-Türkiye Sermaye Piyasasındaki Aracı Kurumlar Örneği" adlı teziyle Türkiye Sermaye Piyasası'nda faaliyet gösteren banka kökenli (yüksek bilişsel meşruiyet) ve banka kökenli olmayan (düşük bilişsel meşruiyet) aracı kurum popülasyonları üzerinde yapılan araştırmada başvurulmuş, söz konusu etkileşimlerin meşrulaşma ve rekabet süreçleri aracılığıyla nasıl şekillendiği analiz etme amaçlanmıştır (Yeloğlu, 2007). İzdaş, (2018) ise "Kaynak Bağımlılığını Azaltma Stratejilerinin Sürdürülebilir Rekabet Üstünlüğüne Etkisinin Kesim Genişliği Bağlamına Göre Araştırılması" adlı tezinde kesim genişliği temelinde kaynak bağımlılığının azaltılması ve sürdürülebilir rekabet konularını su

ürünleri yetiştiriciliği sektöründe incelemiştir. Keskin ve Kıcıır (2020) tarafından yazılan bir çalışma ise Örgütsel ekoloji kuramı ile Türkiye’deki radyoların analizini gerçekleştirmiştir. Tez yazımında diğer bir örnek olarak Bora Çosar’ın “Örgütsel Ekoloji Kuramı ve Ampirik Bir Çalışma: İstanbul Avrupa Yakası Tekstil Sektöründen Bir Örnek” isimli tezi gösterilebilir. Tez, İstanbul’da bulunan tekstil sektörüne bağlı firmaları incelemiştir. Örgütlerin performanslarının örgüt kültürü ve dış çevrenin hangi faktörlerinden etkilendiği incelenmiştir (Coşar, 2013). Diğer çalışma da Samed Arıkan’ın “Örgütsel Ekoloji Kuramı: Türkiye’de Siyasi Partiler Örneği” adlı tez çalışmasıdır. Bu çalışmada Türkiye’deki siyasi partiler örgütsel ekoloji kuramlarına göre doğum, ölüm, yaşam süreleri ve birbirlerinden türeyişlerine ilişkin veriler göz önüne alınarak incelenmiştir (Arıkan, 2014).

Kurama yönelik eleştiriler ise kavram ve fikrin devşirilmesine, uyarlanmasına ilişkindir. Evrim, seçim, tür gibi kavram biyoloji alanına aittir ve alana ait ontolojiyi, felsefî temeli taşımaktadır. Söz konusu kavram ve teorilerin başka alanlara taşınması durumunda o alanın felsefî temelle uyumlu olmak durumundadır. Örgütsel ekoloji kuramı seçim kavramını temel almaktadır. Örgütlerin seçilimi Darvinci bir seçilimi ifade ederken, Darvinci seçim hayatta kalmak için en uygun imkanlara sahip olanın, uyumluluğu en iyi olanın hayatta kalacağı gibi kendi çalışma mekanizmalarını içermektedir (Cook & Saccheri, 2013; Schluter, 2001). Reydon ve Scholz (2009) gibi araştırmacılar evrimsel seçim mekanizmasının sadece Darvinci anlamda evrilebilen topluluklarda kullanabileceğini, aksi halde yanıltıcı olacağını belirtmektedir. Lohse (2021) bu eleştiriyi destekleyerek örgütsel ekolojinin sadece tahminler yaratmaya çalışmayarak evrilmelere ilişkin kalıplar aradığını, biyolojik evrime benzer şekilde, belirtmektedir. Ancak bunun ontolojik açıdan hatalı olacağını çünkü Darvinci anlamda evrilebilen bir topluluk olmadığını vurgulamaktadır.

Kavramsal diğer bir sorun örgüt formlarının ve popülasyonlarının tanımlanması olarak gözükmektedir. Turhan’nın (2021) çalışmasında vermiş olduğunu insan vücudu örneğinde insanın solunum, sindirim, dolaşım sistemleri gibi farklı sistemlere sahip olmasına rağmen bunların bir uyum oluşturduğunu bildiğimiz belirtirken; bunun sosyal sistemler için ne ölçüde mümkün olacağı sorusunu belirtmektedir. Özet olarak bakıldığında organik alandaki bir mekanizmanın, Darvinci seçilimin, inorganik alana ve sosyal mekanizmalara uygulanmaktaki tereddütler belirtilebilir.

Yukarıdaki eleştiriler ve tartışma ışığında örgütsel ekolojinin, biyolojik evrimin mükemmel bir uygulaması olmadığını kabul etmek gerekmektedir. Bu sorun sebep olarak evrimin Darwinci seçim bağlamında ele alınması gösterilebilir. Diğer taraftan Darwinci seçim ve çeşitlenme organik olmayan popülasyonlarda tartışılmıştır. Dawkins'in (2019) bilgisayar simülasyonlar üzerinde gerçekleştirdiği sanal türlerin rastgele çeşitlenmeleri buna örnek verilebilir. Dawkins ayrıca biyolojik ve organik olmayan mem kavramını ortaya atmakta ve düşüncelerin de gen benzeri şekilde yayıldığını ifade ederek memetik kavramının önünü açmıştır (Bayraktaroğlu, 2016; Bayrataroğlu, 2019; Heylighen & Chielens, 2009; Speel, 1995). Günümüzde evrim bilimcileri tek tip evrim anlayışının aksine, farklı boyut ve şekillerde evrimin var olduğunu ifade etmektedir (Jablonka & Lamb, 2013). Jablonka & Lamb (2013) kitabında evrimin genetik, epigenetik, davranışsal ve simgesel olmak üzere birbirinden farklı olarak işleyen dört boyutu olduğunu tartışmaktadır.

Tartışmalar ışığında, evrimin sadece biyolojik alanla sınırlı olmadığı görülebilir. Evrim sadece Darwinci seçim şeklinde işlemediği de söylenebilir (Jablonka & Lamb, 2013). Diğer taraftan Lohse, 2021; Reydon & Scholz'ın (2009) eleştirileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bu kuramın çalışılmaması gerektiği anlamına gelmemektir. Reydon ve Scholz (2009) ve Lohse'in (2021) eleştiriler bilimsel süreçte teorilerin geliştirilme ve test edilme aşamalarının bir parçası olarak görülebilir.

2.3.3. Yapısal Atalet

Hannan ve Freeman'a göre örgütler çevreye ayak uydurma eğiliminden ziyade eylemsiz kalma eğilimindedir (Carroll, 1984). Eylemsiz kalmalarını sebebi ise örgütlerin içsel yani kendi yapılarından ve çevresel şartlar sebepleriyle olmak üzere çok sayıda eylemsizlik baskısına maruz kalmasıdır (Hannan & Freeman, 1984). Böylece örgütlerin esneklikleri sınırlamaktadır (Arıkan, 2014; Brouwer, 2001)

Hannan & Freeman (1977) "The Population Ecology of Organizations" adlı çalışmalarında yapısal ataletin iç ve dış sebeplerini şu şekilde sıralamışlardır:

- Uyum sağlama ve bunun getireceği değişiklikler ekipman ve yatırım maliyetleri, personelin eğitimi ve bunların farklı görevler ve yerlere transferindeki zorlukları birer engel olarak ortaya çıkar.

- Karar alıcıların bilgi eksikliği de ataletе sebep olur. Hali hazırda organizasyonlardaki karar alıcılar tüm süreçlere ve etkinliklere dair bilgi akışına sahip olamazlar ve değişim engelenir.
- Örgütler kendi politik iç dengelerine sahiptir. Bu dengelerin sarsılması pek istenen bir durum değildir. Özellikle bir yeniden yapılanma hali, kaynakların alt birimlere yeniden dağıtılması muhtemelen anlaşmazlık ve bazı birimlerin memnuniyetsizliği ile sonuçlanabilir. Bu durumda değişim kısa vadede yaratacağı sonuçlar sebebiyle uzak durulması gereken bir durum olarak gözükmemektedir.

Bunlara ek olarak örgütün iç yapısından kaynaklı karşı çıkışlar, dirençler ortaya çıkabilmektedir. Örgüt kendi içinde kendine ait ilkeler ve değer öne sürerek tekrar yapılanmaya karşı çıkabilmektedir. İkinci olarak normatif anlaşmalar birçok alternatif cevabın düşünülmesini engellemektedir. Aynı makalede Hannan & Freeman (1977) aşağıda belirtilen dışsal, çevresel etkilerin de ataletе sebep olacağını ifade etmektedir:

- Yasal mevzuatlar, pazara girmeyi ve çıkmayı zorlaştırabilir. Örgütler bu durumları göz önüne alarak kararlarını verirler ki bu onların tekrar örgütlenme ve yapılanma kararlarını etkilemektedir.
- Bilginin edimini iç yapıda olduğu gibi dış çevrede de zordur. Özellikle dış çevrenin görece dalgalı olduğu zamanlar bilginin edimini daha da pahalı, zahmetli hale gelecektir.
- Meşruiyet örgüt çevresinden kaynaklı bir durum olarak da görülebilir ve çevre bu konuda kısıt oluşturmaktadır. Örgütün yeniden yapılanması örgütün meşruiyetini belirsizliğe sokacakken aynı zamanda maliyete sebep olacaktır.

Kolektif rasyonellik örgütsel ataletе yol açan son çevresel sorun olarak Hannan ve Freeman tarafından ilgili makalede belirtilmektedir. Çağdaş ekonomin zorlu sorunlarından biri olarak ifade edilen bu durum, ekonomide genel denge durumunun bulunmaması ve yine aynı şekilde bir örgüt için uygun olan durumun diğer herkes için uygun olmaması anlamına gelmektedir (Hannan & Freeman, 1977).

2.3.4. Yoğunluk Bağımlılığı

Yoğunluk bağımlılığı örgütsel ekoloji kuramında merkezi bir rol oynamaktadır (Kamps & Péli, 1995). Yoğunluk bağımlılığı kuramı örgütlerin doğum ve ölümlerine dair oranları örgütsel yoğunluk ile ilişkilendirmektedir (Önder & Üsdiken, 2010). Yoğunluk, örgüt popülasyonu içerisindeki tüm örgütlerin sayısıdır. Kuramın ortaya çıkış örgüt topluluklarının gelişiminde gözlemlenen ortak duruma dayanmaktadır (Önder & Üsdiken, 2010). Örgütlerin doğum hızlarının, örgüt topluluğundaki yoğunluğun hızlıca arttığı ve yükselişini sürdürdüğü, bir noktada bunun durduğu ve görece bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Sonrasında ise örgüt topluluğundaki sayının görece sabit, yatay bir düzlemde ilerlediği görülmüştür. Yatay ilerlemenin kritik dış değişimlerim yaşandığı zamanlarda bile aynı kalması araştırmacılar tarafından soru işareti olarak ifade edilmiştir (Hannan & Carroll, 1992; Önder & Üsdiken, 2010).

Sorunun açıklaması, iki kavram ve sonuçları üzerinden yapılmaya çalışılmıştır. Bunlar: meşruiyet ve rekabettir (Kamps & Péli, 1995). Bu kavramlar yoğunluk seviyesinin düzeyine göre farklı etkiler göstermektedir (Yeloğlu, 2020). Temel argüman ilk zamanlarda yoğunluğun düşük olduğu ve bu sebeple rekabetin düşük olacağıdır. Örgütler kaynaklardan uygun ölçüde yaralanabilmektedir, çünkü yoğunluk artmaya başladığında örgüt sayısı henüz düşük düzeyde olacaktır. Popülasyon içindeki örgütler meşruiyetlerini kanıtladıkça, bu tür örgütlerin biçimleri benimsenmekte ve sayıları artmaktadır. Bu durum yoğunluk düzeyinin artmasına yol açmaktadır (Yeloğlu, 2020). Yoğunluk artıkça çevrede bulunan kaynaklar için rekabet artmaya başlarken, kaynaklar azalmaya doğru gitmektedir (Arıkan, 2014; Hannan & Freeman, 1987). Yüksek yoğunluk ve rekabet kurulma oranında azaltıcı, kapanma oranında artıcı bir ekti göstermektedir (Önder & Üsdiken, 2010). Yoğunluk, taşıma kapasitesi sınırına ulaşmakta ve burada sabit bir seyir izlemektedir. Taşıma kapasitesi, popülasyon içinde bir örgüt türünün yaşayabileceği sayı sınırını ifade etmektedir (Hannan & Freeman, 1987).

Bu yaklaşıma göre yoğunluktaki artış organizasyonların doğum ve ölüm oranlarını da etkilemektedir. Tartışıldığı üzere yoğunluk artışları ilk zamanlarda doğum oranlarını, yani örgüt kurulmalarını artırırken, bir noktadan sonra azalmasına sebep olacaktır. Çünkü sertleşen rekabet ve kaynakların kullanımı sebebiyle kurulum oranları düşük gerçekleşirken, ölüm oranları yani kapanma oranları artışa geçecektir.

Diğer yandan biyoloji alanında yoğunluk bağımlılığının yapısına ilişkin tartışmalar da yaşanmaktadır. Tartışmalar özü itibari ile tanım, anlam ve etkileyen faktör üzerine yoğunlaşmaktadır. Murray (1982), “Yoğunluk Bağımlılığı’nın Anlamı Üzerine (On the Meaning of Density Dependence)” adlı çalışmasında kuşlar üzerinden yoğunluk bağımlılığının mı yoksa diğer etkenlerin mi doğum oranlarının azalmasına ve ölüm olaylarının artmasına etki ettiğini tartışmaktadır. Murray yaşam alanının genişlemesi veya artması, popülasyonun belli bir noktaya ulaşmasından ziyade, kuşlar için belirleyici etkenin potansiyel yuva sayısı olduğunu ifade etmektedir (Murray, 1982). Andrewartha ve Birch, (1954) çalışmalarında bu durumu tartışmıştır. Eleştiriler, limitin rekabet veya yoğunluk değil, bölgede yuva sayıları olduğunu belirtmektedir. Murray ekolojinin evrimsel teorilerle yaşadığı ikilemleri konu aldığı makalesinde ise teorik biyoloji yani, uyumluluk (fitness) ve doğal seçim gibi gözlemlenemeyenlerle ilgilenen biyolojinin, evrensel yasalara ve öngörü teorisine sahip olmadığı için bilimsel olmadığını iddia etmektedir (Murray, 2001). Yoğunluk bağımlılığı ise ekoloji ve diğer bilimsel alanlarda kendine yer bulmaya devam etmektedir.

Yoğunluk bağımlılığı kritik kütle teorisi ile benzerlikler göstermektedir. Kritik kütle kavramı kütlenin belli koşullar altında kendi devamlılığını bağımsız olarak sağlayacak hale gelmesidir. Bu teorinin izleri (Granovetter, 1978) kadar sürülebilir (Torchia vd., 2010). Kavram fizik alanından aldığı bakışı sosyal bilimlere matematiksel bir dille taşımıştır. Thomas C. Schelling’in *Micromotives and Macrobehavior* kitabından bir alıntı yaparak daha iyi anlaşılabilir (Schelling, 2006).

“...Bir atom yığını, nükleer fisyon zincir reaksiyonu kendi kendini sürdürdüğünde "kritik hale gelir"; bir atom yığını veya atom bombası için, reaksiyonun zayıflamaması için belirli bir miktar fisyon yapılabilir malzemenin sıkıştırılması gerekmektedir. Ancak izciler yarım yüzyıldan fazla bir süredir aynı fenomeni bilmektedir ve onlardan önce tüm insanlık bilmekteydi ki odun ateşi aynı fenomeni gösterir: tek başına yanacak bir odun çubuğu bulmaya çalışın. Kritik kütle ilkesi o kadar basittir ki, bu ilkenin epidemiyolojide, modada, türlerin hayatta kalma ve yok olmasında, dil sistemlerinde, ırksal bütünleşmede, yaya geçidinde, panik davranışında ve siyasi hareketlerde ortaya çıkmasına şaşmamak gerekir.”

Yoğun bağımlılığının (Hannan & Freeman, 1984) tarihli eserlerinde rekabet halinde oldukları kuramsal kuramla yakınlaşmaya başlamış ve daha örgüt temelli bir yaklaşım

sergilemişlerdir. Yoğunluk bağımlılığı da bu yaklaşımın bir sonucudur (Singh, 1993). Popülasyona giriş ve çıkışları kayda almakta ve onların seyirlerini odaklanılmasındaki sebep (Singh, 1993) göre seçim sürecinin zaman içerisinde popülasyonu nasıl şekillendiğini öğrenmektir. Bu bakış örgüt temelli bakış yerine onların oluşturduğu topluluğa yani popülasyona odaklanmaktadır.

Örgüt popülasyonlarının yoğunluk ile ilişkileri ve yoğunluğun onların yaşamlarına etkileri hem örgütün hem de popülasyonun zaman içerisindeki evrimini etkilemektedir (Yeloğlu, 2020). Bu durumda söz konusu durumun turizm eğitimi içinde verilere dayalı grafikler oluşturularak benzer grafiklerin oluşması beklenmektedir.

Yoğunluk bağımlılığı meşruiyet, popülasyonun homojenliği veya heterojenliği (Petersen & Koput, 1991b), örgütlerin yaşam süreleri ve evrimleri (Carroll & Hannan, 1989) tarafından etkilenebilmektedir (Yeloğlu, 2020). Belirsizliği arttığı durumlarda örgütler popülasyon içinde belirsizliği azaltmış örgüt formlarına benzemeye başlayacaktır (Hannan & Freeman, 1977). Diğer taraftan Astley (1985) gibi araştırmacılar örgütlerin çevreyle uyum sağlamak adına farklılaşabileceklerini ve bunun da eşbiçimlilik seviyesinde bir düşüşe sebep olurken rekabetin artacağını savunmuşlardır (Astley, 1985; Whittaker vd., 1973; Yeloğlu, 2020).

Diğer bir tartışma da popülasyon ve meşruiyet düzeyi arasındadır. Varsayıma göre yoğunluğun ilk evrelerinde rekabet düşük olacaktır, ancak popülasyon içerisindeki örgütler meşrulaştıkça bu örgüt biçimlerine benzemek isteyen örgütler popülasyonda artarak yoğunluğa sebep olacaktır. Ancak yoğunluk artıkça rekabet üst seviyelere tırmanacak, popülasyon içerisinde yenilikler, değişimler olacak ve bunlarda geri kalan örgütlerin ölümü gerçekleşecektir (Yeloğlu, 2020). Bu örgütlerin daha fazla meşrulaştırma çabaları içine girmelerine sebebiyet verebilir.

2.3.5. Yenilik Zafiyeti

Yeni kurulan örgütlerin gerek çevresel şartlardan (Shinkle & Kriauciunas, 2012), gerek müşterek ve tedarikçi arasında bağların kullanılması, çalışanların rollerini öğrenmesi gibi içsel etmenlerden etkilendiği yenilik zafiyeti kuramı tarafından öne sürülmektedir (Stinchcombe, 1965). Ayrıca bu örgütler yeni oldukları için meşruiyetleri, verimlilikleri, etkinlikleri daha eski örgütlere göre zayıftır. Zayıflık, onları çevrelerinde yaşanabilecek sorunlara karşı zayıf hale getirmektedir (Acar, 2010). Bu durum (Stinchcombe, 1965) tarafından yenilik zafiyeti olarak tanımlanmıştır. Stinchcombe yeni örgütlerin, yaşlı ve

olgun örgütlere ölme olasılıklarının fazla olduğunu savunmaktadır. Bu savını dört temel etmene dayandırmaktadır. Bunlar yeni örgütte sosyal ilişkilerin ve etkileşimin zayıf olması; sosyal aktörler olarak rollerini, görevlerini ve prosedürleri öğrenmek durumunda olmaları; bazı durumlarda yeni roller yaratılmasının gerekli olması; müşteri ve tedarikçiler arasında güçlü ilişkiler kurulmasının zaman almasıdır (Acar, 2010; Hager vd., 2004b). Hannan ve Freeman'ın çalışmaları da bunu desteklemektedir. Doğal seçim süreci güvenilirliği ve hesap verebilirliği yüksek olan örgütleri seçerek diğerlerini ayıklamakta, bu şekilde yeni ve genç örgütlerin ölüm olasılığı yükselirken, tecrübeli ve yaşlı olanların ki düşmektedir (Hannan & Freeman, 1984).

Genç örgütlerin ölümüne ölümünü anlamak için gazeteler üzerine yapılan çalışmalarda çalkantılı dönemlerde sakin dönemlere nazaran daha çok gazete kurulduğu görülmüştür (Carroll & Delacroix, 1982). Bunun geçici siyasi koşulların girişimcileri cesaretlendirilmesi olarak düşünülmektedir. Ancak bu durumun bir sonucu olarak çalkantılı durumlarda kurulan işletmeler daha kısa süre hayatta kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Arıkan, 2014; Carroll & Delacroix, 1982; Carroll & Huo, 1986). Yenilik zafiyeti birçok çalışmaya konu olurken popülasyonlardaki heterojen yapıya karşın, örgüt yaşıyla ölüm olasılığı arasındaki ters orantının mevcut olduğu ortaya konmuştur (Bruderl & Schussler, 1990).

2.3.6. Küçüklük Zafiyeti

Küçüklük zafiyeti ile yenilik zafiyeti alanyazında tartışmalı bir ilişkiye sahiptir. Tartışıldığı üzere yenilik zafiyeti örgütlerin yaşlarından kaynaklı dezavantajlarını temel olarak araştırmalarını yapmaktadır. Ancak bazı araştırmacılar tarafından örgütün büyüklüğünün hesaba katılmaması sebebiyle eleştirilmiştir. Yeni doğan örgütler hali hazırda küçüktür ve büyük örgütlere nazaran hayatta kalma şansları düşüktür (Hager vd., 2004b). Büyük örgütlerin daha fazla maddi kaynağa ve insan gücüne sahip olması beklenen bir durumdur. Aynı zaman da kolayca finansman, kredi ve iş ilişkisi geliştirebilmektedir. Yerleşik kurumsal yönetimleri onlara avantaj sağlayacaktır. Bu örnekler küçüklük zafiyeti kuramını desteklemektedir (Acar, 2010).

Yukarıda anılan sebeplerle bu küçüklük ve yenilik zafiyeti kuramları alanyazında birlikte de kullanılmaktadır. Bu durumun sebebi yeni kurulan örgütlerin aynı zamanda küçük olurken büyük örgütlerin hali hazırda var olan olgun örgütler olmasıdır. Öyleyse yapılan çalışmalarda yaş ve büyüklük değişkenlerinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir

(Acar, 2010). Yenilik zafiyetinin aksine bu bakış açısı, zafiyetin yeni olmaktan ziyade doğan örgütün küçük olmasından kaynaklandığını iddia etmektedir.

2.3.7. Ergenlik ve Yaşlılık Zafiyeti

İncelenen kuramların ortak noktası olarak yaşa yaptıkları atıflar görülebilir. Yapılan çalışmalar yaş ve büyüklükle ilgili durumların ölüm oranlarını etkileyebileceğini yönünde bulgulara ortaya konmuştur (Bruderl & Schussler, 1990; Carroll & Hannan, 2000). Tartışılan zafiyet teorilerine ek olarak ergenlik ve demode olma zafiyetleri de yaşanabileceği alanyazında tartışılmaktaydı (Arıkan, 2014).

Yenilik zafiyeti çeşitli yönlerden eleştirilmektedir. Örneğin örgüt içerisinde belirli bir sermaye, mal malvarlığı mevcuttur. Ayrıca çevre psikolojik, güven ve iyi niyet anlamında örgüte destek sağlamaktadır (Arıkan, 2014; Fichman & Levinthal, 1991). Bu dönemde örgüt henüz hayatının başındadır, başarılı ve başarısız olarak yargılanamaz. Örgütün yeni kurulduğu dönemde iyi niyet, sadakat ve olumlu enerji sayesinde çevresel şartlara karşı bir koruma, bir avantaj sağladığı iddia edilmektedir. Bu sürece “balayı periyodu” denmektedir (Fichman & Levinthal, 1991). Örgütün kurulum imkanları, doğum aşamasında kaynakların miktarı ile balayı ayının uzunluğu arasında doğru orantı vardır. Fichman ve Levinthal yenilik zafiyeti yerine ergenlik zafiyetini doğrulamışlardır. Bu zafiyet kurulan örgütlerin zamana bağlı olarak kapanmasını ifade etmektedir (Arıkan, 2014). Ergenlik zafiyeti örgüt kapanmalarının ilk kuruluş döneminde değil, kuruluş sonrası balayı dönemi olarak adlandırılan zaman aralığından sonra en yüksek seviyede gerçekleştiğini iddia etmektedir. Bu sebeple de ergenlik zafiyeti olarak adlandırılmaktadır.

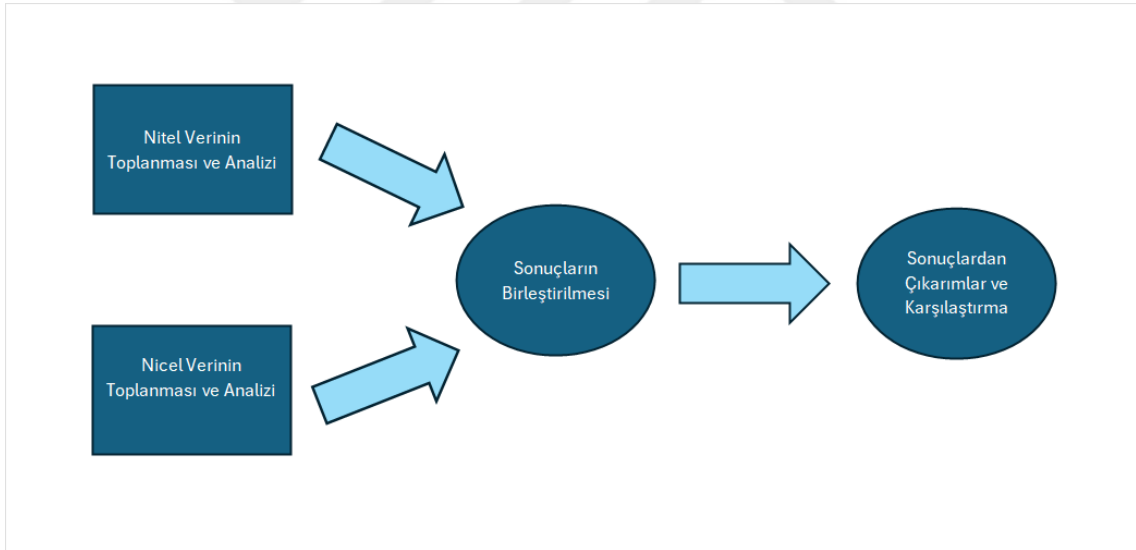
Daha yaşlı örgütlerin daha yüksek ölüm oranlarına sahip olduğu ve bu durumun yaşlanma dezavantajını gösterdiğini ifade edilmiştir (Barron vd., 1994). Örgütlerin yaşlandıkça, demode olma veya yaşlanma nedeniyle, başarısızlığa daha yatkın hale geldikleri görülmektedir. Bunu sebep olarak yaşlanan örgütlerin üzerindeki durağanlık baskıları ve çevresel değişimlere uyum sağlayamadıkları (Arıkan, 2014; Barron vd., 1994) için seçim tarafından elenmeleri gösterilmektedir.

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Deseni

Araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla nicel ve nitel yaklaşımları birleştiren karma yöntem benimsenmiştir. Karma yöntem için yakınsak veya birleşik desen adı verilen desen (Convergent Design) kullanılmıştır (Creswell & Clark, 2017).

Araştırma desenleri amaç ve araştırmacıların yaklaşımlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Birleşik veya yakınsak desen, her iki veri türünü eş zamanlı toplayarak sonuçları birleştirmektedir. Açıklayıcı ardışık desen, önce nicel verileri analiz eder, ardından nitel verilerle bu sonuçları detaylandırmaktadır. Keşfedici ardışık desen, önce nitel verilerle keşif yapar, ardından bu verilerle nicel aşamayı tasarlamaktadır. Karmaşık desen ise temel tasarımları bir çerçeveye veya sürece gömerek, deneyler, vaka çalışmaları veya değerlendirme süreçlerinde kullanılmaktadır (Creswell & Creswell, 2017). Tezde yakınsak deseni araştırma kullanılmıştır. Desen çizimi Şekil 3.1’de görülebilir.

Şekil 3.1. *Yakınsak Araştırma Tasarımı* (Creswell & Creswell, 2017)

Örgütlerde gerçekleşmekte olan süreçleri incelemek amacıyla nitel yaklaşıma başvurulmuş; verinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşmelere ve verilerin analizinde tematik analize (Braun & Clarke, 2016; Greg Guest; vd., 2011) yer verilmiştir.

Nicel veri üniversitelerdeki fakülte ve yüksekokullar bünyesinde dört senelik turizm eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların açılma, kapanma ve yıllara göre kontenjan sayılarından oluşmaktadır. Bu veriler ÖSYM tercih kılavuzlarından temin edilirken, 2003

yılı kılavuzundan 2023 yılına kadar 2023 yılı da dahil olmak üzere 21 yıllık süreç için temin edilmiştir. Bu sayılardan grafikler oluşturarak popülasyonun seyri izlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca örgütlerin 2024 yıllarındaki noktasal konumları baz alınarak, coğrafi bilgi sistemlerinde haritalandırılması amaçlanmıştır. 2024 yılındaki örgüt konumları tüm yıllar için geçerli kabul edilmiştir.

3.2. Nitel Aşama

3.2.1. Veri Toplama

Nitel araştırmanın temel ilkesi katılımcıların sahip oldukları düşünceleri kendilerini ifade edebilecekleri bir ortamda ifade etmelerini sağlamaktır (Patton, 2018). Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşmelerde yararlanılmıştır. Görüşmelerin amacı katılımcıların dünyayı nasıl gördüklerini anlamak, kullandıkları dili öğrenmek, bakış açılarını deneyimlerini anlayarak (Patton, 2018) araştırılan konunun açıklanmasını sağlamaktadır.

Çalışmada amaca yönelik örneklem seçimi tekniklerinden kartopu tekniği kullanılmıştır (Creswell, 2015). Amaca yönelik örneklem seçimi açıklayıcı araştırmalarda veya saha araştırmalarında da kullanılmaktadır (Neuman, 2016). Örneklem olarak turizm eğitimi veren örgütlerde dekanlık, bölüm başkanlığı veya program başkanlığı gibi görevler almış akademisyenler seçilmiştir. Böylece görüşmelerden en üst düzeyde verim alınması amaçlanmıştır. Turizm eğitimindeki gelişmeler ve bunların sebepleri hakkında birinci elden veri elde edilmiştir.

Nitel araştırmalar, nicel araştırmaların aksine sayıya dayalı olarak keskin bir örnek sayısı öngörmez. Patton'ın (2018) deyimi ile nitel araştırmalar istatistiksel formüller yerine araştırma yaklaşımlarına sahiptir. Yöntemsel kurallar yerine amaçlı stratejiler vardır. Belirsizliklere sahip olması sebebiyle yüksek tolerans gerektirmektedir. Örneklem verinin ve analizi sonucu olarak çıktılarına bakılmaktadır. Çünkü amaç gerçekliğe mümkün olduğunca katılımcılar gözünden yaklaşmaktır. Bu sebeple her mülakat sonrası veri analiz edilir ve bir sonraki mülakata geçilmektedir, bu durum yeni kategoriler ortaya çıkmayana ve veri kendini tekrarlayana kadar devam ettirilmektedir. Verinin doyumu ulaştığı bu şekilde anlaşılmaktadır.

Katılımcıların rızaları uyarınca ses kaydı veya notlar alınmıştır. Veri kendini tekrarlayıp, yeni görüşmelerin yapılmasının gerekmediğini gösterene kadar (veri doyumu) devam görüşmelere devam edilmiştir (Glaser & Strauss, 1967).

Görüşmeler katılımcıların uygunluk durumlarına göre yüz yüze veya çevrimiçi olmak üzere gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın güvenilirliğini arttıracak önemli bir yol olarak gösterilmektedir (Glesne, 2013; Karsavuran, 2016; Merriam, 2015). Yüz yüze veya çevrimiçi görüşmeler için uygun olmayan katılımcılardan cevapları yazılı olarak Word doküman şeklinde temin edilmiştir. Bu sayede katılımcıların görüşlerini aktarabilmesi için rahat hissedebilecekleri ortamlar açısından seçenek sağlanmıştır.

Tablo 3.1. *Mülakat Katılımcı Listesi*

Katılımcılar	Unvan	Çalışma Alanları	Cinsiyet	Görüşme Türü	Kelime Sayısı
K1	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm Pazarlaması, Turizm Planlaması, Otel İşletmeciliği	E	Yazılı	1642
K2	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm Pazarlaması	E	Çevrimiçi	6446
K3	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	İklim Değişikliği, Turizm, Kış Turizmi	E	Çevrimiçi	4286
K4	Doç. Dr. Öğretim Üyesi	Gastronomi, Turizm İşletmeciliği	K	Yazılı	372
K5	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Otel İşletmeciliği, Turizm İşletmeciliği, Sürdürülebilir Turizm	K	Çevrimiçi	3693
K6	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm Pazarlaması, Turizm İşletmeciliği	E	Çevrimiçi	9911
K7	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm İşletmeciliği, Turizm Ekonomisi, Sürdürülebilir Turizm	K	Yazılı	995
K8	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm İşletmeciliği, Turizm	E	Çevrimiçi	4619

		Pazarlaması, Turizm Planlaması			
K9	Öğretim Görevlisi	Turizm İşletmeciliği, Otel İşletmeciliği, Turizm Hukuku	E	Yüzyüze	4481
K10	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm Planlaması, Sürdürülebilir Turizm, Turizmde Çevre Yönetimi	E	Çevrimiçi	3946
K11	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm Ekonomisi, Turizm Planlaması, Sürdürülebilir Turizm	E	Yazılı	713
K12	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Turizm Pazarlaması, Sürdürülebilir Turizm	E	Çevrimiçi	4207
K13	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm İşletmeciliği, Turizm Ekonomisi	E	Çevrimiçi	7217
K14	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları Otel İşletmeciliği Turizm İşletmeciliği	E	Yazılı	720
K15	Dr. Öğretim Üyesi	Yükseköğretimde Uluslararasılaşma, Yükseköğretim Yönetimi, Yükseköğretim Politikaları	K	Çevrimiçi	5811
K16	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Yönetim, Turizm Lojistik, Tedarik Zincir Yönetimi	E	Telefon	792
K17	Prof. Dr. Öğretim Üyesi	Turizm İşletmeciliği, Turizm Pazarlaması	E	Çevrimiçi	4574

Katılımcılara çalışmanın amaçları görüşme öncesinde aktarılmış ve görüşme randevusu alınırken açık uçlu, yarı yapılandırılmış soru form kendilerine gönderilmiştir. Böylelikle şeffaflık ve katılımcıların fikirlerini, görüşlerini ve düşüncelerini organize etmelerine imkân sağlanmıştır. Görüşmeler 2022 11. ayı ile 2024 3. ayı arasında gerçekleştirilmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere 17 akademisyenle görüşülmüş olup, katılımcılardan 13'ü

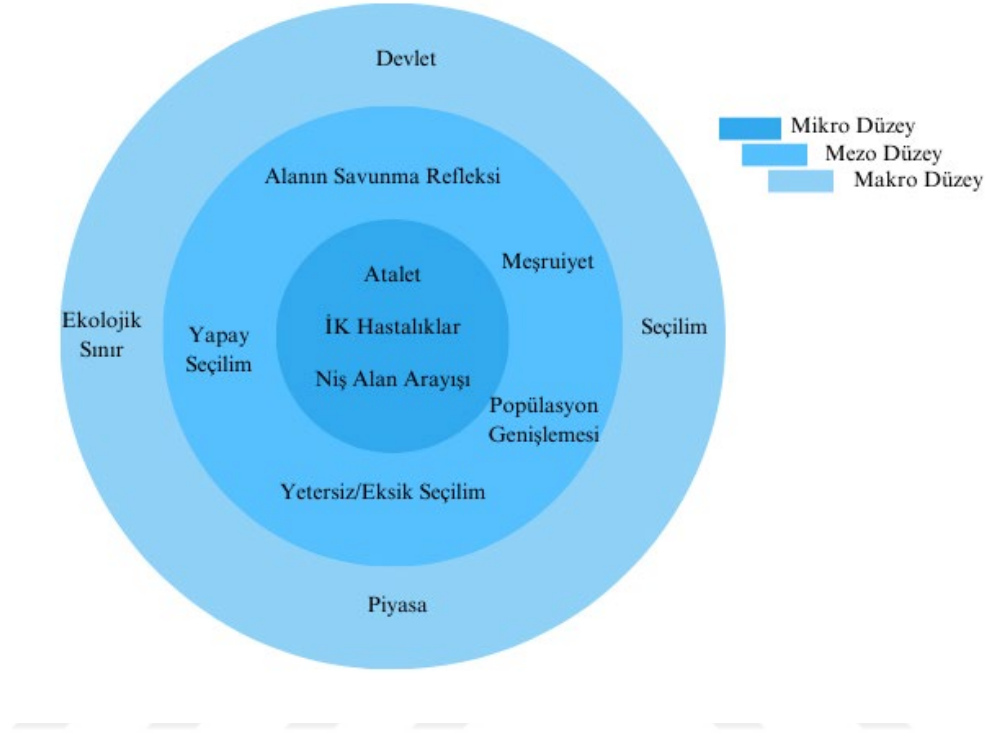
Profesör Doktor, 3 tanesi Doçent ve 1 tanesi Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır ya da yapmıştır. Görüşme formunu, katılımcılardan 5'i yazılı olarak, 1'i yüz yüze ses kaydı ile, 1'i telefon görüşmesi yoluyla, diğer 10'u ise çevrimiçi toplantı programı üzerinden yanıtlamıştır. Toplanan veri standart konuşma dökümleri haline getirildikten sonra MAXQDA programına aktarılmıştır. Görüşmelerin deşifre edilmesi sonucu 64.425 kelimeden oluşan veri seti ortaya çıkmıştır.

3.2.2. Nitel Verinin Analizi

Nitel araştırma yapısı gereği sert kurallar ve prosedürlerin takibine dayanmamaktadır. Araştırmayı tasarlayanın, yürütmenin ve analiz etmenin tek yolu yoktur. Bu tez çalışmasının nitel kısmında Braun ve Clarke'ın tematik analiz kullanılmıştır (Braun & Clarke, 2016; Greg Guest; vd., 2011). Braun ve Clark'ın içinde olduğu büyük nitel yaklaşım belli bir prosedür takip etmek yerine araştırmacının sürekli bir arayış, düşünsel süreç ve araştırmanın değişen şartlarına uyum sağlama çabası içinde olmasını, kaçınılmaz olan öznel değerlendirmelerin açıkça ifade edilmesi gerekmektedir. Araştırmacı sahaya kalıplar olmadan çıkmak durumundadır (Braun & Clarke, 2016). Diğer yandan araştırmacının kendi araştırma koşulları ve ihtiyaçları, epistemolojik bakış açısı açısına uygun bir şekilde prosedür geliştirmesi ve gerekçelendirmesi de mümkün kabul edilmektedir.

Nitel verinin toplanması sonrasında analizin ilk aşaması olarak kodlama süreci düşünülebilir. Diğer taraftan alanyazında kodlamaya yönelik eleştiriler de mevcuttur. Saldana'nın (2019) kitabında aktardığı üzere kodlama kimi araştırmacılar tarafından indirgemeci, tehlikeli, saldırgan, mekanik ve veriden sizi uzaklaştıran bir araç olarak tanımlanmaktadır. Ancak Saldana (2019) da belirttiği üzere bu eleştirilerin birçoğunu acımasız, anlaşılamaz ve nitel araştırmanın doğasından uzak olarak nitelendirmektedir. Çünkü veriyi kodlamak, veriyle uzun süre, çileli bir içli dışlı olma halini gerektirmektedir. Bu durum Braun ve Clarke, (2016) tarafından belirtilen betimsel kodlamanın 6 adımıyla ilk adım olarak mevcuttur. Kodlama ile katılımcının anlaşılması farklı kodlama yöntemleri daha mümkün hale gelmektedir. Bu noktada uygun kodlama yaklaşımının seçimi öne çıkmaktadır. Kodlama yapılırken bunun araştırma sorusuyla uyumu, paradigmatik bakış, apriori amaçların olup olmadığı, keşfedici, jenerik vb. gibi yöntemler mevcuttur (Saldana, 2019). Çalışmanın tasarımı ve amaçları dikkate alınarak süreç kodlama ve eksensel kodlamanın kullanımı gerçekleştirilmiştir.

Temaların analiz düzeyini Şekil 3.2. üzerinden görülebilir:

Şekil 3.2. Temalar ve Analiz Düzeyi

Analizler sonunda ortaya çıkan temalar aşağıdaki gibidir.

- Alan Savunma Refleksi üst teması, alan izolasyonu, geniş ekolojik alan yaratımı ve sertifikasyon-meslek diploması gibi alt temaları içermektedir. Bu tema, bir alanın kendisini dış tehditlerden koruma ve diğer alanlardan ayrışma çabalarını ifade etmektedir.
- Atalet üst teması, davranışsal atalet ve yapısal atalet gibi alt temaları kapsamaktadır. Bu tema, bireylerin veya organizasyonların değişime direnç göstermesi, devinimsizliği ve yeniliklere karşı duyarsızlıklarını ele almaktadır.
- Devlet üst teması, bürokrasi, eğitim örgütü arzı, kalkınma yolu, kamu gücü ve planlı ekonomi teşvikleri gibi alt temaları içermektedir. Ayrıca siyasi etki, tepeden yönetim, turizm bölgelerinin yaratılması ve YÖK müdahalesi gibi politik içerikli alt temaları da kapsamaktadır.

- Ekolojik Sınır üst teması, alan mücadelesi, kaynak alternatif maliyeti ve kaynak sınırı gibi temel alt temaları içermektedir. Ayrıca kültürel kaynak ve öğrenciye düşmanca tavır gibi daha sosyokültürel alt temalar da bulunmaktadır.
- Meşruiyet üst teması, örgütlerin kabul edilebilirliklerini ve sürdürülebilirliklerini sağlama çabalarını ifade etmektedir. Bu tema, akredite rekabeti, eski olmanın avantajı, eşbiçimcilik, marka gücü, trende göre dönüşüm, yenilik faydası, yurtdışındaki üniversitelerle iş birliği, üst yapılarla ilişki ve imaj gibi alt temaları kapsamaktadır.
- Piyasa üst teması, piyasa dinamiklerinin örgütler ve popülasyon üzerindeki etkisini ele almaktadır. Bu tema, akademik derece enflasyonu, devamlı talep, medya etkisi, mezun seçilimi ve trend-popülarite gibi alt temaları kapsamaktadır.
- Seçilim üst teması, örgütlerin seçim süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları analiz etmektedir. Bu tema, kaçınılmaz seçim, konum, çok fazla birim sorunu ve insan kaynağında evrilme ve adaptasyon gibi alt temalardan oluşmaktadır.
- Yapay Seçilim üst teması, seçim süreçlerinin doğal değil, yapay yöntemlerle şekillendiği durumları analiz eder. Bu tema, form bilinmezliği ve oturmamışlığı, formsuzlaşma-nitelik kaybı, olgunlaşmamışlık, pazarlama meselesi ve örgüt uzmanlaşması gibi alt temaları kapsamaktadır.
- Yetersiz/Eksik Seçilim üst teması, örgütlerin seçim süreçlerinde karşılaştığı yapısal ve sistematik eksikliklere odaklanmaktadır. Bu tema, piyasa eksikliği, rekabet eksikliği, öğrenci bilinçsizliği ve öğrenci sayısına dayalı ölçüm gibi alt temaları içermektedir.
- İnsan Kaynakları (İK) Hastalıklar üst teması, örgütlerin insan kaynağı yönetimine ilişkin sorunları ifade etmektedir. Bu tema, ego rekabeti, kaynak ve örgüt yapısının önemi ile örgüt içi gruplaşma gibi alt temalardan oluşmaktadır.
- Niş Alan Arayışı üst teması, örgütlerin daha az rekabet edilen, farklılaşma ve yenilik potansiyeli sunan alanlara yönelme çabalarını kapsamaktadır. Bu tema, yabancı dilde eğitim ve ihtisaslaşma gibi alt temalardan oluşmaktadır.
- Popülasyon Genişlemesi üst teması, örgütlerin ve popülasyonun genişlemesine odaklanmaktadır. Bu tema, alanın genişletilmesi ve kontenjan arzında artış gibi alt temalardan oluşmaktadır.

Analiz sonunda ortaya çıkan temalar, tanımları, teorik arka planları, analiz düzeyleri ve frekansları aşağıdaki Tablo 3.2. üzerinde listelenmiştir:

Tablo 3.2. Temalar ve Teoriler

Analiz Düzeyi	Teorik Arka Planı	Temalar	Tanımı	Frekansı
Mezo	Örgütsel Ekoloji	Alanın Savunma Refleksi	Turizm eğitimi alanı dışındaki kişi ve örgütlere karşı alanı savunma ve izole etme çabasını ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	24
Mikro	Örgütsel Ekoloji	Atalet	Örgütün değişime direnç gösterme eğilimini, devinimsizliği ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	12
Makro	Kurumsal Kuram, Yeni Kurumsal Kuram ve Örgütsel Ekoloji	Devlet	Devletin tüm kurumlarıyla bir güç olarak varlığının ifadesi olan üst temayı oluşturmaktadır.	52
Makro	Çalışma Bulguları	Ekolojik Sınır	Belli bir bölgedeki kaynak ve imkanların sınırlılığını ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	16
Mezo	Yeni Kurumsal Kuram ve Örgütsel Ekoloji	Meşruiyet	Örgütlerin meşruiyetlerini sağlayan, sağlamaya yönelik durumları ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	46
Makro	Örgütsel Ekoloji, Yeni Kurumsal Kuram	Piyasa	Piyasa olgusunu ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	30
Makro	Örgütsel Ekoloji	Seçilim	Örgütlerin seçimini, elemine edilmesini ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	12
Mezo	Çalışma Bulguları	Yapay Seçilim	Seçilimin yapay olarak gerçekleştirildiğini ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	43
Mezo	Çalışma Bulguları	Yetersiz/Eksik Seçilim	Örgütlerin seçim süreçlerindeki eksikleri ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	20
Mikro	Çalışma Bulguları	İK Hastalıklar	Örgütlerin insan kaynağından kaynaklı sorunları ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	9
Mikro	Çalışma Bulguları	Niş Alan Arayışı	Örgütlerin niş alanlar arayışlarını ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	14
Mezo	Örgütsel Ekoloji	Popülasyon Genişlemesi	Popülasyonun genişlemesini ifade eden üst temayı oluşturmaktadır.	24

3.3.Nicel Aşama

3.3.1. Veri Toplama

Nicel aşama için ihtiyaç duyulan veri YÖK ve ÖSYM'den ayrı ayrı olarak talep edilmiştir. CİMER bilgi edinme sayfası aracılığıyla YÖK'ten ayrıca istenmiştir. Ancak iki kurum da isteklere olumlu dönüş gerçekleştirememiştir. Bu sebeple YÖK Atlas web sitesine (*Yükseköğretim Program Atlası*, 2024) başvurulmuştur. Web sitesi kontenjan, puanlar ve başarı sırası, doluluk oranları, yerleşenlerin profili vb. verilere sahip olup, bu

verilere sadece üç yıl için sunmaktadır, örneğin: 2019, 2020 ve 2021 yılı. Diğer yandan 2022 verisinin yayınlamasıyla söz konusu olduğunda, siteden 2019 için paylaşılmış verilerin kaldırıldığı görülmüştür. Verinin üç yıllara sınırlanmasının yaratabileceği sıkıntıları gidermek adına çözüm olarak ÖSYM'nin yıllık olarak yayınladığı “Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu” belgelerinin (ÖSYM, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023) kullanılmasına karar verilmiştir. Bu kılavuzlar ÖSYM tarafından adayların yüksek öğretim sınavları sonrası üniversite tercihlerini yapabilmesi adına üniversite adı, YÖK kodu, yüksekokul ve fakülte bilgileri, program adları, kontenjan bilgileri, önceki sene gerçekleştirilen alıma ilişkin puan ve sıralamalar gibi çeşitli bilgileri içermektedir.

Bu bağlamda 2003-2023 yılları da dahil olmak üzere bu yıllar arasındaki ÖSYM kılavuzları veri kaynağını oluşturmuştur. Toplamda 21 yıl için kılavuzlarda turizm eğitimi veren tüm lisans programlarına ilişkin veriler toplanmış ve tek bir veri seti olarak Microsoft Excel belgesine girilmiştir. Veri seti, programlara ilişkin 3874 satır ve veri çeşitlerine ilişkin 33 sütundan oluşmaktadır. Yıllara göre, üniversitelerde turizm eğitimi veren dört yıllık programların dökümleri yapılmıştır. Analiz için turizm eğitimi veren programları içeren yüksekokul ve fakülteler olarak tekrar listelenmiştir. Veri setindeki 33 sütun içerisinde çalışmada kullanılabilecek ve her yıl standart varlığı olmadığı için kullanılamayacak olan veri türleri belirlenmiştir. Kullanılan veriler yıl, üniversitenin mülkiyeti, üniversitenin adı, fakülte veya yüksekokul adı, genel kontenjan bilgileridir.

Araştırmanın kapsadığı 21 yıl için tüm sütunlarda verinin devamlılığı ve tutarlılığından söz etmek mümkün görünmemektedir. Fakülte ve yüksekokullar altında turizm eğitimi veren programlara ait puanlar da listelenmiştir ancak gerçekleştirilen sınav sistemi değişiklikleri, puan sistemi ve hesaplamasındaki değişiklikler sebebiyle standart sağlanması mümkün olmamıştır. Kılavuzlar 2015-2023 yılları arası unvanlara göre akademisyen sayıları, 2016-2023 yılları arası için akreditasyon bilgileri ve yine KPSS ile atanan aday puan bilgilerini kapsamaktadır. Önceki yıllar için ise bu veriler mevcut değildir.

3.3.2. Nicel Verinin Analizi

Tezin nicel aşamada Türkiye’de turizm eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların tarihsel gelişimini, coğrafi dağılımını ve niteliksel dönüşümünü anlamak amacıyla nicel analiz

yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin analizi, araştırma sorularına yanıt arayacak şekilde, aşağıdaki aşamalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın nicel kısmında veri seti, 2003-2023 yıllarına ait ÖSYM tercih kılavuzlarından sistematik bir şekilde elde edilmiştir. Noktasal konumlar Google Haritalar'dan temin edilmiştir. Bu süreçte, turizmle ilişkili eğitim veren dört yıllık programları barındıran fakülte ve yüksekokulların adları, öğrenci kontenjanları, coğrafi konumları ve kuruluş yılları gibi değişkenler ayrıştırılarak kodlanmıştır. Verilerin doğruluğunu sağlamak adına eksik veya devamlı olmayan veriler belirlenerek çıkarılmıştır. 2003-2023 yılları süresince turizm eğitimi veren programlardan en az birini bulunduran tüm fakülte ve yüksekokulların listesi ekte paylaşılmıştır.

Verilerin genel karakteristikleri, betimleyici istatistikler kullanılarak incelenmiştir. Özellikle turizm eğitimi veren kurumların yıllara göre artış eğilimleri, fakülte ve yüksekokulların kontenjan değişimleri ile kurum sayılarındaki bölgesel dağılım incelenmiştir. Bu analizler, Türkiye'de turizm eğitiminin büyüme ve dönüşüm dinamiklerine ışık tutmayı amaçlamıştır.

Turizm eğitimi veren örgütlerin Türkiye genelindeki coğrafi dağılımı, mekânsal analiz teknikleri ile görselleştirilmiştir. ArcGIS Pro kullanılarak oluşturulan haritalar, bu örgütlerin yoğunlaştığı bölgeleri, bölgesel farklılıkları ve mekânsal yayılım eğilimlerini ortaya koymuştur.

Sınırlılıklar kısmında belirtildiği üzere geçmiş yıllara ait haritalar hazırlanmasında bugünkü konumların geçerli olduğu varsayılmıştır. Üniversitelerin merkez kampüslerinin de noktasal olarak kabul etme seçeneği de düşünülmüştür. Ancak bir ildeki üniversitenin farklı illerde fakülte ve yüksekokulları olabilmesi sebebiyle bundan vazgeçilmiştir. Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nun Akçakoca'da bulunmasına rağmen Düzce Üniversitesi kurulup ona bağlanmadan önce Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ne bağlı olması bu duruma örnek verilebilir. Bu sebeple fakültelerin ve yüksekokulların noktasal konumları haritalanmıştır.

Haritalandırma sürecinde popülasyondaki örgütlerin kontenjanları gösterilirken alt grup türlerinin birbirleriyle ilişkilerini göstermek ve bunları da analize dahil etmek amacıyla alt gruplar farklı renklerle renklendirilmiştir. Bu renklendirme çalışmada kullanılan tüm haritalarda aynıdır, bu sayede farklı analizlerin birlikte okunabilmesi amaçlanmıştır.

Elde edilen bulgular, tablolar, grafikler ve haritalar aracılığıyla sunulmuştur. Araştırma bulguları, yoğunluk bağımlılığı, ergenlik ve yaşlılık meşruiyeti gibi teorik çerçevelerle ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

Bu kapsamda gerçekleştirilen analizler, turizm eğitimi veren örgüt popülasyonunun zamansal ve mekânsal dönüşümünü detaylı bir şekilde ortaya koyarak, teorik ve yönetsel katkıyı mümkün kılmıştır.

4. BULGULAR

4.1.Nitel Bulgular

4.1.1. Mikro Düzey

Yapılan analiz sonucu mikro düzeyde ortaya çıkan üst temalar bu başlık altında örneklenmiş ve yorumlanmıştır.

Atalet üst teması örgütlerde gerçekleşen uyuşukluk, değişime direnç gösterme eğilimine atıfta bulunan bir temadır.

“Ama kimi yerlerde de hocalardan kaynaklı bir direnç oluştu. Hocaların kendilerini mevcut gelişmelere uyduramaması, kendini değiştirmemesi nedeniyle bazı okullarda bu iş kadük kaldı” (K2).

“Boğaziçi ve İstanbul arasında bile o farkı çok ciddi görmüştüm. İstanbul üniversitesi resmen Osmanlı imparatorluğu gibi devam ediyor. Aynı Boğaziçi de devletin kurumu ama daha esnek hareket ediyordu ama yine devlet kurumu. Oluyordu. Kimi noktaya gelince tıkanıldığını (görebiliyordum) tıkanıyordum yani” (K3).

İnsan kaynakları hastalıkları üst teması örgütlerin insan kaynağında yaşanan sorunları ifade eden ve gruplayan bir tema olarak ortaya çıkmıştır.

“Biraz da tabii arada böyle bir iç rekabetler Türkiye’de özel gereksiz ego savaşları var. Yani bireysel şeyler yüzünden egolar yüzünden bazı şeyler de havada kalıyor” (K3).

“... öbür taraftan da eski yerlerde diyelim tabii bir de deneyim söz konusu var ama orada da hani çeşitli sebeplerle büyük bir yapı ise eğer orası orada çeşitli klikleşmelerin olduğunu görüyorsunuz. Eski kültürlerin yok olduğunu, yok edildiğini görüyorsunuz” (K2).

Niş alan arayışı örgütlerin popülasyon genelinde görece daha az yoğun alanlardaki arayışlarını ifade etmektedir.

“İngilizce program yok. Evet adı, yani gerçekten bu İngilizce olan program yok ve turizmde 5-0 önde başlıyorsun. Eğer İngilizce ise programın zaten turizm bu adı üstünde en gerekli yani yabancı dilde eğitim vermek. Belki çok matah bir şey değil. Tartışılır bir şey şimdi çok daha yani pedagoglar çok daha iyidir ama eğer yabancı dilde eğitim verecekse verilecek ilk program turizm programı” (K3).

4.1.2. Mezo Düzey

Yapılan analiz sonucu mezo düzeyde ortaya çıkan üst temalar bu başlık altında örneklenmiş ve yorumlanmıştır.

Alanın savunma refleksi örgütler kendilerini ve kendilerine ait gördükleri kurumsal alanı korumak ve genişletmek gibi sebeplerle reflekslerdir.

“Bu konuda ben TUADER’i kutluyorum çünkü gerçekten mücadele ediyorlar. İlanları görüyoruz. Yani hani çok alakasız birimlerden mezun olanları da turizm fakültelerini alıyorlar. Ama siz gidip de bir yönetim organizasyon anabilim dalına bir bölüme kadro açılmasını istediğiniz zaman size turizmcisiniz derler, kabul etmezler” (K5).

“Meslek ya mesleğin tanınması lazım. Yani avukat ehliyeti olacakmış. Yani ben turizm akademisyeni olacağım veya kendim serbest çalışacağım diyor. Turizm okudum ama kalkıp meslek edeyim, hayatın garanti olsun diye turizm okumazdım. Giderdim. En basit bir mühendisliği ne bileyim işte mühendislikler, mimarlık, avukatlık, efendime söyleyeyim, tıp doktorluğu, bunları bunların hepsi korunan meslekler bizim meslek korunmuyor” (K3).

Meşruiyet üst teması örgütlerin meşruiyetlerini sağlayan durumları ifade etmektedir.

“Mesela bizim o akreditasyon da öyle. Biz akredite olduktan sonra mesela Anadolu Üniversitesi (de) akredite oldu başka fakülteler de akredite oldu. Bu güzel bir şey. Böyle bir yarış olduğumu söyleyebiliriz. Yani rekabetten ziyade bir yarış olduğunu söyleyebiliriz” (K8).

“Turizm işletmeciliği konusunda çok iyi üniversite iyi üniversite demek doğru değil ama daha köklü” (K5).

“Eski bir kurumun temsilcisi olarak göreceği ülkedeki en eski kurumlardan birinin temsilcisi olarak. Bunun avantajı olduğunu söyleyebilirim tabii. Çünkü bir kurum hafızası kurum kültürü oluşuyor ve kendi iç dinamikleri içerisinde sektör içerisinde çok fazla sayıda mezunun verdiği rahatlıkla sektördeki olası değişiklikler ya da ne diyelim ve dip dipten gelecek olan değişiklik taleplerinde yeni işler eğitim kurumlarına göre biraz daha erken sezin izleyebiliyoruz. Bu kurum hafızası da bize bu yetkiyi kazandırıyor” (K12).

“Bazen belli bir trend moda oluşuyor, insanlar da bunun peşinden gidiyor. Sosyal medya, trendler, basın da tabii bu çağda oldukça önemli etken” (K16).

“Kendall Collage ile çok şeyimiz vardı ama diğerleriyle daha çok iletişim kuramamış olmamıza rağmen İsviçreli okulların falan bile varlığı bize kıymetli ...” (K3)

“Fakülteyi severiz biz hani fakülte etiketine sahip olmayı öyle baktığınız zaman fakültelerin biraz daha uygulamalı bilimlere turizm işletmeciliği ve gastronomi anlamında göre biraz daha fazla şansı olduğunu düşünüyorum” (K5).

Yapay seçim teması seçilimin doğal olarak gerçekleşebilmesi aksine bilinçli ve amaçlı şekilde seçim yapabileceğini de ifade eden bir üst tema olarak ortaya çıkmıştır.

“Hani siz de iyi biliyorsunuz? Rekreasyon bölümü bugün spor bilimleri içerisinde de BESYO’ların içerisinde de görünüyor. Gastronomi, mutfak sanatları gidiyor işte güzel sanatlar fakültelerinin altında da gözükiyor. Vesaire burada bir yapılanmayla ilgili teorik bir sorun vardı çünkü sizin yüksek okuldan fakülteye ilgili geçmenizde bazı değişimler olması lazım. Önemli değişimler, köklü değişimler olması lazım” (K6).

“Yani her üniversitede farklı bir yapılanma var. Yani aslında hepsinin baktığımda müfredatları benziyor birbirine ama yani dersler benzer dersler çok fazla var ama hani hepsindeki çatı böyle hepsinde demeyeyim ama bazı birbirinden farklı çatılar var. Yani mesela diyelim ki bir işletme. İşletme bölümü ya da iktisat bölümü işletme fakültesinin altındadır. Yani hani ya da işte ne bileyim mühendislerin altında mühendislikler vardır gibi genellikle standart bir çatı vardır, onun altına işte oluşturulur bölümler. Yani fakültenin adı genellikle bellidir. Turizmde böyle bir sanki benim de böyle bir gözlemim olmuştu” (K15).

“Tutuyoruz tezsiz yüksek lisans programları açıyoruz. O tezsiz yüksek lisans programına her alandan insanı kabul ediyoruz. Bakın inşaat mühendisliğine bileyim, herkes kabul ediyorsun. O zaman bu bölümleri niye açtık? Kapatalım madem yüksek lisans yani madem para kazanacak üniversite hocaları. Para kazanmayı çok seviyor. İyi o zaman kapatalım. Tezsiz yüksek lisans programlarını açalım. Olsun bitsin tezsiz yüksek lisans programı dediğimiz şey alt tarafı bir seminer programı” (K2).

“Mesela bugünkü gastronomi bölümleri için konuşursak yani gastronomi çok disiplinli bir alan disiplinler arası bir alan ama şu an Türkiye’deki gastronomi programları genel olarak aşçılık ve yiyecek içecek yönetimi yapıyor. Yani gastronomi yapılmıyor, oralarda şu an yapılmıyor. Aşçılık programı yapılıyor” (K13).

Eksik veya yetersiz seçim üst teması, mevcut seçilimin yetersiz olduğunun, bir başka deyişle gerektiği ölçüde gerçekleşmeyeceğinin ifade edilen bir temadır.

“Hem neyle rekabet edecekler. Devlet üniversiteleri haksız bir şekilde ücretsiz olmalarından dolayı hazır müşteri havuzundan belli kriterlerle sürekli azalmayan sayıda müşteriye sahip, talep ediliyorlar” (K1).

“O yüzden zaten rekabet göremiyorsun. Boğaziçi İngilizce Bilgi İngilizce, Özyeğin İngilizce. Yani bir kere yabancı kriteri yüzünden zaten, Tehdit olamıyor. Keşke kuruma tehdit olsa çünkü toptan da turizm sektörüne faydası olur” (K3).

Popülasyonda sayısal genişleme üst teması yoğun biçimde kodlanan temalardan biridir. Popülasyondaki devamlı büyümenin vurgulandığı kodları barındırmaktadır.

“Bizim öğrencilerimizin üçte ikisi İstanbul bölgesinden geliyordu mesela şimdi artık Türkiye’de yani 200 üzerinde üniversite var, Fakülte sayısını ben unuttum. Ne kadar fakülte var, herhalde 60’ın üzerinde fakülte vardır. Yüksekokullara saymıyorum bile. Ön lisansı falan sayarsanız programında herhalde 600’ü buluruz. Biz toplamda müthiş bir yığılma var” (K2).

“1997 yılında bir çalışma yapmıştım. Hiç unutmuyorum hep aklımda kalmıştır. O yılda 7 tane turizm yüksekokulundan bahsediyorduk. Yani Türkiye’de turizmde 4 yıllık yüksekokul sayısı 7 idi, 4 yıllık olan bu 7 okul zamanla işte günümüzde de çok farklı şekillere gelindi” (K6).

“Hep turizm fakülteleri doldu. Yani her yerde neredeyse turizm fakültesi ya da turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksek okulun her yerinde var. 2 yıllık ön lisans zaten her yerde var. Hemen hemen yani ülkelerde de var, her yerde var. Dolayısıyla bu sıkıntılar da buradan kaynaklanıyor diye düşünüyorum ben çok fazla fakülte ve yüksekokul açıldı. Talepten çok daha belki fazladır” (K8).

“Hani siyasetten daha bağımsız, bu kişisel olarak akademisyenlerin de yaratmış olduğu şey, yani kendilerini kadro ya da işte başkalarına kadro yaratmak için bu birimlerin oluşturulmasından tutun da siz işte hani? Nereye neye göre kadro verileceği bile dinamiklerle bağlantılı” (K5).

“Ama yani çok fazla kontenjan var. Kontenjan veriliyor. Biz normal şartlarda gastronomi bölümünü mesela açarken 30 kişiyle. O kadar yani bizim imkânımız, kaliteli imkân, eğitim

verme imkanı ancak böyle bulabilecek 30 kişiyiz. Ama YÖK bize sormadan arttırdı, arttırdı, altmışa çıkardı. Bu tabii ki olumlu bir şey değil” (K8).

4.1.3. Makro Düzey

Yapılan analiz sonucu makro düzeyde ortaya çıkan üst temalar bu başlık altında örneklenmiş ve yorumlanmıştır.

Devlet üst teması, devletin kurumlarıyla etkin bir güç olarak varlığının ifade etmektedir.

“Mesela işte rehberlikle alakalı son günlerde biliyorsunuz bakanlığın bu kanunda değişik bir yapması dil zorunluluğunu kaldırması” (K8).

“Devamlı şeyler takıldı mesela hatırlamıyorum ama hep bir şeye takılan bizden değildi. Yani dışarıda başka dış çevreden de enstitü seviyesindedir. Ya Ankara seviyesindedir. Vesaire öyle şeylerle uğraştım” (K3).

“Gastronomiye artık bence YÖK’ün izin vermemesi lazım burada. Yeterli noktaya geldi diye düşünüyorum” (K2).

“Zaten kanun koyucunun da şöyle bir dilemması şöyle, bir ikilemi var. Bir taraftan daha fazla sayıda eğitim kurumu, örgün eğitim veren öğüt, eğitim kurumu açılsın ve oraya daha fazla üniversiteli gitsin istiyorum iken bir taraftan da iki sene arka arkaya yeterli doluluk oranına sahip olmayan eğitim kurumlarını kapatmak konusunda hiç tereddüt yaşamıyor” (K12).

“O açılan üniversitelerde işte o bölgedeki biliyorsunuz turizm sektörü gelişmemiş olan ülkeler için çok önemlidir diye turizm ekonomisi anlatırız ya, gelişmemiş bölgeler için de aynı şeyi ifade ediyor. Aslında onlar da işte bizim fakültemiz turizm fakültesi kuralım. Buradaki turizmimizde bu sayede gelişsin, halk işte bundan nemalansın işte iş olsun işte tam kaynağı olsun düşüncesiyle tahmin ediyorum” (K8).

“Örgütün kadro kullanım olarak değişiyor. Şimdi kamu üniversitelerinde norm kadro uygulaması denen bir şeyden bahsediyoruz. Eleman alma şansınız yok eskisi gibi. Bunun sebebi de ülke genelinde üniversitelerin çokça açılmış olması ve sınırlandırılıyor. Hani burada da sınırlandırılan bir sebebi de benim geri planda anlattığım bazı gelişmiş bölgelerde doktora yapan insanların az gelişmiş bölgelere doğru geçişini sağlayabilmek, bunu zorlayabilecek” (K2).

“Eşit ağırlıklıya (puan türü) çevirdikten sonra bir kere öğrenci profilinde bir değişiklik oldu. Bence turizm işletmeciliği anlamında bizim birbirimize zararlardan bir tanesi buydu” (K5).

Piyasa, örgüt popülasyonu üzerindeki piyasa mantığının etkisini ifade eden üst temadır.

“Çünkü bir tane yer vardı zaten yani yetiyordu sektöre demek ki ön lisans derecesi şimdi master’lar falan yetmiyor”

“Bu talepte azalma olması durumunda arz rekabetçi olabilir ama şimdi herkesin söz gelimi müşterisi bol” (K1).

“Bu neden? Hep var çünkü patronlar diyor ki gastronomi bölümü açın. Ne yapın ne edin bulun buluşturun birilerini hep açın bölümü, millet de talep ediyor. Böyle bir şey yani var ortada” (K15).

“Çok fazla bölüm açıldı. Tabii talep de var bunu inkâr etmemek gerek. Türkiye gibi bir yerde turizm bitmez, lojistik bitmez, yeme içme işi bitmez. Bunlar savaş salgın olmadığı sürece artarak devam eder. Bu ülkede bunlar temel sektörler” (K16).

“Medya, sosyal medya, yarışma programları bunları gastronomiyi patlattı” (K16).

“İstihdam kriterlerinde üniversite mezunu olma ve dil şartlarının sık sık adlarının geçiyor oluşu” (K1).

Fakat şimdi özellikle vakıf üniversitelerinde işte hangi bölümler popülerse veya öğrenci tercihi oluyorsa o bölümler daha çok açılıyor ve orada bir fazlalık oluşuyor” (K17).

Seçilim üst teması, biyoloji alanındaki doğal seçilime benzer bir şekilde örgütsel seçilimi ifade etmektedir.

“Bir süre sonra aralarında illa elenen olacak. O zaman güçlü olanlar, doğru işleri yapmış olanlar kalacak. Tabii aramızdaki çürük elmaları elememiz de gerek. (K16: 31)

“Çok fazla birimin açılması ve bununla birlikte başlayan ayrıştırmalar ya da ayrılımlar diyelim” (K5).

“Fakültenin bulunduğu coğrafyada o rekabette engelleyici bir husus ya da artı bir avantaj olarak karşımıza çıkabiliyor. Şimdi bizim Akdeniz’de Akdeniz Üniversitesi’nin doğal olarak bir coğrafi avantajı var. Ama aynı şeyi bir hani bir Mardin için Erzurum için

söyleyemezsiniz ki. Hani Erzurum kış sporlarında belki rekreasyon alanında kış ne kış rekreasyon mu diyelim? O alanda uzmanlar söylüyor biraz önceki soruya istinaden ya da gastronomide olabilir ama gastronomi konusunda herkes uzmanım diyor. Her yer kendine bir pay çıkarıyor” (K2).

“Hem de işte Müslüman ülke falan diyor. Müslüman ülke olması da bir şey oluyor. Ve kararını buradan yana kullanıyor. Ama hepsinin de şöyle bir imaj var. Bunun hemen hemen hepsiyle konuştum da aynı ortak şey duydum yani” (K15).

“Sosyal hayata bakıyor(öğrenci) mesela. Bir yere giderken acaba ben burayı mı seçsem bana uyar mı? Buradaki imkanlar nedir, nasıl vakit edeceğim? Sadece eğitimi düşünmüyor” (K8).

“Yani bizde turizm işletmeciliği bu yarayı aldığı zaman birçok yere Türkiye genelinde aldı. Ama bazı yerler mesela bunlar çok fazla etkilenmedi Akdeniz gibi mesela. Yani turizmin en yoğun olarak yaşandığı bir yer olarak veya cazibesi yüksek bir yer olarak oraya öğrenciler tercih etmeye devam ettiler mesela” (K8).

Ekolojik sınır üst teması popülasyonun yaşam alanının sınırlarını ifade eden üst temadır.

“Fakülteleşmenin mesela şeyde de alakası var, fakülteleşme öncesinde şeyin de çabası veriliyordu. Turizm doçentlik adı yoktu üniversiteler arası kurulda. Yıllarca turizm eğitimi almış akademisyenler işte işletmeden iktisattan, coğrafya böyle yakın bilimden doçentlik sınavına girmek zorunda kalıyordu. Yani hem zorlayıcı bir durumda hem de böyle bir karşındaki jüride ne kadar kıymetli olsa da senin alanında doğrudan olmadığı için bir iletişim kopukluğu olabiliyordu ve de yazık yani o kadar kendini uzmanlaştırmışsın, Onun doçentliğini kendine netleştiremiyorsun” (K3).

“İşte oraya okul açılırsa şu kadar öğrenci gelir, şu kadar para harcar. Burada bir ekonomik kalkınmaya vesile olur, araç olur diye düşündüğü (için). Bu tamamen yanlış bir yaklaşımdır. Yanlış bakış açısidir okul açmak için ama fiili olarak da bunu görüyoruz, yaşıyoruz kesinlikle herkes açısından çok büyük dezavantajları var. Oraya nitelikli hoca çekme açısından çok büyük bir dezavantajları var. Her kampüse ayrı harcamalar ayrı kütüphaneler ayrı kitaplar almak zorundasınız. O tür bir dezavantajı var” (K17).

“Öğrenci büyük ihtimalle yakın çevre yerlerden geliyor ve aslında belki de çok kültürlü kent ortamından alabileceği bazı şeyleri okul dışında da alabileceği bazı şeyleri

alamıyor. Onun bir dezavantajı var. Kültürel, sportif faaliyetler bakımından kampüsün olanaklarından yararlanamıyor. Bu tür dezavantajı var. Nereden bakarsanız olumsuz sonuçlar doğuran kim açısından bakarsanız bakın olumsuz sonuçlar doğuran bir yapılaşma” (K17).

“Bunun olumsuz örneklerini görmemiz mümkün. Geçmişte benim de hani belli dönemlerde belli yerlere hani adını vermeyeyim bir ilçede öğrenciyi dövdükleri yerler oldu ya. Halka 1 liraya sattığı permatığı 2 liraya öğrenciye sattı. Bugün diyelim permatığı 5 liraysa sana, halka 5 lira, öğrenci 10 lira. Yani kız öğrencileri yanına oturdu diye dayak yiyen öğrenciler oldu” (K2).

“....devletin kaynaklarının israfı söz konusu. Çünkü aynı bölümler aynı gereksinimlere sahip, aynı bütçe aynı giderlere ihtiyaç duyuyor. Dolayısıyla bu kaynakların bölüşülmesinde birtakım sıkıntılar yaratılıyor” (K5).

“Ben bu tür kurumların kaynaklar açısından birbirine son derece bağımlı olduğunu ancak bunun çok fark edilmediğini düşünenlerdenim” (K1).

“Kaynaklar kısıtlı olduğundan, tek bir bölüm ve anabilim dalı bulunmaktadır. Gastronomi, rekreasyon, rehberlik bölümleri yoktur” (K11).

“YÖK diyor ki kardeşim bu bölümü açacaksan diyor ben sana öğrenci vermiyorum şu anda İki nedenden dolayı vermiyorum (diyor). Bir bu bölümün doluluk oranı Türkiye ortalamasının altında, ki değil. O zaman bu şıkkı eliyoruz. İkincisi senin öğretenin yetersiz diyor. Bende üç tane öğretim üyem var ama bunlar kendi alanından değil” (K6).

4.3. Nicel Bulgular

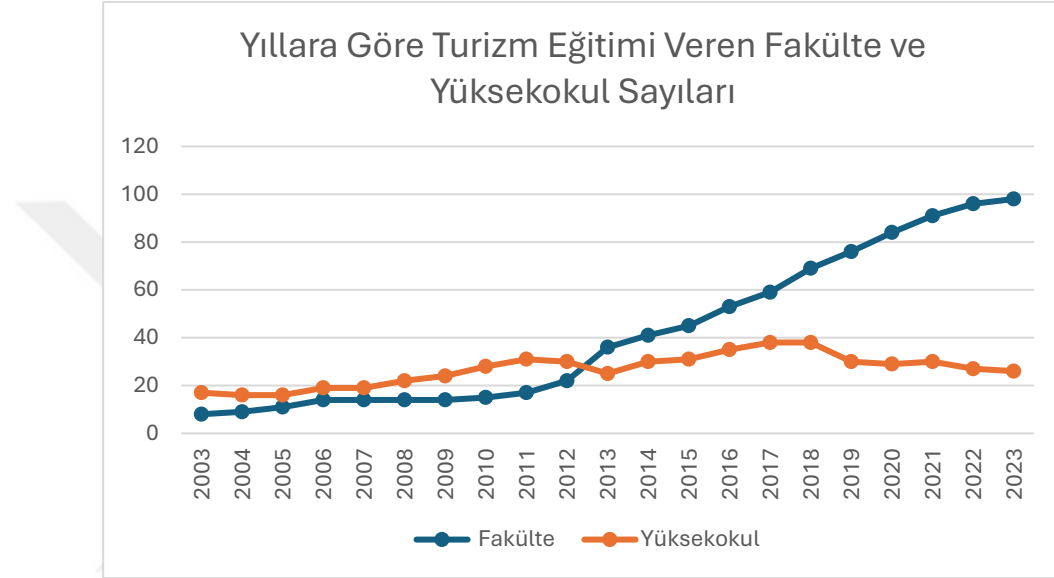
Araştırma bu aşamada toplanan nicel verinin çeşitli amaç ve yöntemlerle incelenmesini ve analizini amaçlamaktadır. GIS, ısı haritaları, eğilim grafikleri ve tablolarla örgütsel ekoloji alanında teorilerin varsayımlarına ilişkin ampirik sonuçlar ulaşmayı öngörmektedir.

4.3.1. Popülasyonun Sayısal Analizi

Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren örgütlere bakıldığında iki grubun olduğu görülmektedir. Şekil 4.1. fakülte ve yüksekokul sayılarının araştırmanın kapsamındaki ilk on yılda görece yatay ve birbirine paralel bir seyir izlediğini göstermektedir. Ancak 2010 yılında turizm fakültelerinin kurulması sonucu, 2012 yılında turizm eğitimi veren

fakülte sayısında yukarı yönlü hareketin başladığı ve yükselişin 2022 yılına kadar keskin bir şekilde devam ettiği görülmektedir. 2023 yılında yükseliş sürerken keskinliğin azaldığı görülmektedir. Yüksekokul sayısı ise 2003 yılında başladığı noktaya 2023 yılında da yakın görünmektedir. Turizm eğitimi sağlayan yüksekokullar yatay bir eksenle gözükmemektedir.

Şekil 4.1. Yıllara Göre Fakülte ve Yüksekokullar

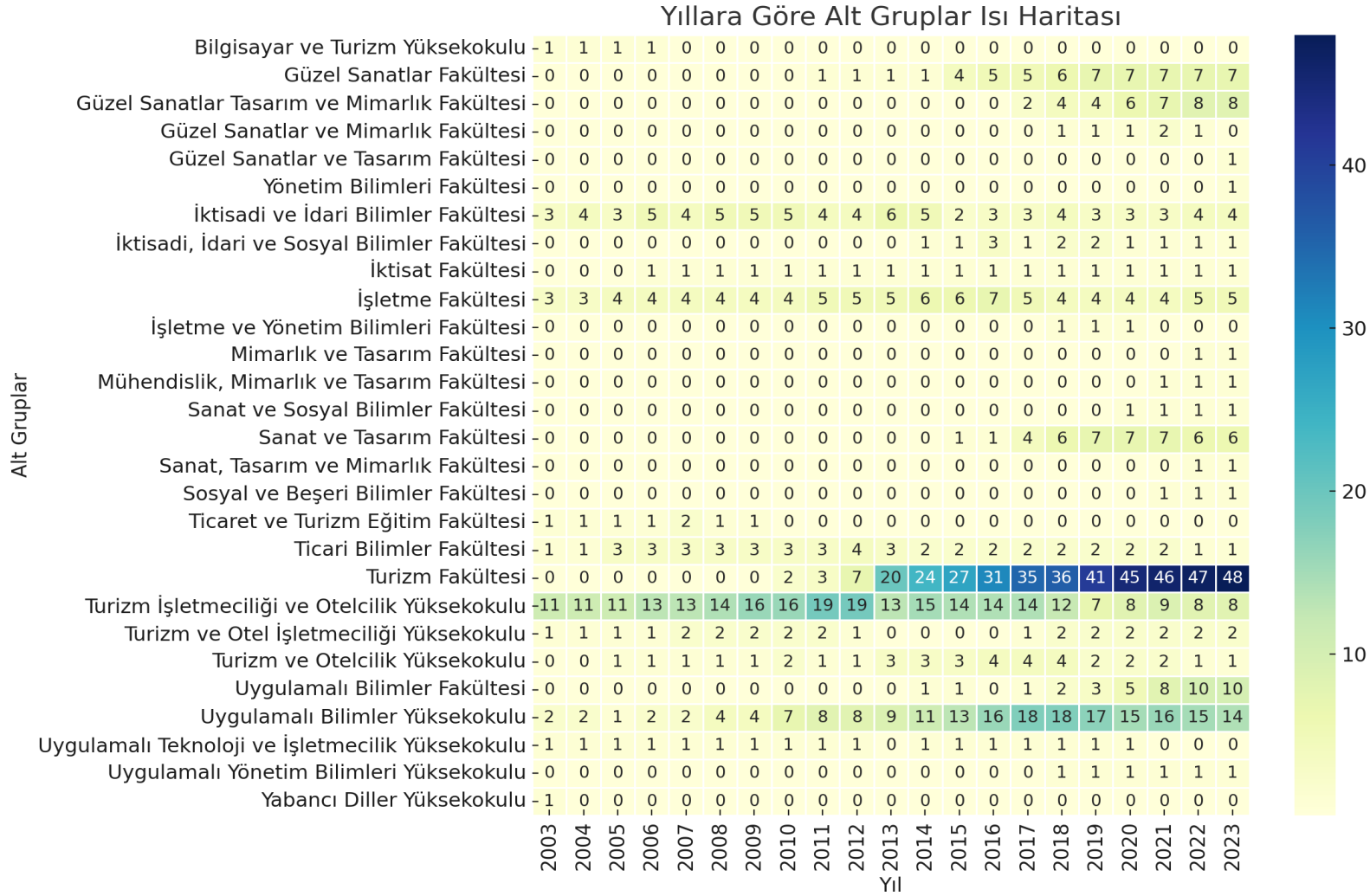
Örgütlerin türlerine bakıldığında, heterojen bir popülasyon gözlemlenmektedir. Turizm eğitimi veren lisans düzeyindeki örgütlerin, 2003-2023 yılları arasında 28 alt gruba ayrıldığı anlaşılmaktadır. Şekil 4.2, ısı haritası popülasyonun son 21 yıllık genel görünümünü sunmaktadır. Popülasyonda bazı alt türlerin yükselişi belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Turizm Fakültelerinin 2010 yılında ortaya çıktığı ve hızlı bir şekilde çoğaldığı gözlemlenmektedir. Buna karşılık, turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokullarının, 2012 yılına kadar hızlı bir yükseliş göstermesine rağmen, 2013 yılından itibaren düşüş trendine girdiği görülmektedir. Bu durum, birçok örgütün kapatılarak yerlerini turizm fakültelerine bırakmasıyla açıklanabilir.

Öte yandan, uygulamalı bilimler yüksekokullarının sürekli bir yükseliş eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. Dikkat çekici bir durum ise, güzel sanatlar fakültesi ve güzel sanatlar tasarım ve mimarlık fakültesi gibi iki fakültenin 2014 sonrası gösterdiği yükseliştir. Bu artış, turizm eğitimi kapsamında değerlendirilen gastronomi ve mutfak sanatları programlarının yaygınlaşması ve bu alandaki eğitimin artmasıyla açıklanabilir. Bu programlara talep artışı nitel bulgularla da desteklenmektedir. Bazı türlerin ise öğrenci

alımlarını durdurarak varlıklarını sona erdirme sürecine girdiği, örgütsel ekoloji terimiyle öldüğü gözlemlenmektedir. Ticaret ve turizm eğitim fakülteleri, bilgisayar ve turizm yüksekokulları, işletme ve yönetim bilimleri fakülteleri, uygulamalı teknoloji ve işletmecilik yüksekokulları ile yabancı diller yüksekokulları, turizm eğitime son vererek popülasyon içerisindeki varlıkları sona ermiş alt gruplardır. Şekil 4.2’de ısı haritası sunularak bulgular görselleştirilmiştir. Isı haritasında artan sayılara bağılı olarak ısınan bölgeler, sayıdaki düşüşlere bağılı olarak soğuyan renk tonları görülebilir. Isınan alt gruplar popülasyondaki hareketli noktaları göstermektedir. Diğer yandan yok oluşlar sarı tonlarda kendini belli etmektedir.

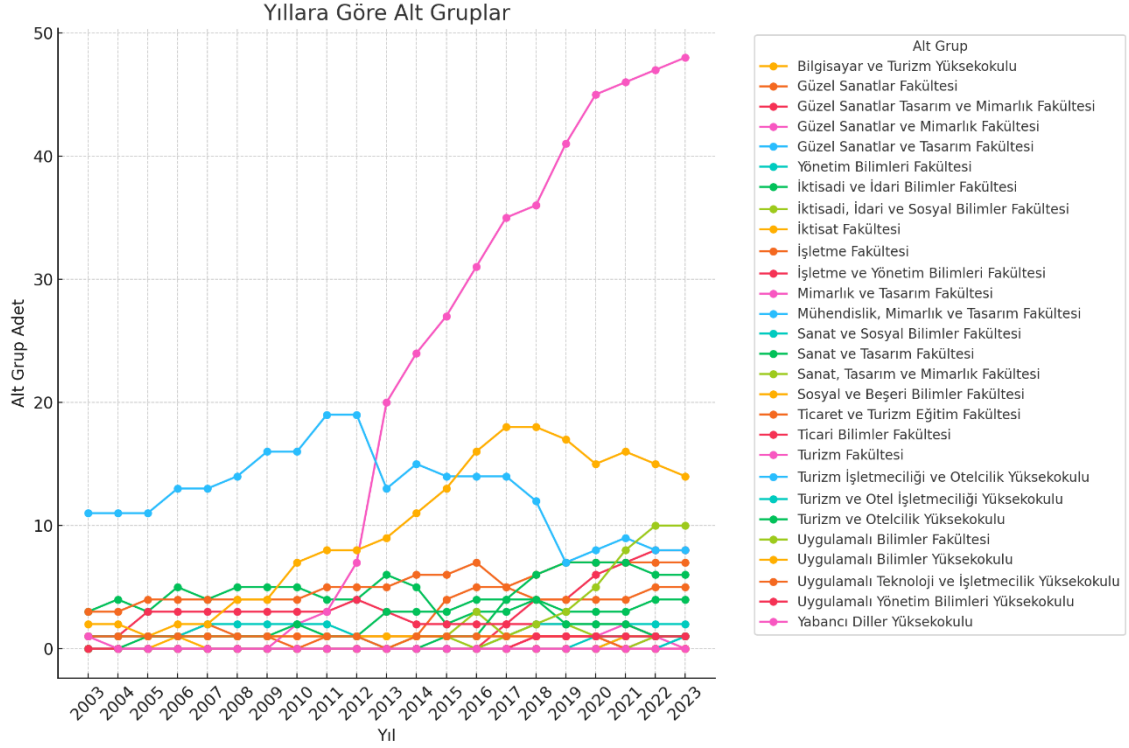

Şekil 4.2. Alt Gruplar Olarak Fakülte ve Yüksekokul Türleri Isı Haritası

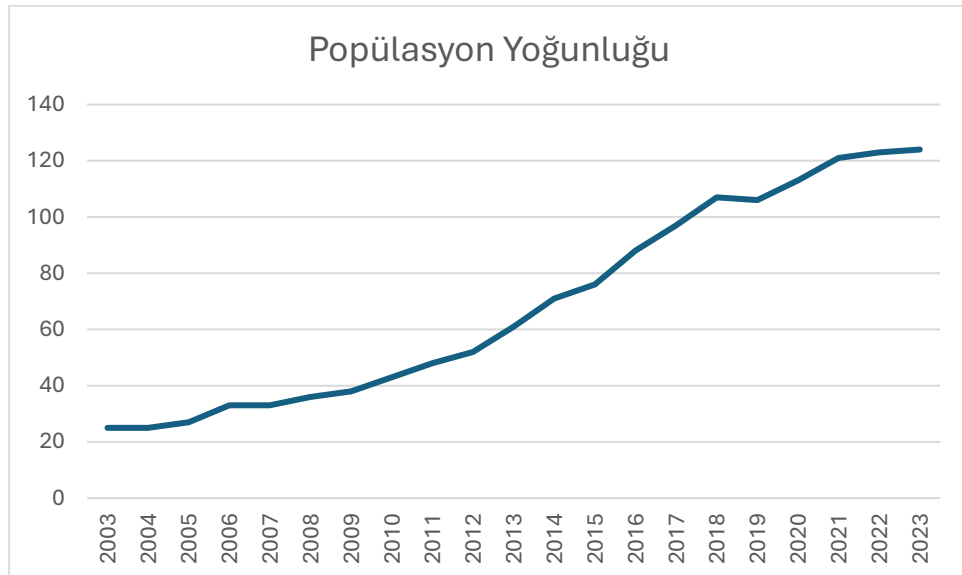
Alt gruptaki ölüm ve doğum trendlerini görmek adına şekil 4.3. hazırlanmıştır. Bu şekil her bir alt grup için durumu için yıllara göre popülasyon içindeki durumlarını görselleştirmektedir.

Şekil 4.3. Alt Gruplar Olarak Fakülte ve Yüksekokullar Türlerinin Seyri

Popülasyonun tümündeki durum ise aşağıdaki yoğunluk grafiğindeki gibidir.

Şekil 4.4. Turizm Eğitimi Veren Fakülte ve Yüksekokulların Yoğunluğu

Başlangıç dönemi düşük yoğunluğa sahipken, zamanla artan doğum oranlarının etkisiyle yoğunluk artmakta ve rekabet baskısı yaratmaktadır. Rekabet, tüm kaynaklara yönelik bir mücadeleyi ifade ederken, bunun sonucu olarak yoğunluk artışı hızı zamanla yavaşlamaktadır göstermektedir. Şekil 4.4. yoğunluk bağımlılığının öngörülerini doğrulamaktadır. Bununla birlikte, yoğunluk bağımlılığı teorisinin öngördüğü çan eğrisi henüz popülasyonda oluşmamıştır.

Doğum ve ölüm oranları, çevrenin ve örgütlerin özellikleri, seçilime etki eden unsurların temelinde yer almaktadır (Habiboğlu, 2013). Yenilik, ergenlik ve yaşlılık zaafiyeti gibi kuramlar örgütlerin doğum ve ölümlerinde, yeni olmayı, yaşı etkin faktör olarak değerlendirmektedir (Bruderl & Schussler, 1990; Scott, 1987).

Popülasyondaki yaşam sürelerini analiz etmek için örgütlerin ÖSYM kılavuzlarında kaybolmalarından önce kaç yıl var oldukları incelenmiştir. Örgütsel ekoloji teorileri tarafından ölüm olarak nitelendirilen bu durumdan önce kaç sene var olduklarına göre yaşları belirlenmiştir. Yaşam süresi sınıflandırma aşamaları aşağıdaki şekilde gerçekleştirilmiştir.

Yaşam Süresi Aşamalarını Sınıflandırma:

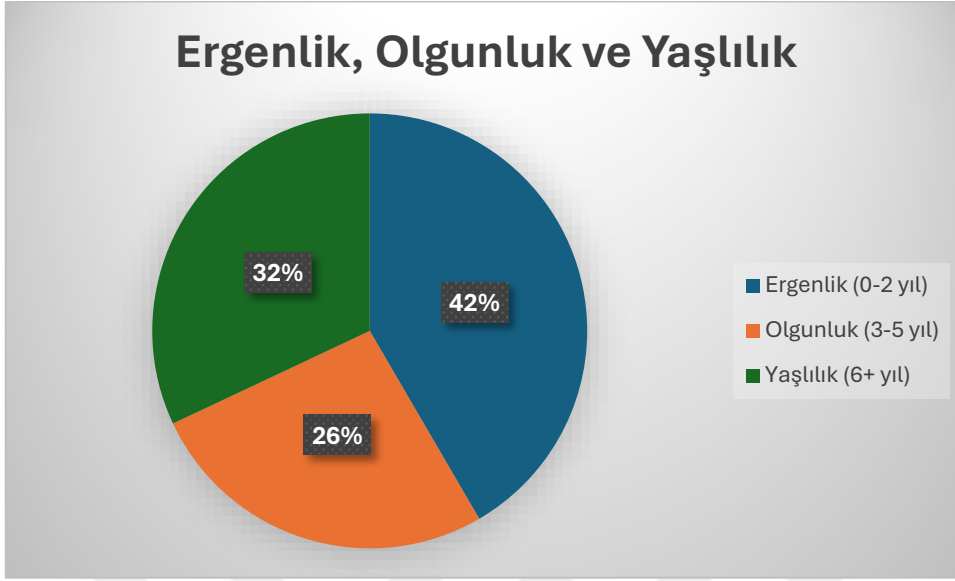
- Ergenlik: Kısa yaşam süresi, muhtemelen ortaya çıktıktan birkaç yıl sonra ölen kuruluşlar.
- Olgunluk: Orta yaşam süresi, birkaç yıl süren kuruluşlar.
- Yaşlılık: Uzun yaşam süresi, ortadan kalkmadan önce uzun yıllar varlığını sürdüren kuruluşlar.

Aşağıda yaşam sürelerine göre örgütlerin gruplanması ve yaş gruplarına göre ölümlerde nasıl bir sonuç ortaya çıktığı görülebilmektedir.

Yaşam Sürelerini Kategorize Etme:

- Ergenlik: Kısa yaşam süresi (0-2 yıl).
- Olgunluk: Orta yaşam süresi (3-5 yıl).
- Yaşlılık: Uzun yaşam süresi (6+ yıl).

Şekil 4.5. Yaşlara Göre Ölüm Dağılımı

Yüzdesel dağılım, şekil 4.5. üzerinde gösterilmiştir. Dağılımdan görüldüğü üzere ölümlerin en yoğun olduğu dönem, ergenlik dönemi olarak dikkat çekmektedir. Olgun dönem, ergenlik, yenilik ve yaşlılık dönemine göre daha sağlıklı geçerken; organizasyon ölümleri açısından yaşlılık dönemi, ergenlikten sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Bu durum, eğitim planması ve etkilerinin orta ve uzun vadeli olması gerektiği (Efe vd., 2023; Kavak, 2011) düşüncesi ile çelişiyor görünmektedir. Ancak özel sermayenin vakıf formunda kurduğu örgütlerle popülasyonun içinde yer aldığını belirtmek gerekmektedir. Diğer yandan, YÖK'ün düzenleyici bir unsur olarak ekolojik sistemin içinde yer aldığı ve popülasyon içinde birleşmenin yanı sıra çok sayıda ayrılma ve bölünmenin olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Pasta grafiğinde yaşlı ve ergen örgütlerin ölüm yüzdelerinin fazla olması ergenlik ve yaşlılık zafiyeti açısından destekleyici görülebilir. Ancak oranlar arasındaki farkların yakın olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Coğrafi bilgi sistemleri ile yapılan analizlerin, tartışmaları daha sağlıklı bir zeminde yürütmeyi mümkün kılacağı düşünülmektedir.

4.3.2. Popülasyonun Coğrafi Analizi

Bu bölümde, Türkiye'deki lisans düzeyinde turizm eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların coğrafi dağılımlarını analiz ederek, mekânsal dinamiklerin örgütsel şekillenme süreçleri üzerindeki etkilerini ortaya koyulması amaçlanmıştır. Araştırmanın

bu kısmı, turizm yükseköğretim sisteminin mekânsal çeşitlenme ve yoğunlaşma dinamiklerini anlamaya yönelik kapsamlı bir bakış sunmaktadır. Örgütlerin konumlarının, bölgesel faktörlere bağlı olarak çeşitlenme ve yoğunlaşma süreçleri üzerindeki etkisi, ArcGIS Pro yazılımı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Analizler, örgütsel ekoloji kuramının mekânsal bağlamdaki uygulanabilirliğini değerlendirmek ve bu bağlamda coğrafi faktörlerin örgütlerin doğum, büyüme ve ölüm süreçlerine olan etkilerini incelemektedir. Turizm eğitimi veren kurumların bölgesel yoğunlukları ve mekânsal çeşitlenmeleri, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerindeki ekonomik ve sosyal koşulların bu süreçler üzerindeki rolünü açığa çıkarmaktadır.

Bu bağlamda, ArcGIS Pro yazılımı kullanılarak fakültelerin ve yüksekokulların noktasal haritaları oluşturulmuş ve bu haritalar üzerinden çeşitli analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın mekânsal boyutu, yalnızca coğrafi farklılıkları göstermekle kalmamakta, aynı zamanda bölgesel faktörlerin örgütsel şekillenme üzerindeki doğrudan etkilerini anlamayı da mümkün kılmaktadır.

4.3.1.1. Popülasyonun Noktasal Olarak Analizi

Noktasal olarak popülasyonun alt gruplar olarak mekansal gösterimi için 2003-2023 yılları arası 21 yıl için yayınlanan ÖSYM kılavuzlarından toplanan verilere dayalı olarak ArcGIS Pro yazılımı ile haritalar oluşturulmuştur. Şekilde 4.6.'dan şekil 4.26.'ya toplam 21 yıl için 21 harita görülebilir.

4.6. 2003 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

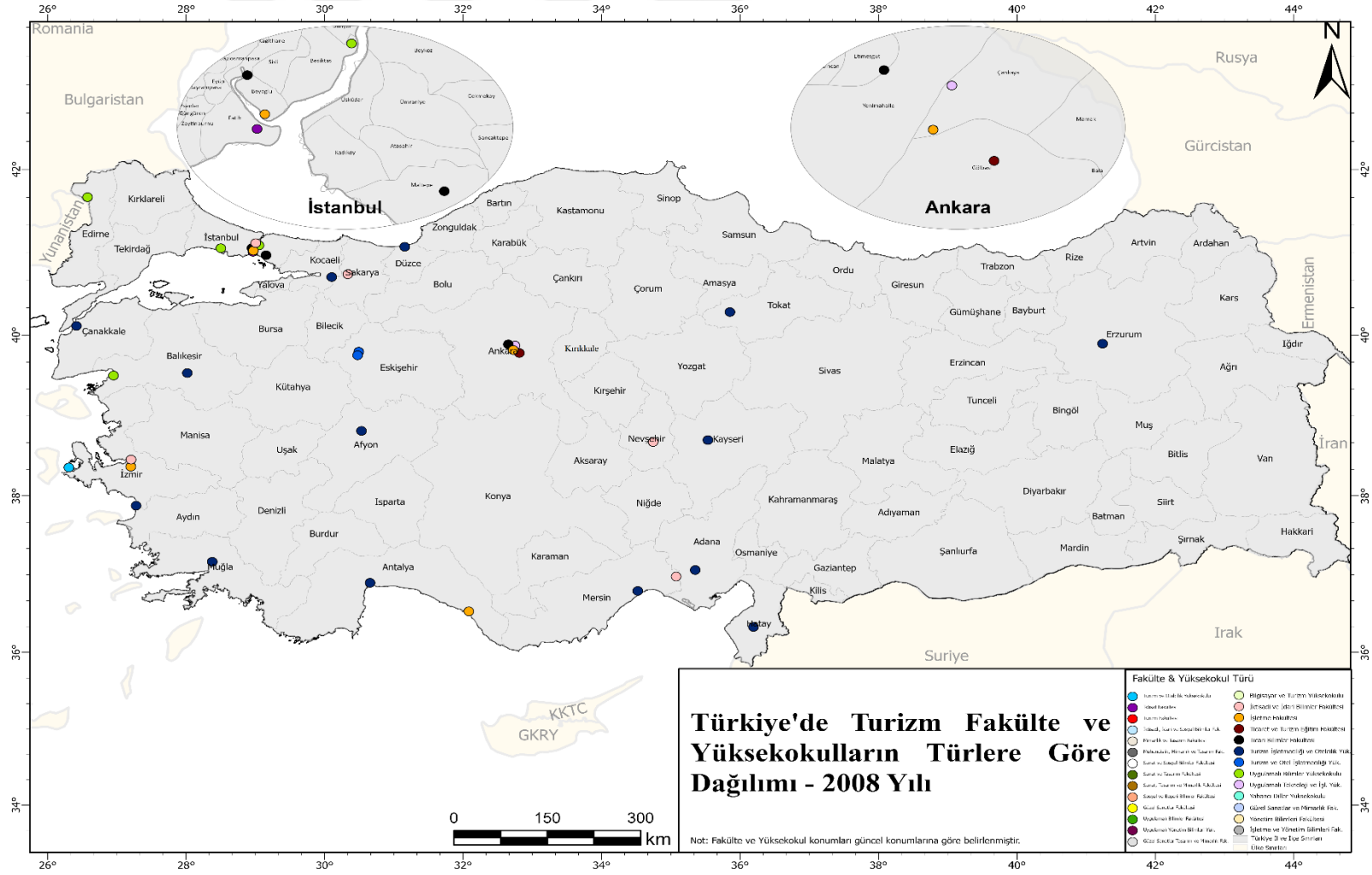

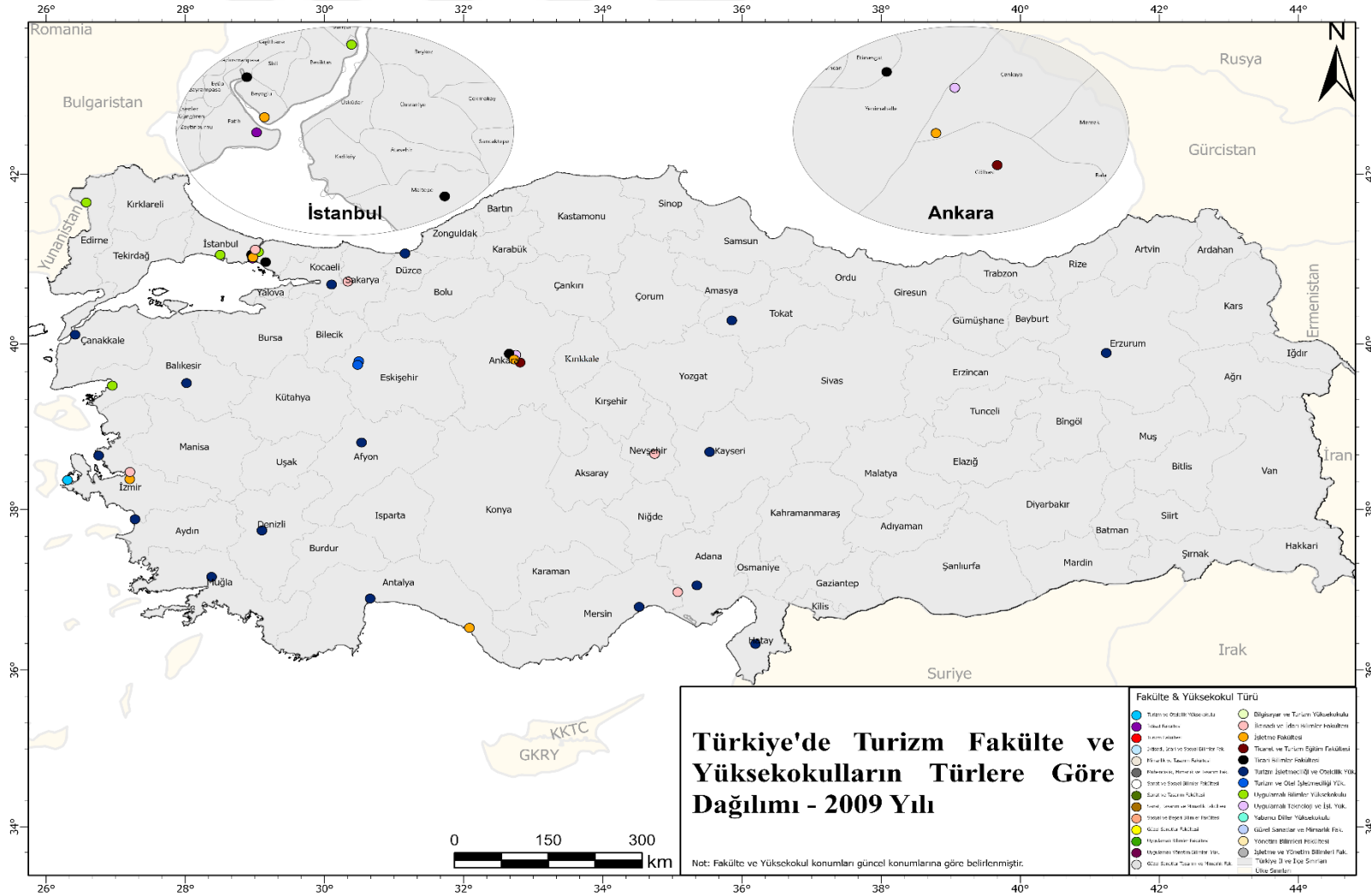
4.10. 2007 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

Şekil 4.11. 2008 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

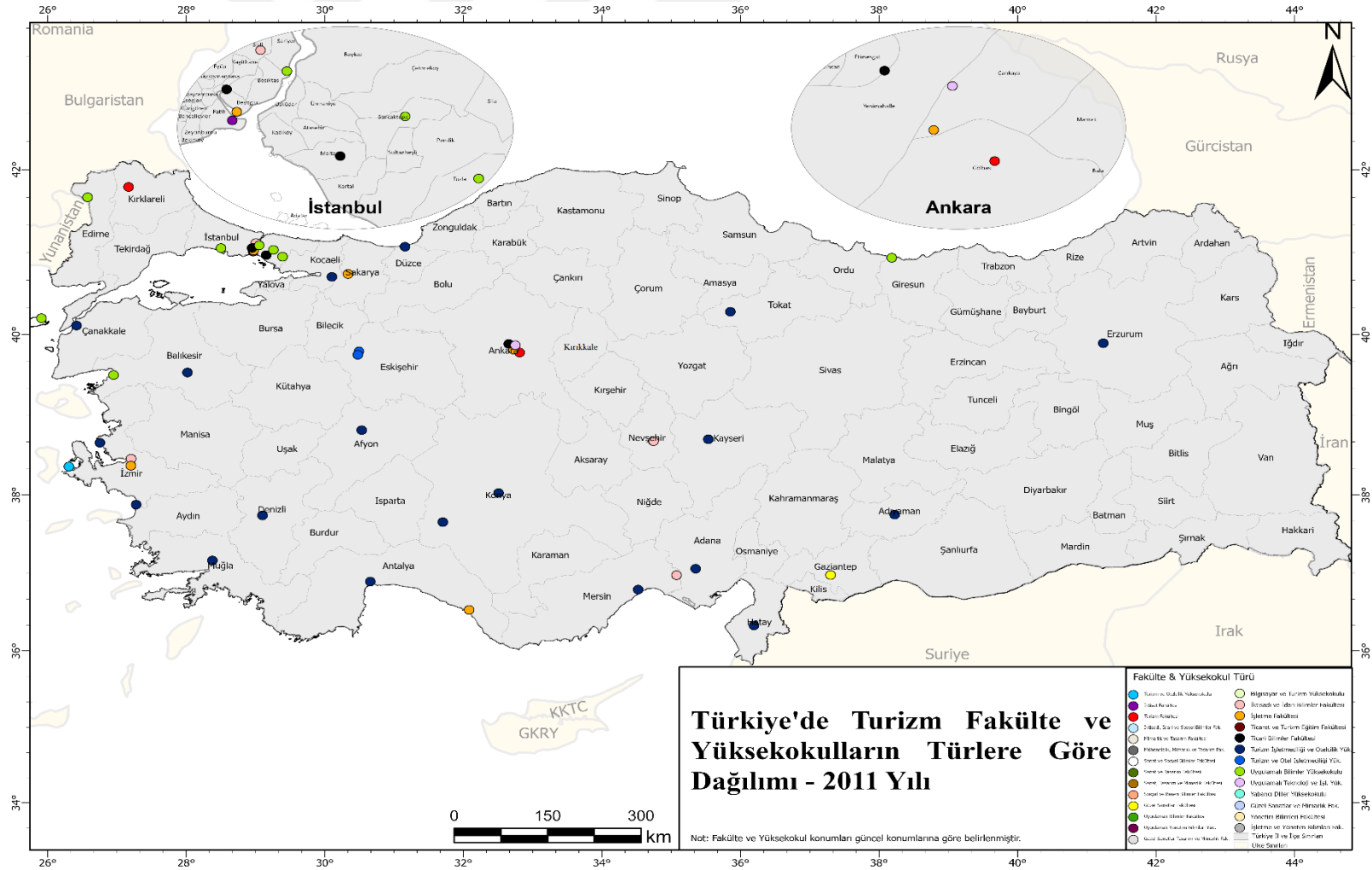
Şekil 4.12. 2009 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

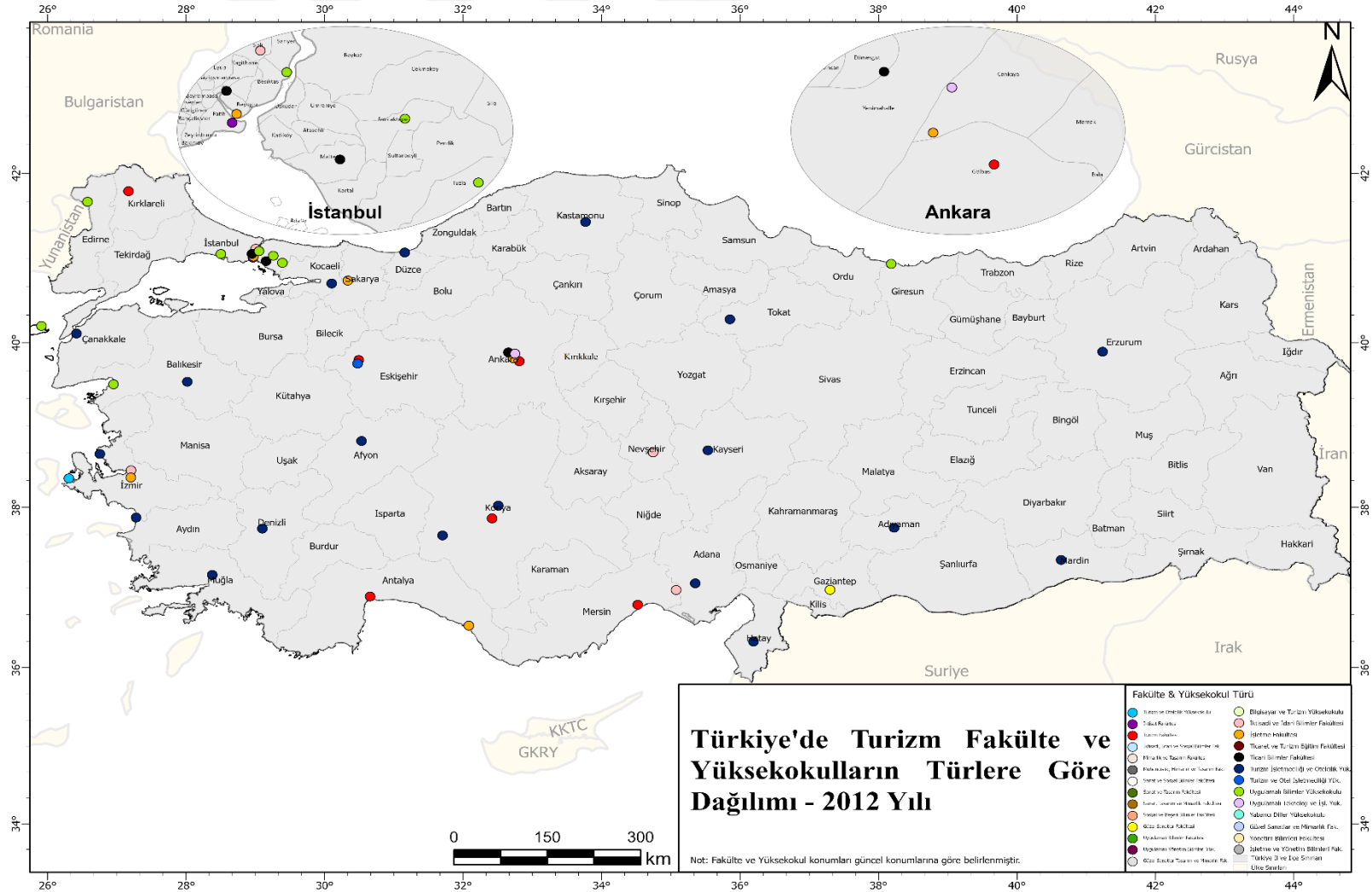
4.13. 2010 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

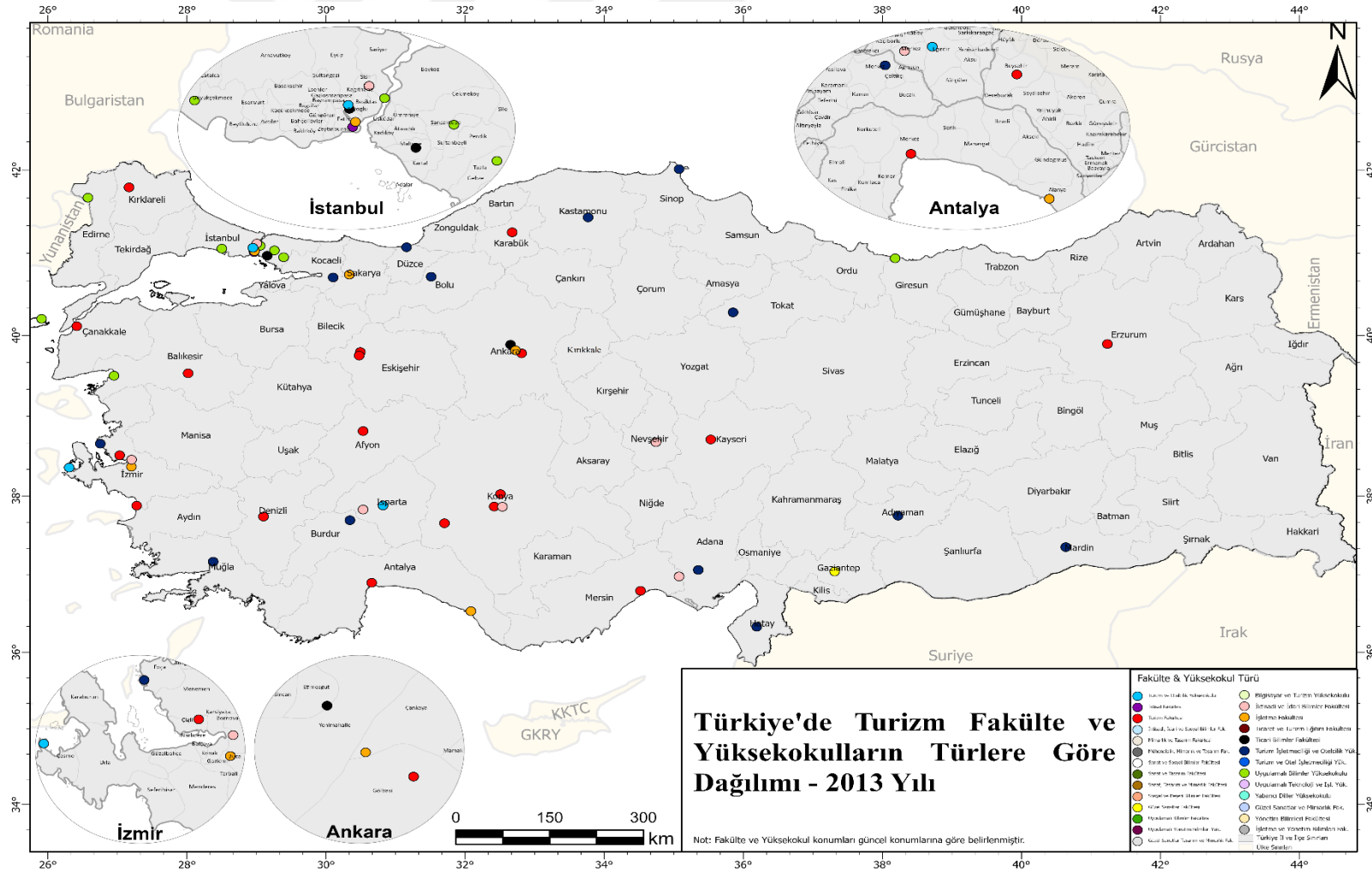
4.14. 2011 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

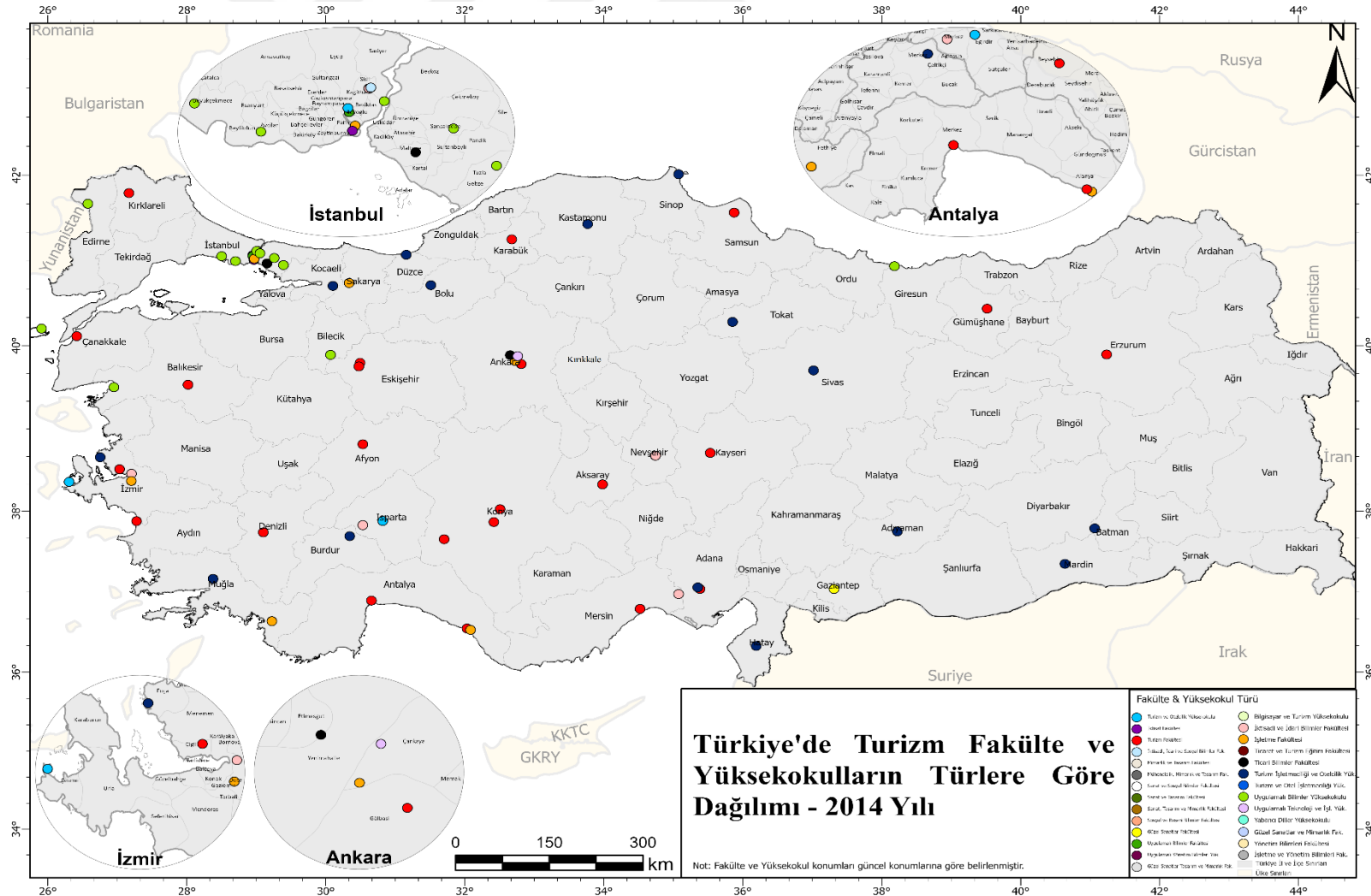
Şekil 4.15. 2012 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

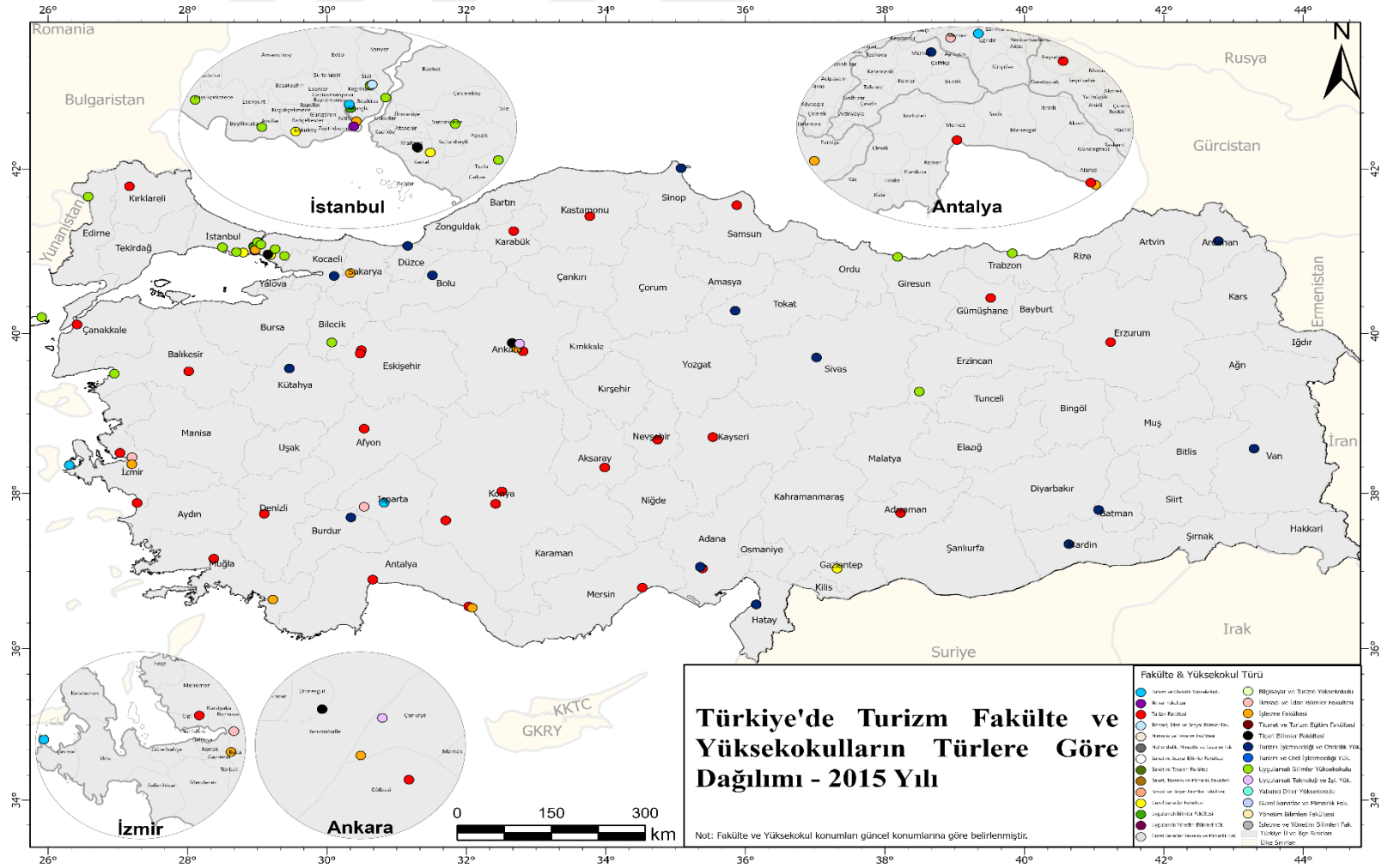
4.16. 2013 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

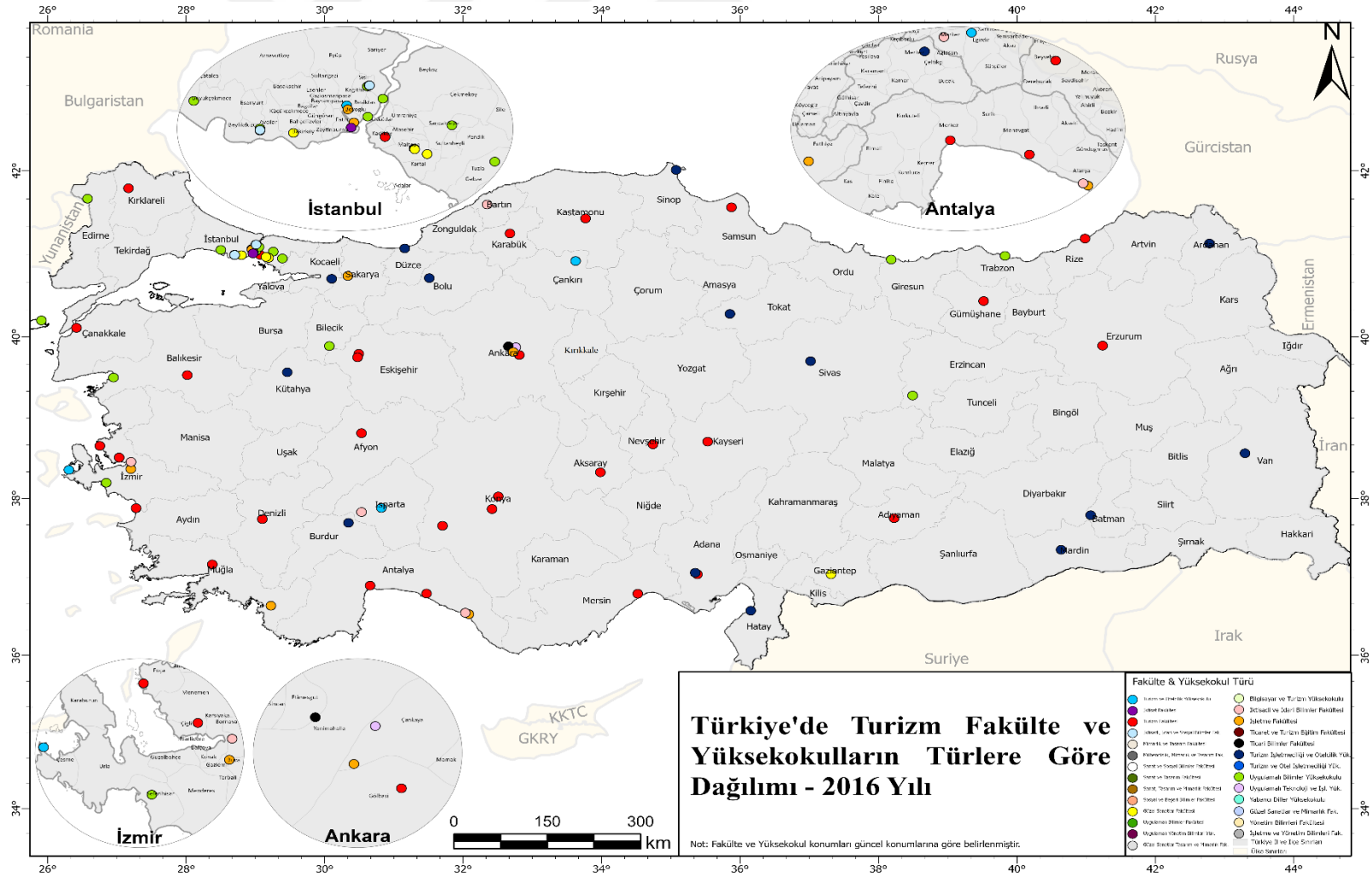
4.17. 2014 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

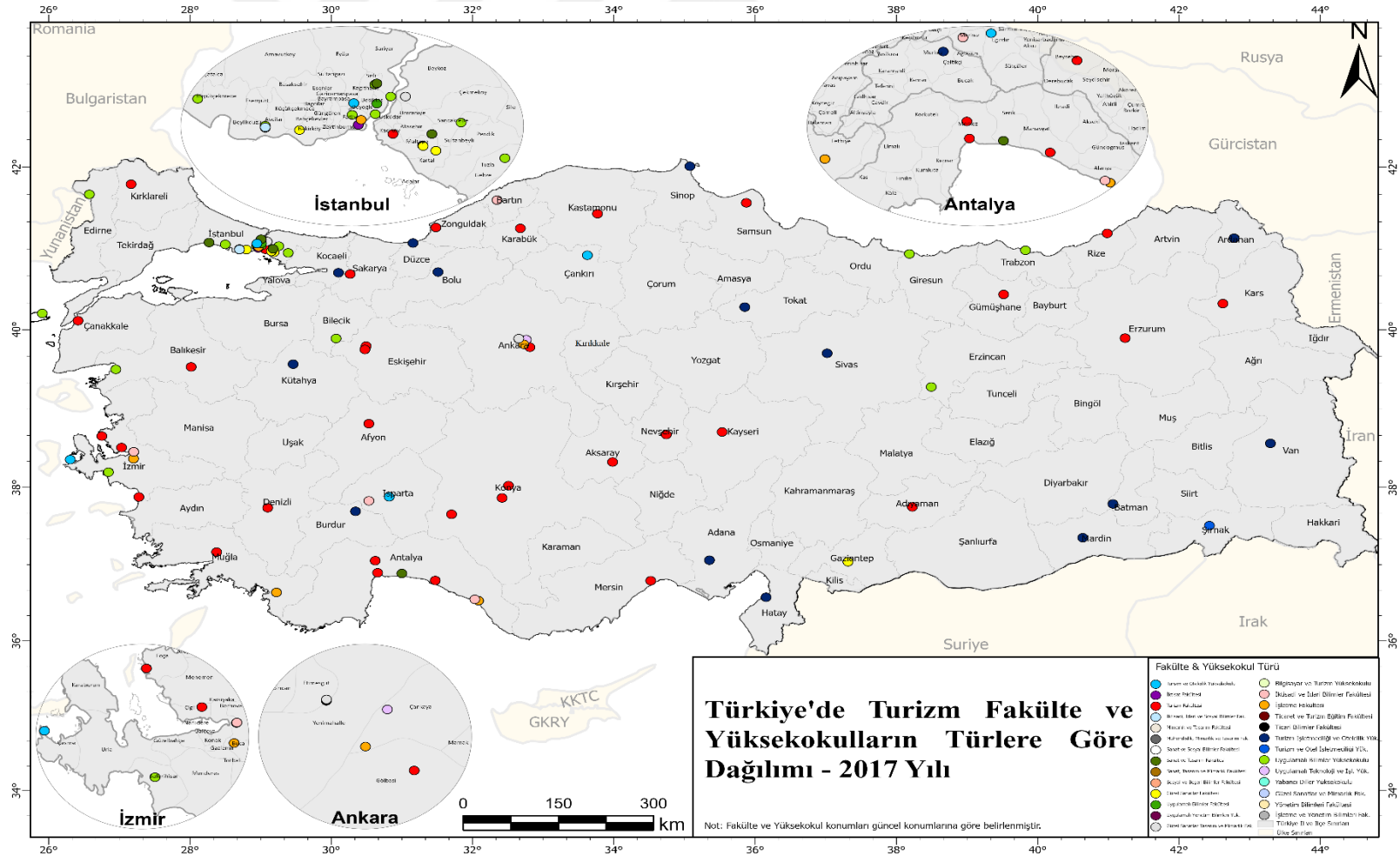
4.18. 2015 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

4.19. 2016 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

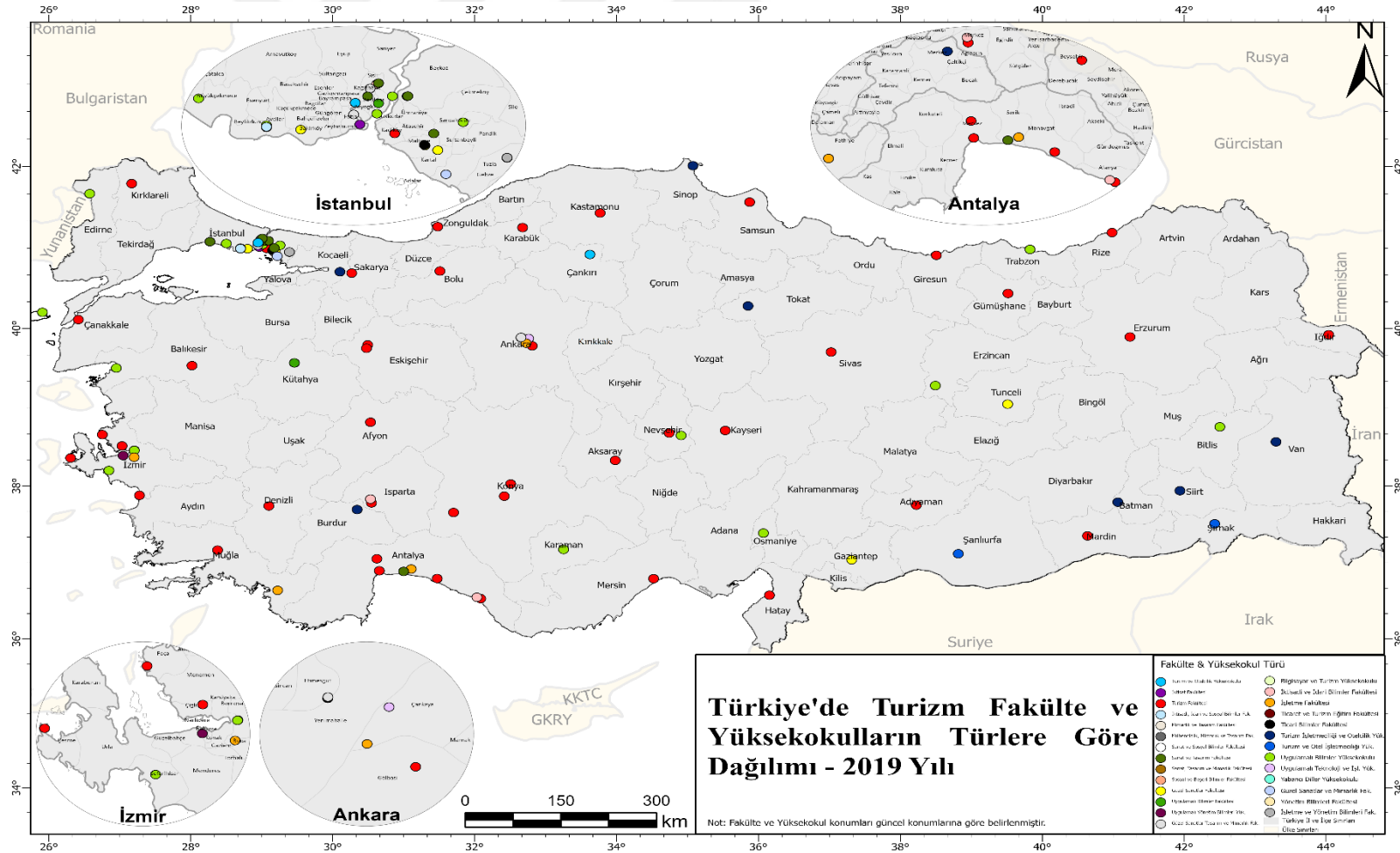
4.20. 2017 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

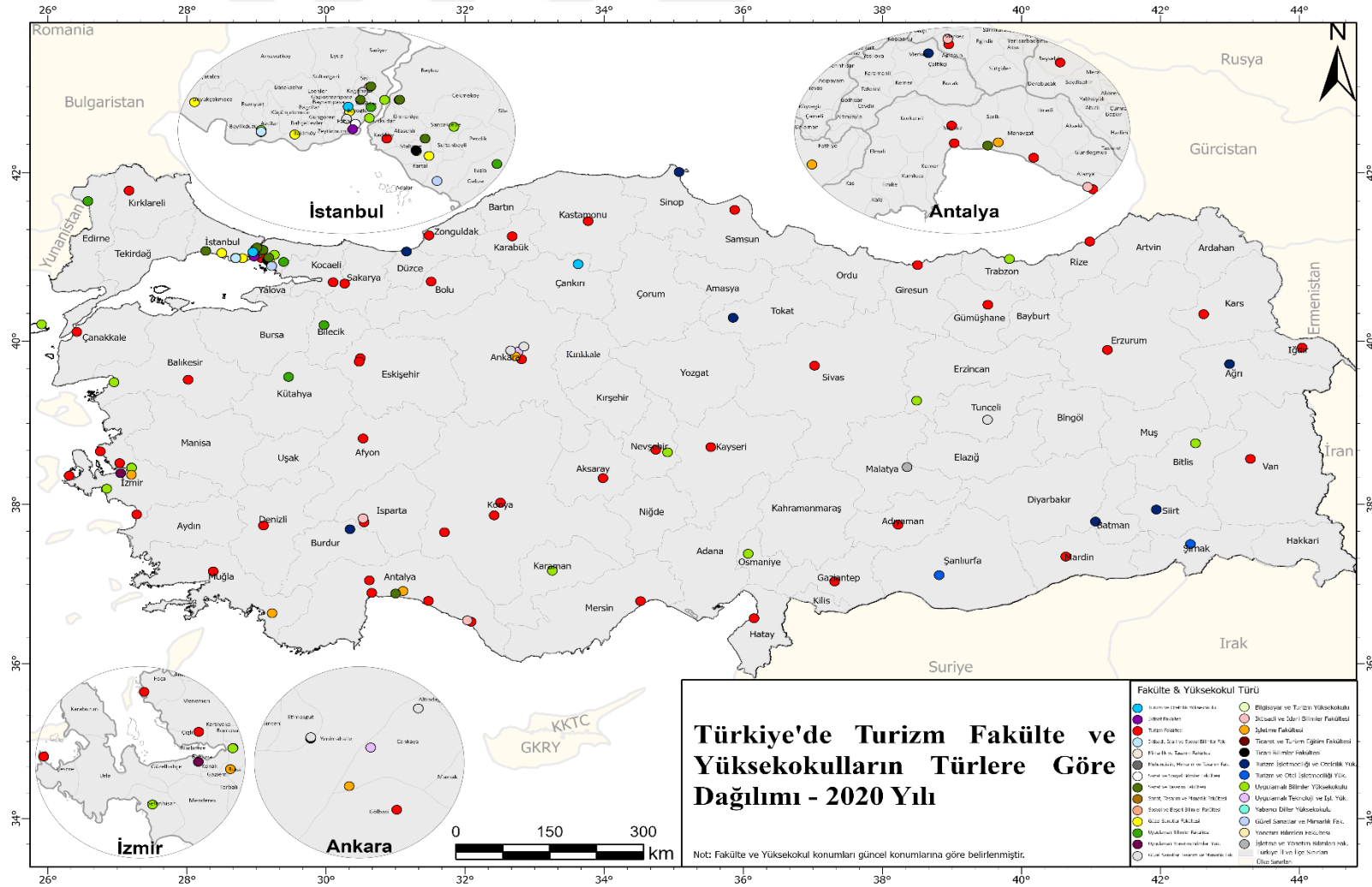
4.21. 2018 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

4.22. 2019 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

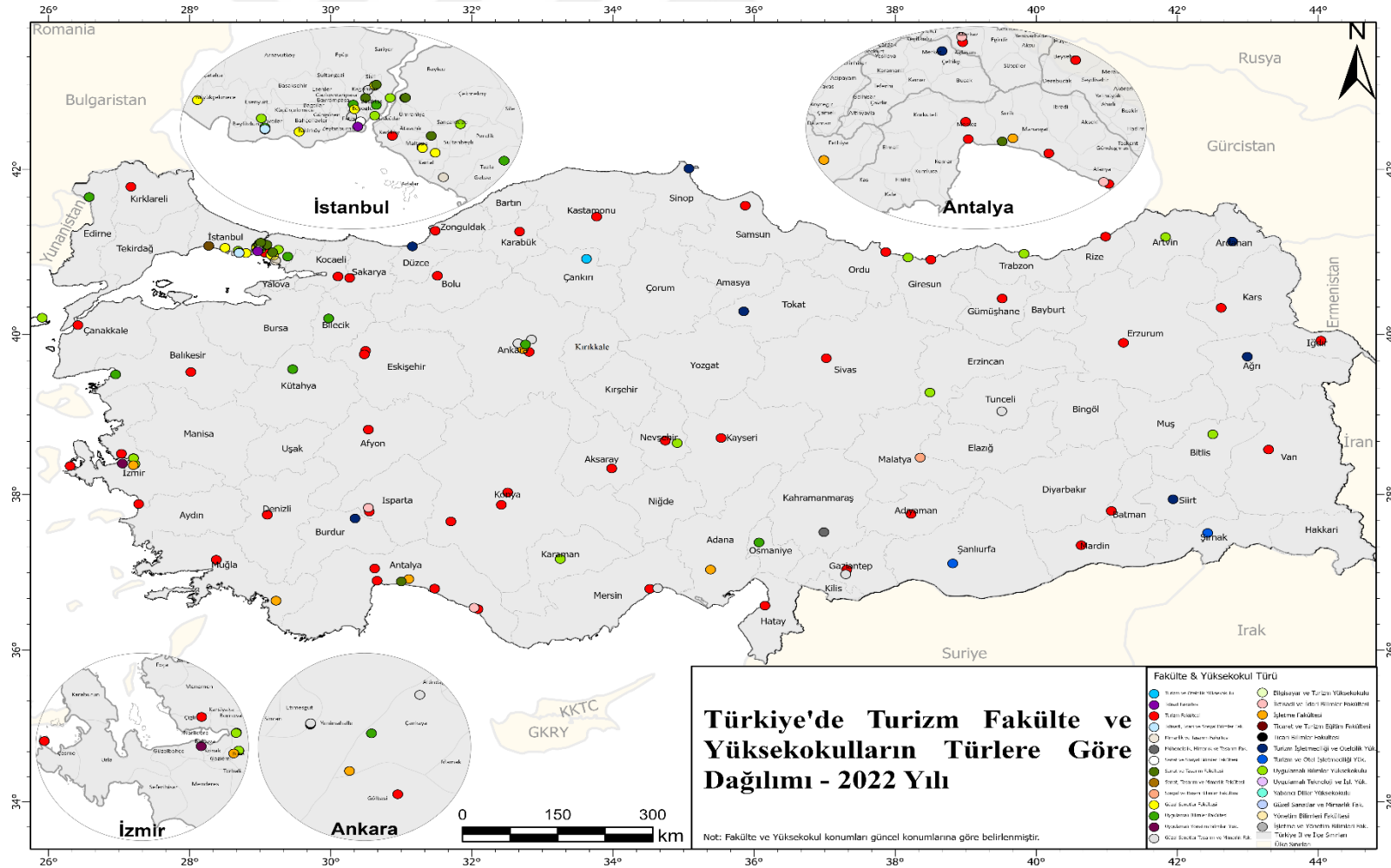

4.23. 2020 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

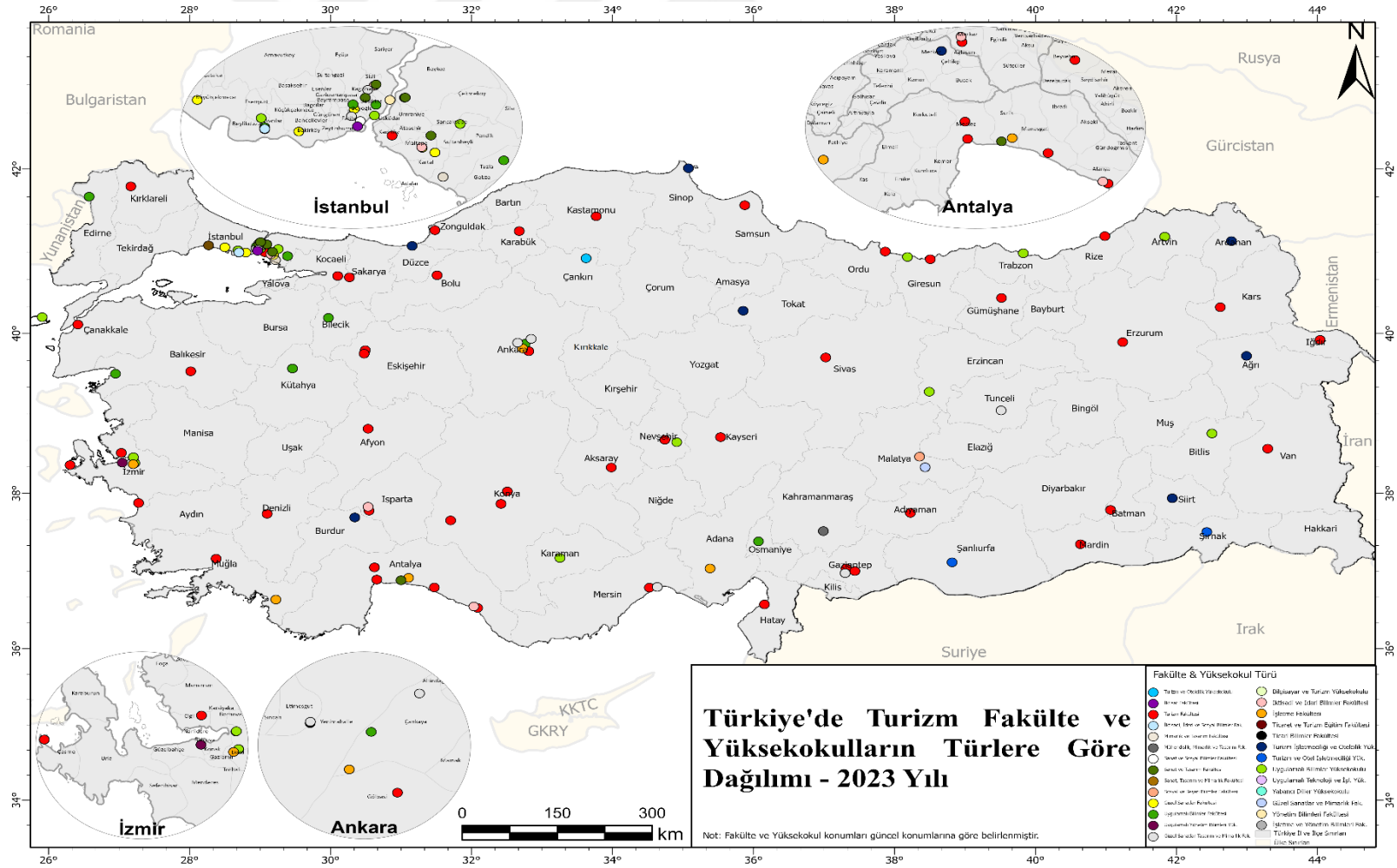

4.25. 2022 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

4.26. 2023 Popülasyonun Noktasal Olarak Haritalandırılması

Haritalar zaman bağlamında değerlendirildiğinde, 2010-2012 yıllarına kadar örgütlerin yayılımının sınırlı kaldığı dikkati çekmektedir. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyükşehirlerde yoğunlaşma gözlemlenirken, batı ve güney kıyılarında da örgütlerin varlık gösterdiği görülmektedir. Popülasyon içindeki alt gruplara bakıldığında bu dönemde yüksekokullar, örgütler arasında önemli bir ağırlığa sahiptir. Ayrıca, Ankara ve İstanbul gibi büyükşehirlerdeki alt gruplar çeşitlilik açısından diğer illerdeki örgütlerden belirgin şekilde farklılık gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu durum, söz konusu şehirlerdeki vakıf üniversitelerinin etkisiyle açıklanabilir. Birçok vakıf üniversitesinin, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulları ve benzeri daha genel ve kapsayıcı yapılar kullanma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır.

2012 sonrasında haritalarda radikal değişimler görülmektedir. Popülasyon, hızla Anadolu'nun iç bölgelerine ve diğer kesimlerine yayılmaya başlamıştır. Bu yayılım, farklı alt grupların ortaya çıkmasıyla gerçekleşmektedir. Örneğin, turizm fakülteleri, 2010 yılında ortaya çıkışlarının ardından, 2012 sonrasında hızla yayılma göstermiştir. Daha önce popülasyonda bulunan birçok turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu alt grubu yerini turizm fakültelerine bıraktığı anlaşılmaktadır. İstanbul gibi büyükşehirlerde örgüt yoğunluğu artış gösterirken, 2012 sonrası Orta ve Doğu Karadeniz sahil şeridi ile ülkenin doğu sınır bölgelerine popülasyonun yayıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, turizm fakülteleri popülasyonda baskın alt tür olarak tüm coğrafyada etkin görünmektedir.

Diğer yandan, İstanbul'da örgüt yoğunluğunun artmasına rağmen, turizm fakültelerinin sayısının sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durumun ilde yoğun olarak bulunan vakıf üniversitelerinin, turizm fakülteleri gibi uzmanlaşmış dar yapıdaki örgütlerden uzak durmak isteyebileceği varsayımı ile açıklanabilir. Güney sahilleri incelendiğinde ise Antalya'da örgüt yoğunluğunun artış gösterdiği görülmektedir.

Son olarak, mekansal bağlamda incelendiğinde, bazı bölgelere bölgelere popülasyonun yayılmadığı görülmektedir. Örneğin, Ankara ilinin doğusundan, Tokat'ın batısına uzanan geniş bir boşluk, yaşam alanı olmayan bir alan tespit edilmiştir. Bu alan Kırıkkale, Kırşehir, Yozgat, Amasya ve Çorum gibi illerini içermektedir. Benzer bir durum, Erzurum ilinin batı ve güneyinde de görülmektedir. Bu alan Bayburt, Erzincan, Bingöl ve Muş gibi illeri içermektedir.

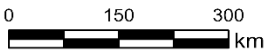
4.3.1.2. Popölasyonun Kontenjan Bazında Analizi

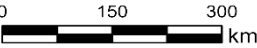
Tek bir örgütün büyüklüğü veya etkisi, birkaç örgütle aynı veya daha fazla olabilmektedir. Araştırma bu durumu göz önüne alarak kontenjan bilgilerinden yararlanarak coğrafi düzlemde analiz edilmesini hedeflemiştir. Örgütlerin o yıl için açtıkları kontenjanlar, onların kapasiteleri, hacmi olarak kabul edilmiştir. Kontenjan bilgileri ÖSYM kılavuzlarından temin edilmiş olup o yıla ait genel kontenjan, okul birincisi kontenjanı varsa şehit vatandaş yakınları ve depremzedeler için ayrılan kontenjanların toplamını ifade etmektedir.

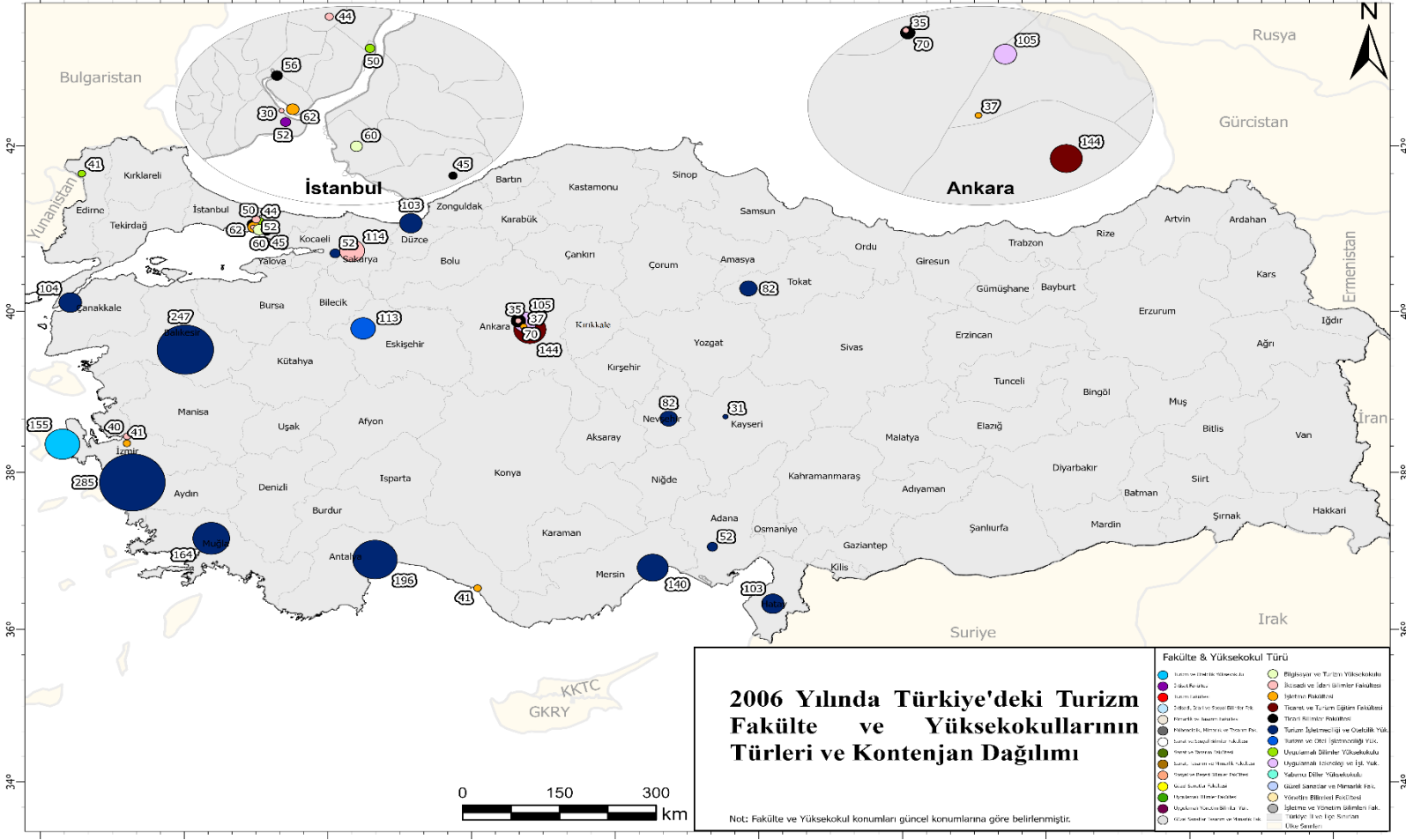
Kontenjanın toplamı rakamlarla harita üzerine çizilen daireler etrafına belirtilmiştir. Kontenjanların büyüklüğünün gösterimi o yılın haritası özelinde oranlanmıştır. Böylece o yılın haritası için coğrafi düzlemde görsel bir kıyaslamada yapılabilecektir. Kontenjan büyüklüklerinin daire boyutlarıyla oranlanması sonucu birden fazla örgütün yakın noktasal konuma sahip olduğu yerlerde iç içe geçmeler gerçekleşmiştir. Bu sorun dairelerin dış çeperlerinin çizgilerle belirtilmesi ile çözülmüştür.

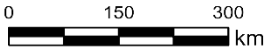
Şekilde 4.27.'den şekil 4.47.'e toplam 21 yıl için 21 harita görülebilir.

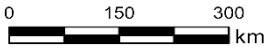

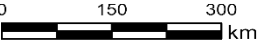

2010 Yılında Türkiye'deki Turizm Fakülte ve Yüksekokullarının Türleri ve Kontenjan Dağılımı

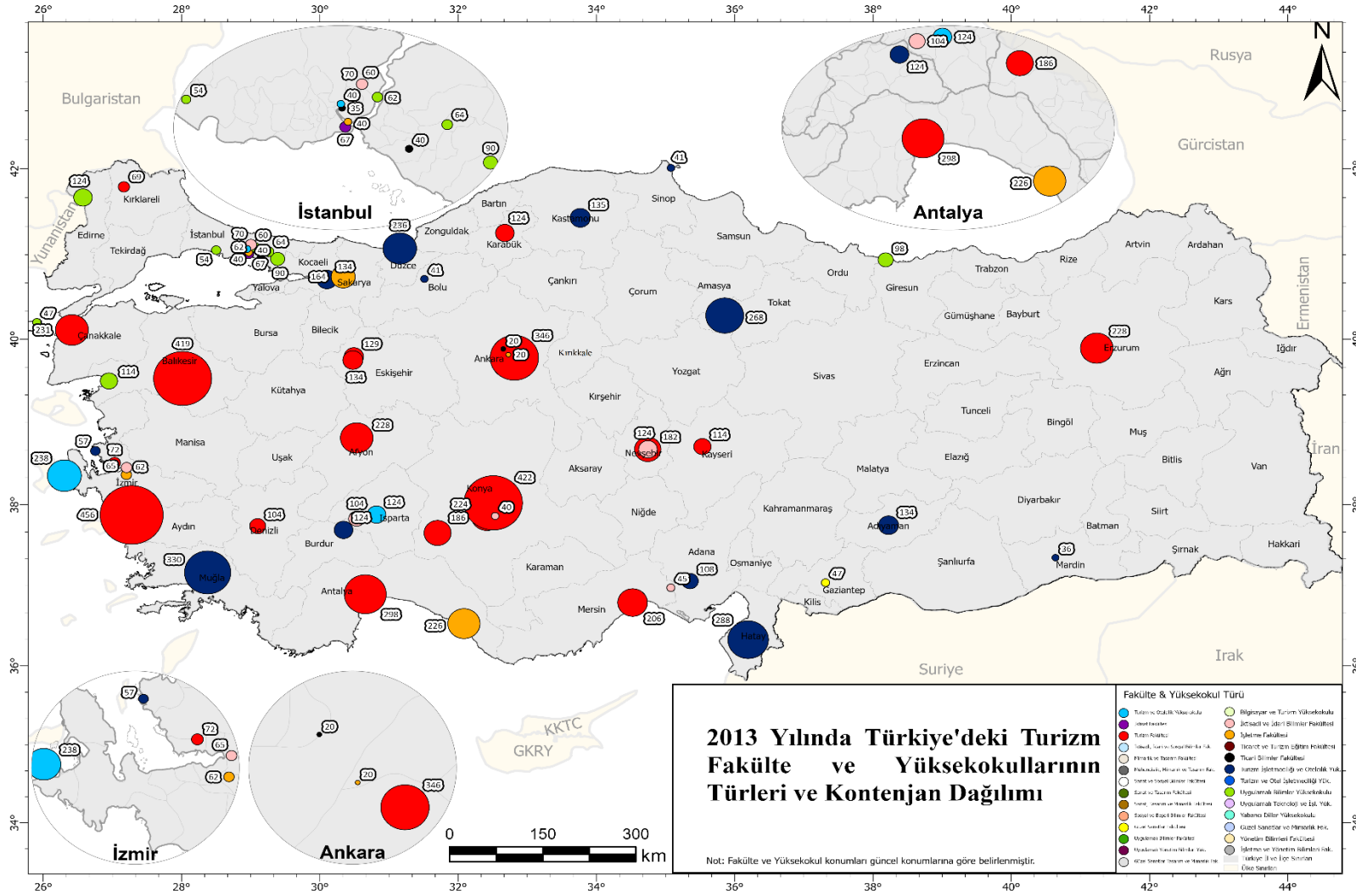
Not: Fakülte ve Yüksekokul konumları güncel konumlarına göre belirlenmiştir.

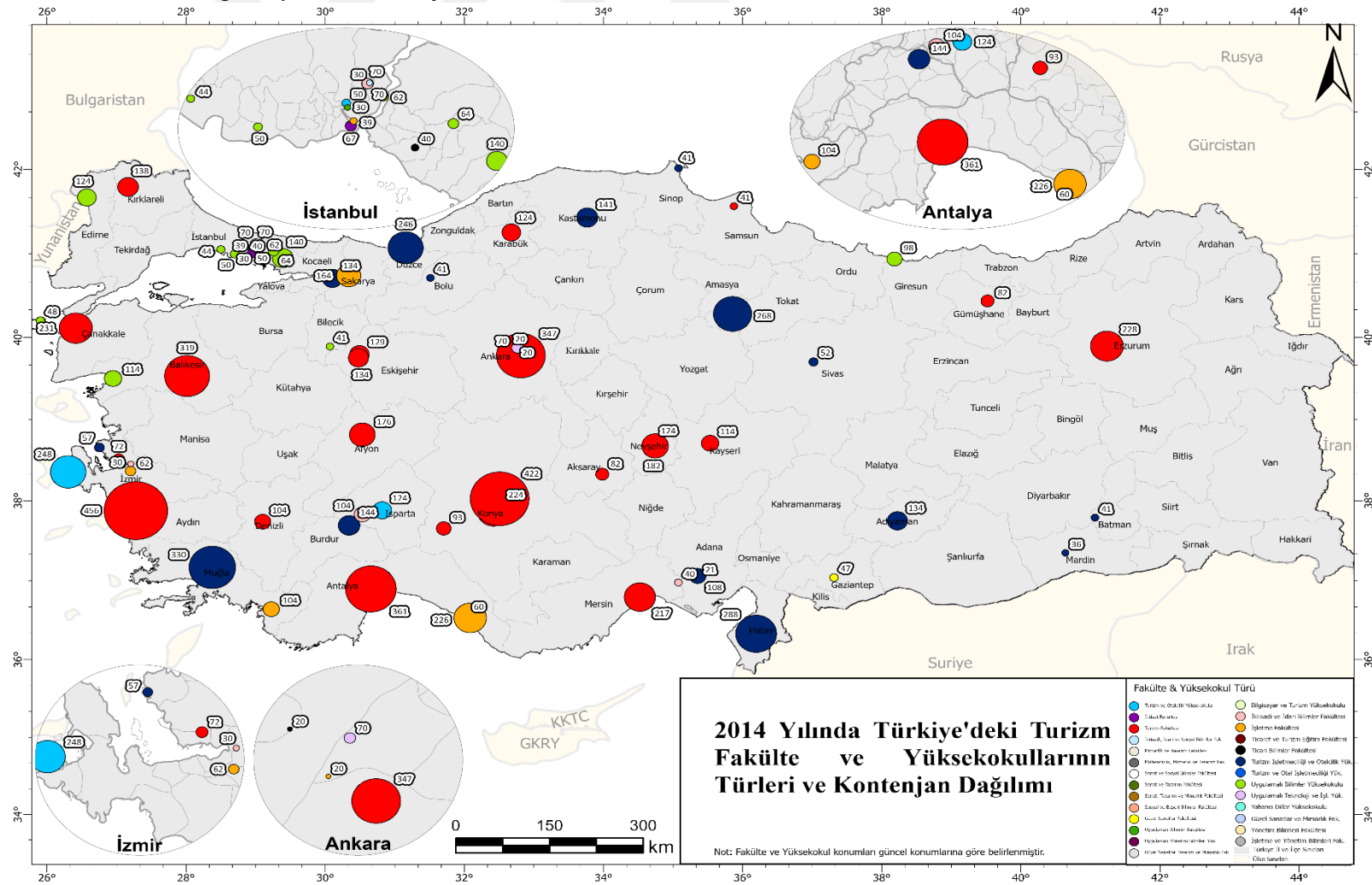
Fakülte & Yüksekokul Türü	
1. Turizm Fakültesi	11. Turizm Fakültesi
2. Turizm Fakültesi	12. Turizm Fakültesi
3. Turizm Fakültesi	13. Turizm Fakültesi
4. Turizm Fakültesi	14. Turizm Fakültesi
5. Turizm Fakültesi	15. Turizm Fakültesi
6. Turizm Fakültesi	16. Turizm Fakültesi
7. Turizm Fakültesi	17. Turizm Fakültesi
8. Turizm Fakültesi	18. Turizm Fakültesi
9. Turizm Fakültesi	19. Turizm Fakültesi
10. Turizm Fakültesi	20. Turizm Fakültesi
1. Yüksekokul	11. Yüksekokul
2. Yüksekokul	12. Yüksekokul
3. Yüksekokul	13. Yüksekokul
4. Yüksekokul	14. Yüksekokul
5. Yüksekokul	15. Yüksekokul
6. Yüksekokul	16. Yüksekokul
7. Yüksekokul	17. Yüksekokul
8. Yüksekokul	18. Yüksekokul
9. Yüksekokul	19. Yüksekokul
10. Yüksekokul	20. Yüksekokul

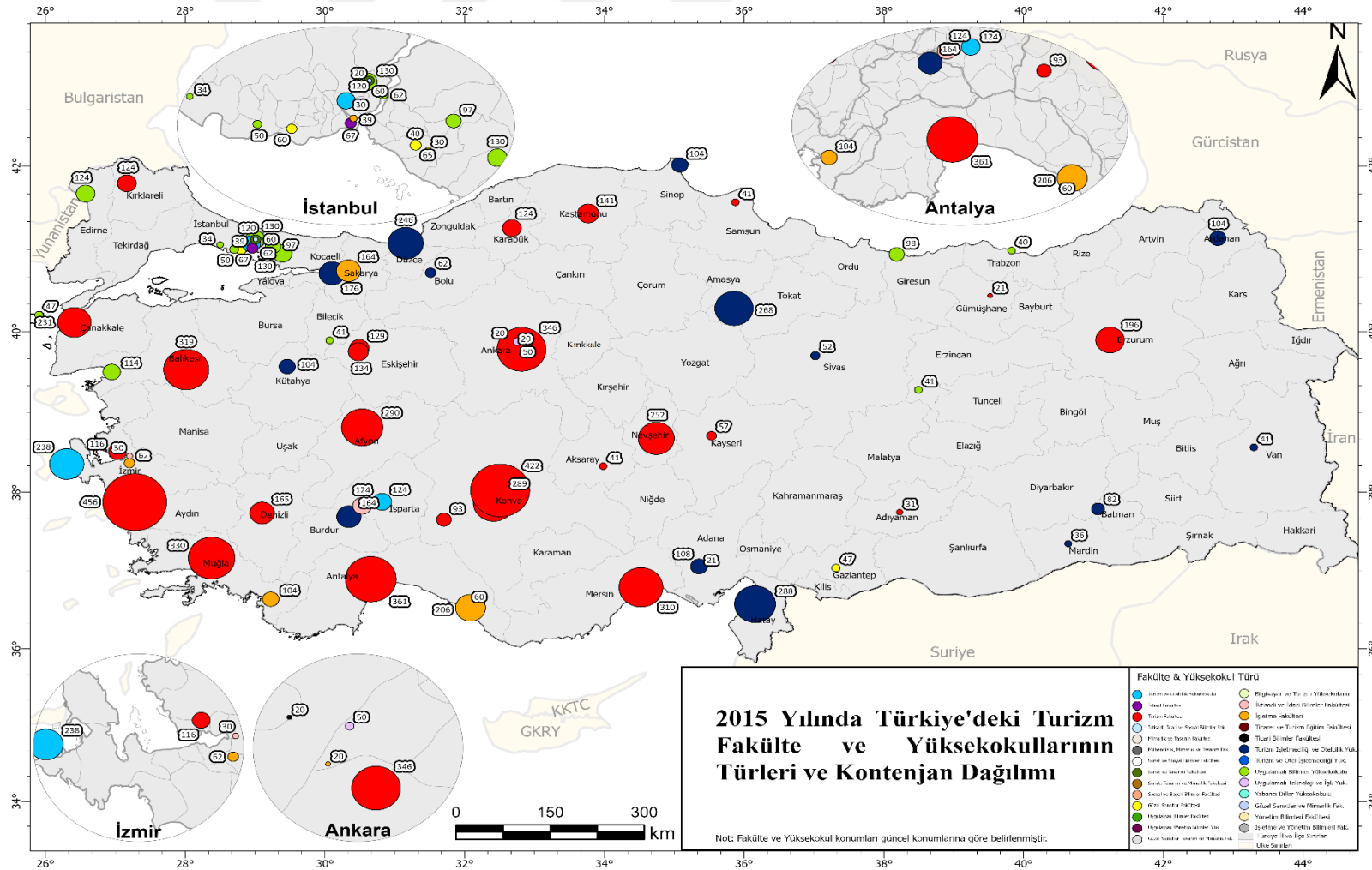

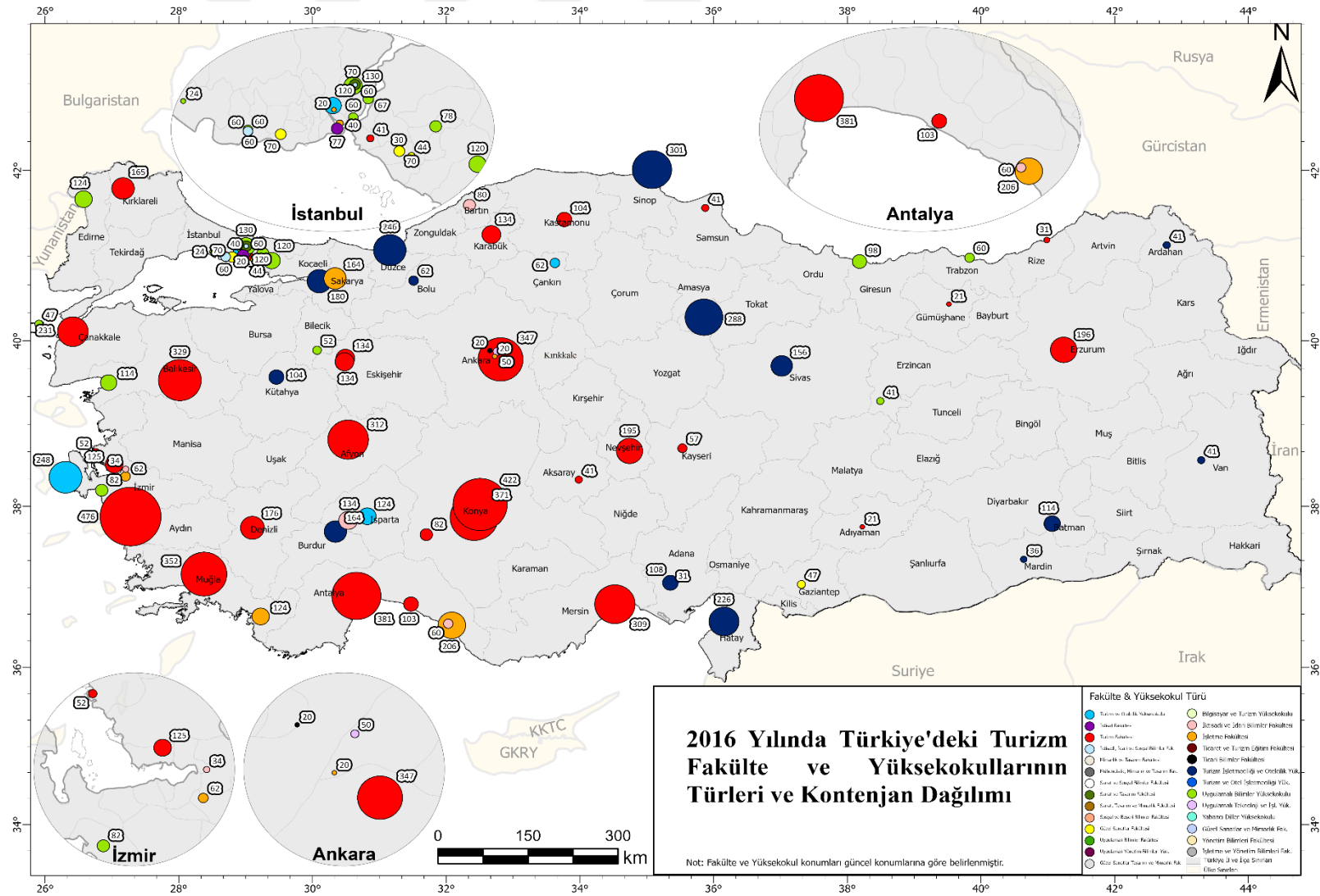

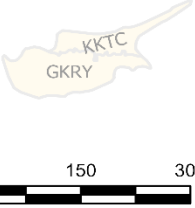
Şekil 4.37. 2013 Popülasyonun Kontenjanlarının Noktasal Olarak Haritalandırılması

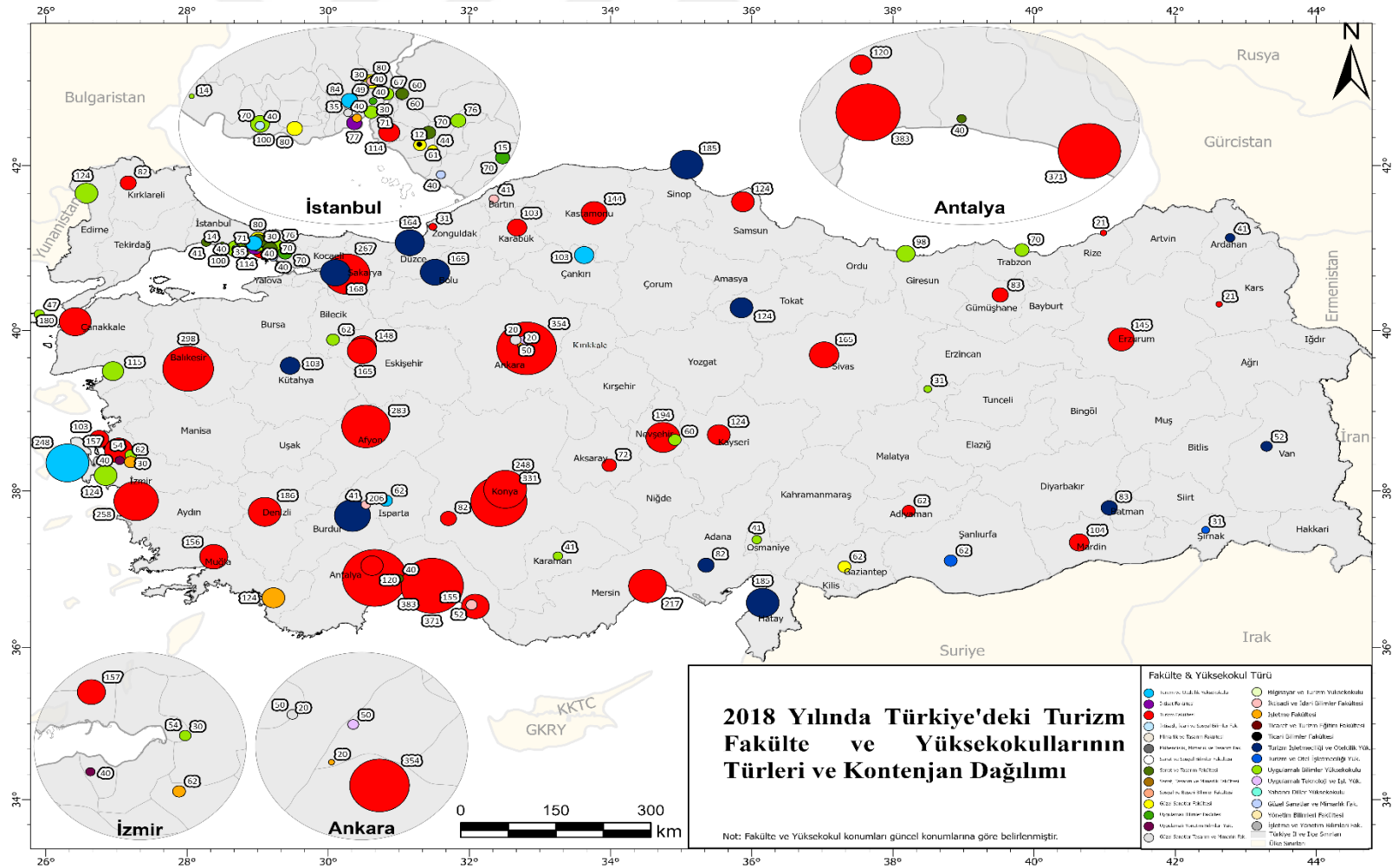

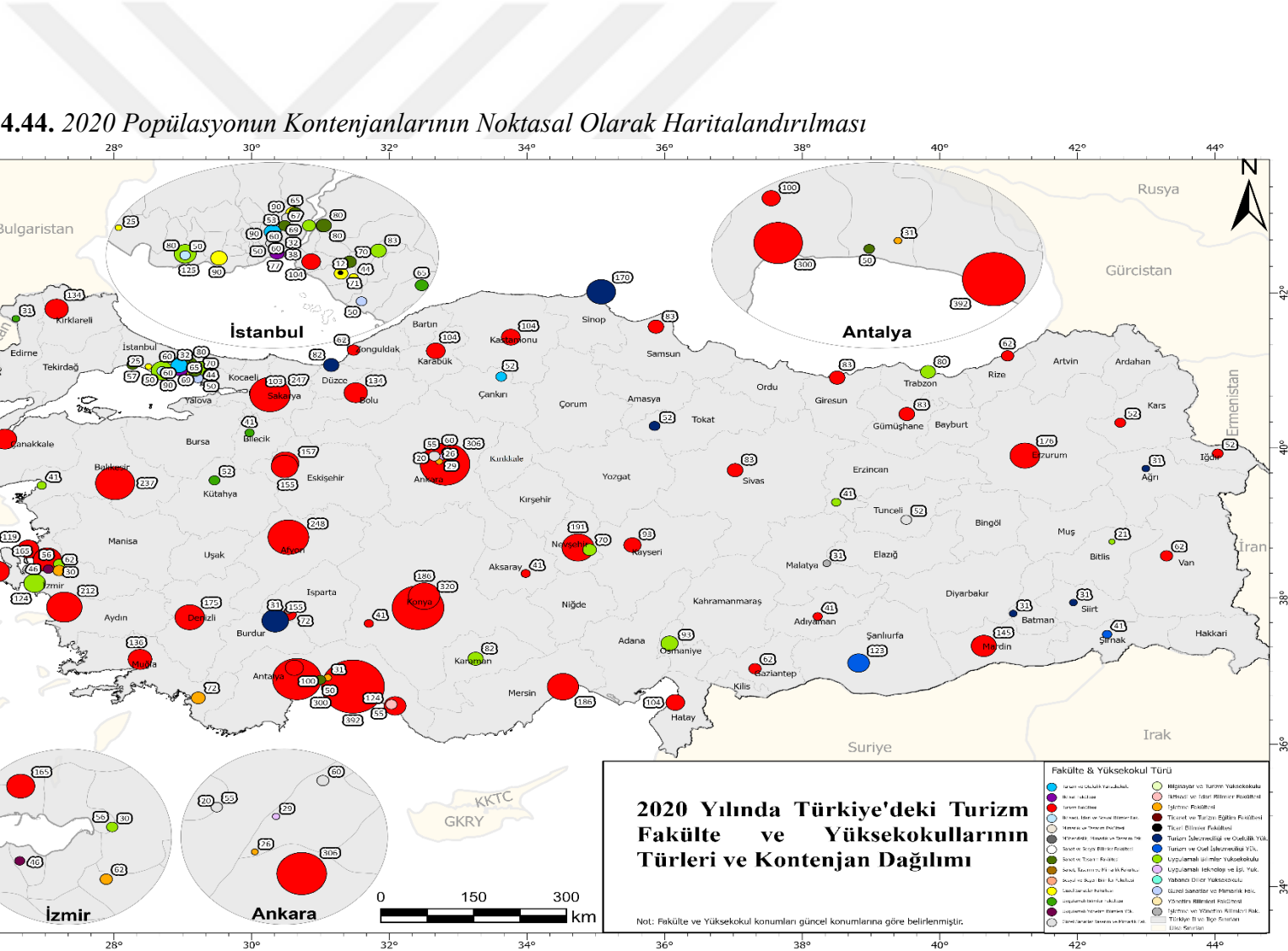

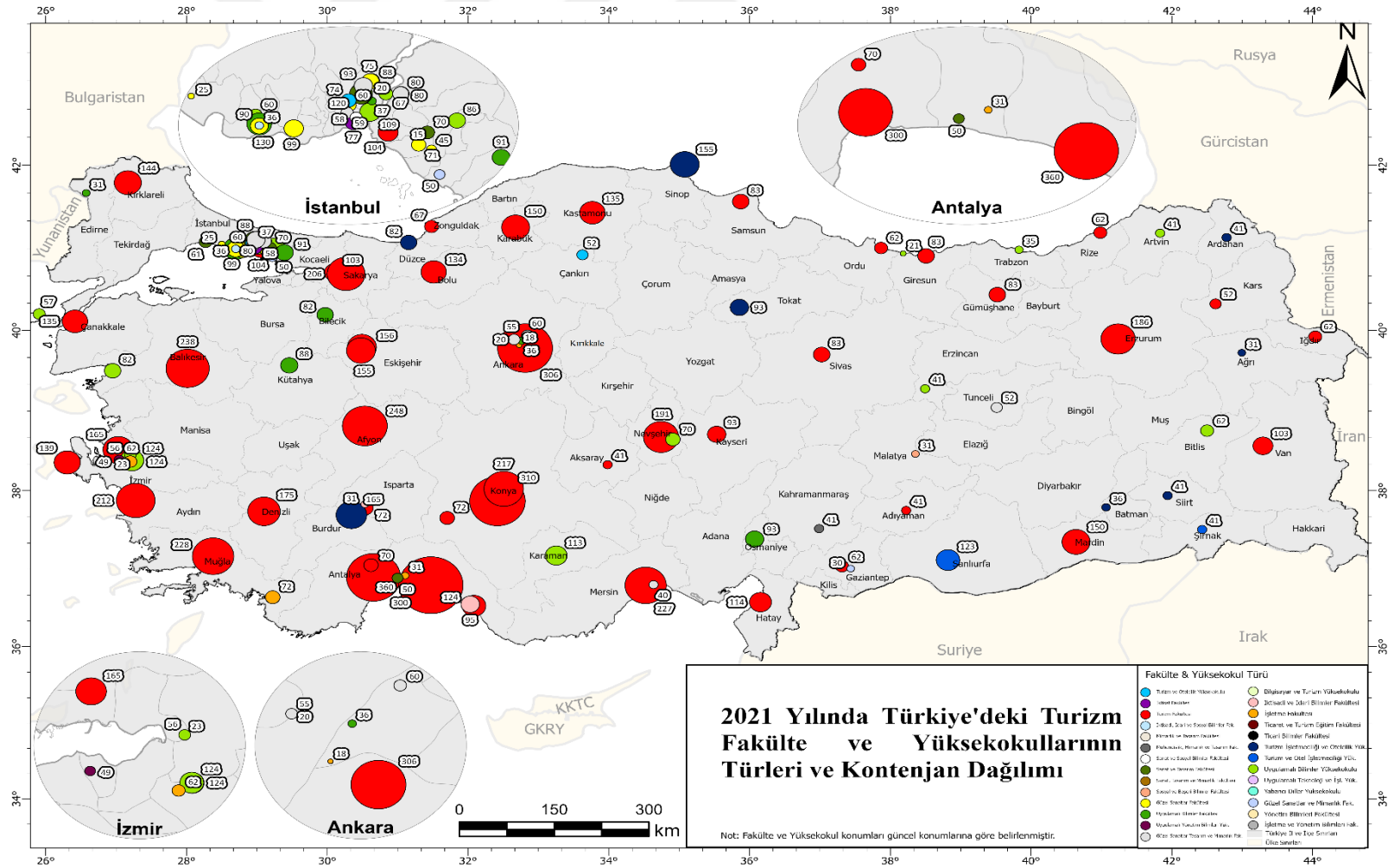

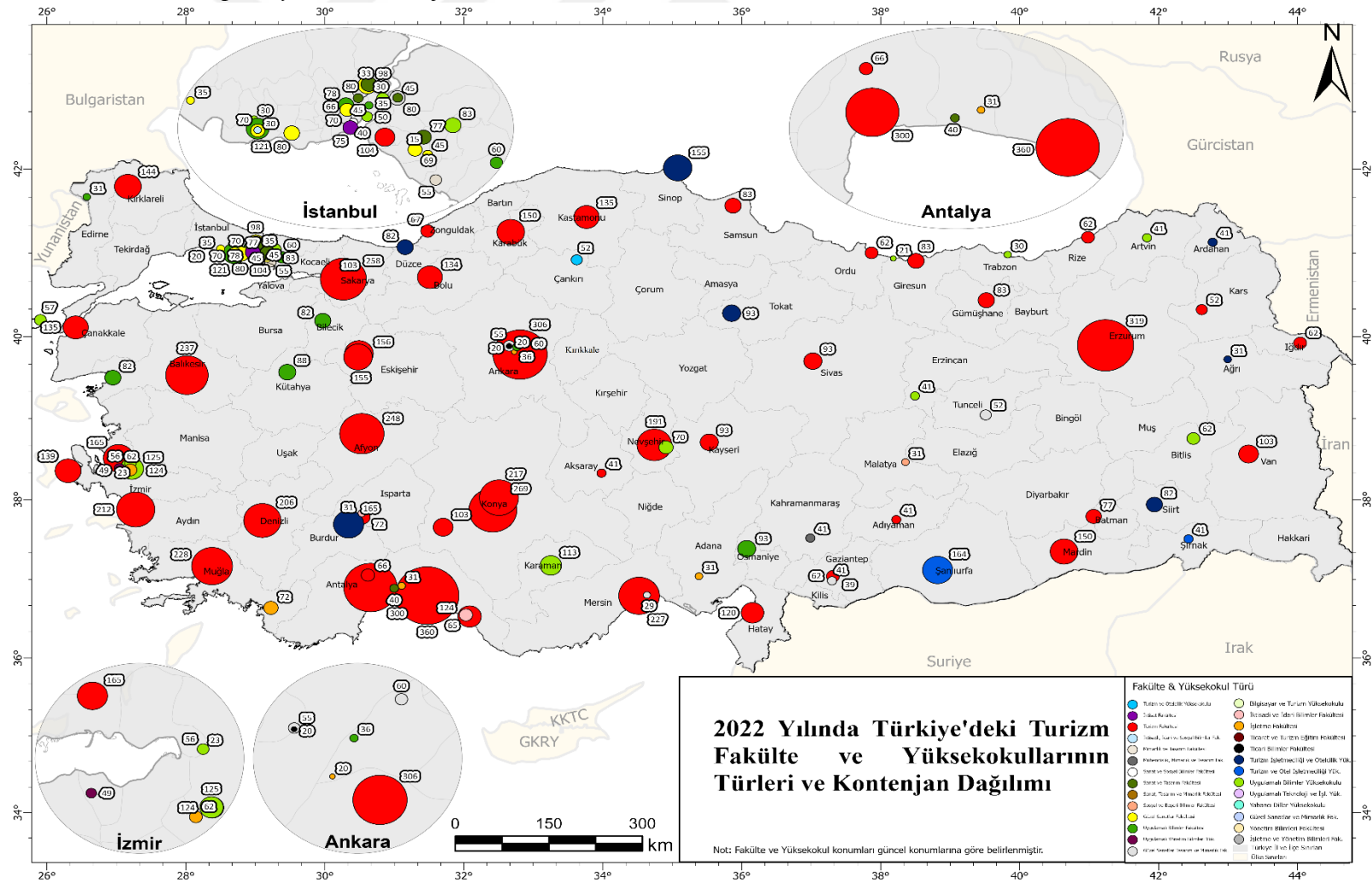

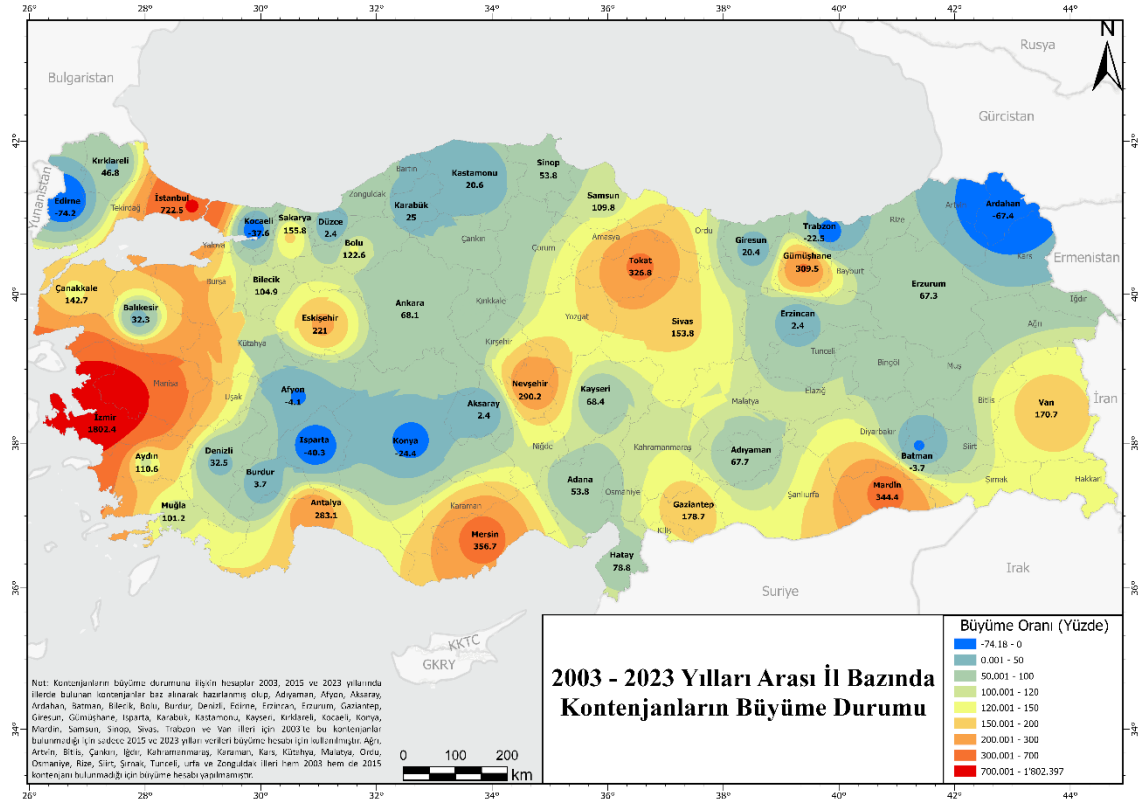
Haritalar incelendiğinde, 2007 yılına kadar popülasyonun Türkiye'nin batı kısmında yoğunlaştığı ve Samsun-Kilis hattının doğusuna geçmediği görülmektedir. Ancak, 2007 yılında Erzurum'da düşük kontenjanda örgüt yayılımı görülmüştür. Takip eden yıllarda bölgede başka örgütler de varlık göstermeye başlasa da Erzurum'daki örgütün kontenjanı, hacmi büyürken diğer örgütlerin görece küçük kaldığı dikkat çekmektedir.

Benzer durum, Afyon, Balıkesir, Denizli ve Muğla gibi illerde de farklı şekillerde gözlemlenmektedir. Bu ilerleyen yıllarda büyük hacimli örgütlerin, popülasyonun diğer üyeleriyle yakın bir konumlanma göstermediği ve çevrelerinde belirgin bir mesafe yarattığı görülmektedir. Bu gözlemler yüksek yoğunluğun olduğu illerde örgütlerin nasıl bir dağılım sergilediğini sorgulamayı gerektirmektedir.

Antalya ili incelendiğinde örgütlerin, hacim olarak büyüyen örgütlere yakın, ancak hemen dış çevrelerinde konumlandığı gözlemlenmektedir. Büyüyen örgütlerin diğer örgütlerle mesafeli olarak sıralandığı dikkati çekmektedir. Hacimler ve yayılım dengesiz görünmektedir.

İstanbul özelinde farklı bir durum mevcuttur. İstanbul, popülasyonun büyük bir kısmını sınırları içerisinde barındırmaktadır. Ancak, kontenjanlara bakıldığında diğer illere kıyasla görece baskın örgütlerin bulunmadığı, popülasyondaki örgütlerin hacimlerinde diğer illere kıyasla dengeli bir dağılımın olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, belli bir alandaki yoğun rekabetin popülasyondaki örgütleri dengede kalmasını sağladığını düşündürmektedir. Bu bulgu, Batı ve Doğu Karadeniz bölgelerinde de desteklenmektedir. Batı Karadeniz'deki popülasyon üyelerinin hacmi kendi içinde dengeli bir dağılım gösterirken, Doğu Karadeniz'deki popülasyonda örgüt hacimlerinin de dengeli olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 4.48. 2003-2023 Yılları Arası İl Bazında Kontenjanların Büyüme Durumu

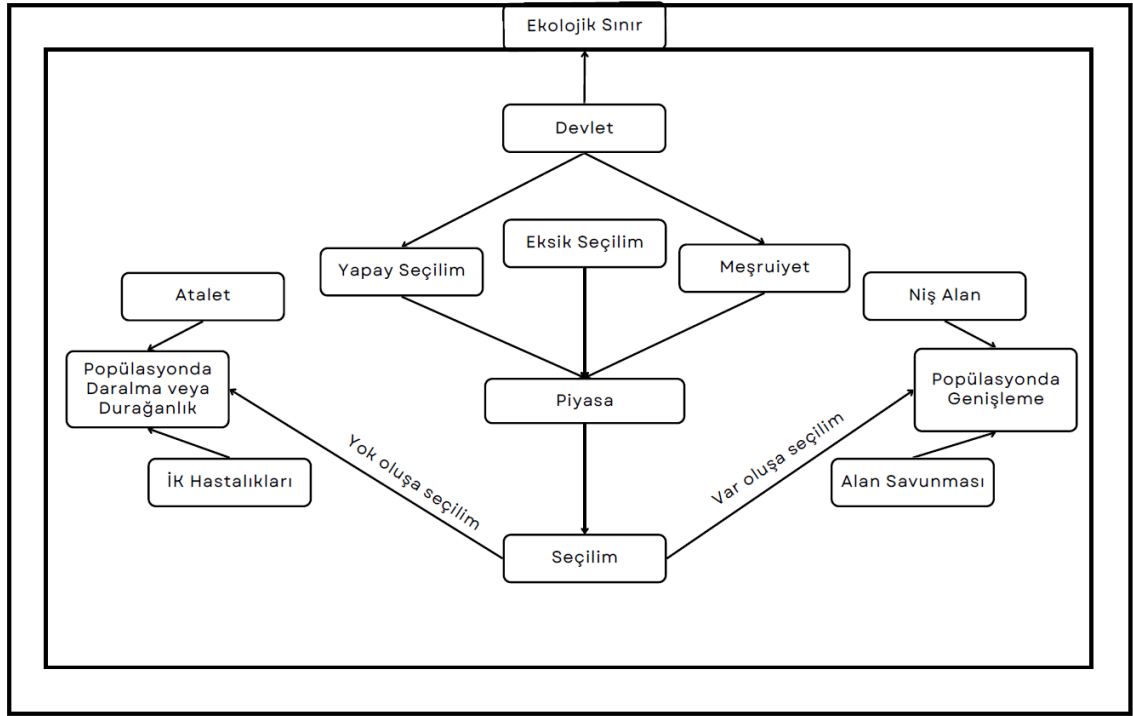
Son olarak Şekilde 4.48'e il bazında kontenjanların büyüme oranlarını yansıtmaktadır. Kuzey batı ve doğu ucunda kontenjanların küçüldüğü görülürken, İstanbul, İzmir, Antalya Mersin gibi büyükşehir ve turizm bölgelerinde kontenjanının arttığı görülmektedir. Yine turizmle pazarıyla öne çıkan Nevşehir, kültür ve gastronomi turizmi ile çıkan Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin'in de haritada sıcak olarak görünmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ, VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu bölümde tez kapsamında geliştirilen akış şeması (Şekil 4.49.), turizm eğitimi veren örgütlerin ekolojik bağlamda şekillenme süreçlerini ve bu süreçlerde karşılaşılan temel dinamikleri betimlemektedir.

Şekil 4.49. Turizm Yükseköğretiminde Örgütsel Ekolojinin İşleyişi

5.1.1. Devlet, Seçilim ve Ekolojik Sınırlar

Devlet, ekolojik sınır ve piyasaya etki eden faktörleri etkilemektedir. Alanyazında sınırlara ilişkin ifadeler mevcut görünürken, Pfeffer & Salancik (1978) sınır kelimesini kullanmadan örgütsel çevreden bahsetmiş, Rosenzweig & Singh, (1991) ulusal sınırların örgütlerin yeteneklerine olan etkisine değinmiş, Baum & Amburgey (2017) ise sosyal sınırlara değinmiştir. Bu tez çalışmasında ekolojik sınırlar, örgütlerin faaliyet gösterebileceği kaynaklar ve çevresel kapasite ile tanımlanırken; devlet, politika ve düzenlemeler yoluyla seçim süreçlerini doğrudan etkileyen bir aktör olarak konumlandırılmıştır. Bologna ve uluslararası uyum sağlama süreçlerindeki rolü devletin etkisini gösteren çalışmaları desteklemektedir (Abbott vd., 2013a, 2013b, 2016).

Devletin seçim üzerindeki etkisi, eksik seçim, meşruiyet veya yapay seçim süreçleriyle kendini göstermektedir. Reydon & Scholz, (2009) örgütsel ekolojisinin darvinci bir araştırma programı olmadığını söylerken, temel eleştirileri evrimsel bir mekanizmanın örgüt alanında bulunmadığı iddiasıdır. Eksik ve yapay seçim bulguları Reydon ve Scholz'ı destekliyor görünmektedir. Öte yanda eksik ve yapay olarak da olsa seçilime dair bulgular elde edilmesi de evrimin sadece darvinci seçim bazında düşünülmesiyle veya yaşanan terminolojik karmaşalarla ile açıklanabilir. Hodgson, (2013) gibi araştırmacılar ise Darvinci ve Lamarkçı terimlerin bir aranda kullanılması ve terminolojik yanlış kullanımların yol açtığı sorunları tartışmaktadır. Tez eksik seçilimi, örgütlerin çevresel uyum yeteneklerinin belirleyen mekanizmaların yetersiz olması durumu olarak değerlendirmektedir. Yapay seçim ise bilinçli olarak yapılan örgütsel seçimleri ifade etmektedir. Diğer bir önemli faktör olan meşruiyet (Clegg vd., 2007; Singh vd., 1986), örgütlerin çevresel ve toplumsal kabul edilebilirliğini artıran bir unsurdur. Turizm fakültelerinin alt tür olarak popülasyonda çoğalmasını açıklamaktadır. Gastronomi ve mutak sanatları programlarını barındıran alt türlerinin çoğalması ise Bogaert vd., (2016) somut, gözle görülür ve fiziksel olarak mevcut ürünler sunan örgütlerin, soyutlara göre avantajlı olacağı varsayımı ile açıklanabilir.

Piyasa ise örgütlerin faaliyetlerini şekillendirdiği temel bir bağlam olarak şemada merkezde yer alır. Piyasa dinamikleri, iki ana seçim türünü doğurur: örgütlerin elendiği yok oluş seçilimi ve örgütlerin hayatta kaldığı var oluş seçilimi. Seçim süreçlerinde örgütler, hayatta kalma mücadelelerinde alan savunması, niş alan arayışı gibi tutumlar alabilmektedir. Bu süreç, popülasyonda hem denge hem de genişleme sağlayarak uzun vadeli sürdürülebilirliği destekleyebilir.

Seçim sürecinde atalet ve insan kaynaklı hastalıkları popülasyonda daralma veya durağanlık öne çıkarmaktadır. Bu sonuç Stinchcombe'un (1965) içsel süreçlere yaptığı vurguyu desteklemektedir. Oluşan bu durum popülasyon içindeki örgütlerin bir kısmının seçim süreçleri sonucunda yok oluşuna neden olabilmektedir. Yol oluşa ilişkin tema nitel verilerle oluşturulmamış, nicel veri ve sahadaki mevcut kapanmalara ilişkin nicel bulgulara dayanılarak modelde gösterilmiştir.

Seçim süreçlerinde etkili olduğu yenilik, ergenlik (Bruderl & Schussler, 1990) ve yaşlılık (Barron vd., 1994) zafiyetlerinde vurgulanan yaş kaynaklı zafiyetler tezin sonuçlarına paralel görünmektedir. Bulgularda genç ve yaşlı örgütlerin olgun olanlara

oranla da fazla öldüğü görülmektedir. Ancak aradaki farkın yakın olması ve ölümlerin tüm yaş gruplarında gerçekleşmesi, insan kaynakları hastalıkları gibi mikro bulgular zafiyet kavramının tekrar ele alınması gerektiği görüşünü doğurmuştur.

5.1.2. Yoğunluk ve Heterojenlik

Populasyon yoğunluğuna bakıldığında Türkiye’de turizm eğitimi veren lisans düzeyindeki örgütleri için yoğunluk bağımlılığı aşamasına henüz gelinmediği, ancak teorinin öngördüğü şekilde yüksek doğum oranları ve artan yoğunluk sonrası doğum artışının yavaşlayacağı öngörüsünün doğru olduğu ifade edilebilir.

DiMaggio & Powell (1983) kurumsal eşbiçimciliği şu şekilde gerçekleştireceğini açıklamaktadır: Benzer hizmetler veya ürünler sunan örgütlerin varlığı (tez için fakülteleşme), kontrol ve koalisyon yapılarını şekillendiren süreçlerin ortaya çıkışı (tez için Bologna süreci ve YÖK kararları) ve bilginin yaygınlaşmasıyla birlikte organizasyonların ortak bir faaliyet veya amaç seti etrafında birleştiğinin farkında olması (tez özelinde Devlet ve Turizm Bakanlığı’nın yönlendirmeleri) eşbiçimliliği tetikleyen faktörler olarak öne çıkmaktadır (Bloodgood, 2011). Bu ifadeler yükseköğretimdeki durumla paralel görünmektedir. Özellikle turizm fakültelerinin sayısındaki hızlı artış yoğunluk artışına paralel eşbiçimlilik artışı varsayımını destekliyor görünmektedir.

Fakat alt grupların sayısına bakıldığında heterojenliğin artışı ve 21 boyunca kalıcı olmayı başardığı görülmektedir. Bu durumun Lomi’nin (1995) heterojen segmentler ortaya çıkardığı çalışmasıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Çalışmasında ilk segmentte yoğunluk bağımlılığı daha zayıfken, ikinci segmentte yoğunluk bağımlılığı daha güçlüdür. Bu durum, farklı segmentlerin genel rekabet ve meşruiyet süreçlerine farklı tepkiler verebileceğini göstermektedir (Lomi, 1995). Ona göre heterojenliği dikkate almayan modeller, yoğunluğun kuruluş oranları üzerindeki etkisini abartmaktadır. Heterojenliği kontrol etmek, yoğunluğun etkisini istatistiksel olarak zayıflatırken, öngörülen yön ve büyüklüğü korumaktadır (Lomi, 1995). Tezde populasyonun yoğunluğuna bakıldığında yön ve büyüklük açısından yoğunluk bağımlılığı kuramının öngörülerini doğrulamaktadır.

5.1.3. Popülasyon ve Mekansal Yayılım

Popülasyonun mekansal ekolojisi aynı kurumsal yapıda bir popülasyon içerisinde farklı bölgelerde farklı alt grupların baskın olabileceğini, popülasyonda bölgesel farklılıklar

olaşabileceğini göstermektedir. İstanbul'daki farklılaşma, Cattani vd., 2003) paralel olarak meşrulaştırma ve rekabet de dahil olmak üzere yerel yoğunluk bağımlılığı süreçlerinin, ulusal yoğunluk bağımlılığı süreçlerinden daha fazla örgütsel süreçleri etkileyebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda mekânsal yoğunluk bağımlılığı (Cattani vd., 2003), mekansal yakınlık (Dutta vd., 2022), yerel ekoloji (Mayer, 2024) ve mekansal dinamikler ele alınması gereken kavramlar olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'de İstanbul, İzmir gibi büyükşehirlerin yanı sıra Antalya gibi turizmle öne çıkan illerde kümelenme söz konusudur. İstanbul'da örgütlerin hacimleri olarak düşünülen kontenjan birbirine yakın bir seyir göstermektedir. Batı ve Doğu Karadeniz için de benzer durum görülmektedir. Belli bir bölgede mekansal yakınlık, yoğunluk ve koşullar örgüt hacimlerini dengeliyor görünmektedir. Bu bölgeler için dengeli bir yayılım söz konusudur.

Antalya ilinde ise büyük hacimli örgütlerin dış çevrelerinde daha küçük hacimli örgütlerin ortaya çıkması, kaynak kullanımı ve örgütlerin karşılıklı fayda sağlaması varsayımlarıyla açıklanabilir. Kümelenme teorisi tarafından ifade edilen bu durum işletme veya kuruluşların coğrafyada belli bir alanda yoğunlaşmasını ifade ederken, bu örgütler rakip oldukları gibi birbirlerinden fayda sağlayabilmektedir (Boldyreva vd., 2020; Kuah, 2002). Büyük hacimli örgütlerin sahip olduğu güç, imaj ve geniş kapasite, lokasyonun genel imajını destekleyerek talebi artırabilir ve küçük ölçekli örgütlerin yaşamsal faaliyetleri için uygun kaynaklar yaratabilir. Bu bölge için dengesiz bir yayılım söz konusudur.

Erzurum gibi büyük hacme sahip örgüt bulunduran kimi illerde ise bu örgütlerin yalnız kaldığı görülmektedir. Yakın çevrelerinde başka örgütler gözlenmemektedir. Popülasyonun o bölgedeki yayılımı gerçekleşmemiş olduğu belirlenmiştir. Bu durum mekansal yalnızlık olarak adlandırılabilir. Bazı illerde ise hiç örgüt yayılımı gerçekleşmemiştir.

5.2. Sonuç

Bu çalışma, örgütsel ekoloji ve ilgili teorileri yükseköğretim alanında ilk defa bütüncül bir şekilde kullanarak, Türkiye örneğinde örgütlerin nasıl şekillendiğini açıklayan bir model sunmuştur. Önceki çalışmalarda ihmal edilen mekansal yaklaşımı coğrafi bilgi sistemlerini kullanarak gidermiştir. Araştırma, popülasyonun yaşam alanın ekolojik

sınırlarla belirlendiği, devletin ve kurumlarının ekolojik sınırların belirlenmesinden, seçilime kadar olan süreçte etkin olduğu sonucuna varmıştır. Popülasyonun genişleme sürecinde niş alan arayışı ve alanını korumaya çalışmak gibi davranışlar gösterdiği savunulmaktadır. Öte yandan zafiyet kavramının tekrar ele alınması gerektiği, ölümlere sebep olduğu sonucuna varılarak, insan kaynaklarından kaynaklı sorunları örgütleri hastalanmasına ve ölümünde etkili olabileceği ortaya konmuştur. Yoğunluğun ise turizm eğitimi veren örgüt popülasyonunda zirveye yaklaşıyor olduğu sonucuna varılmıştır.

5.2.1. Teorik Katkı

Bu çalışma popülasyonun mekansal bağlamda Türkiye üzerinde 4 tip yayılıma durumu gösterdiği sonucuna varılmıştır. Birinci tip İstanbul ilinde, Batı ve Doğu Karadeniz’de bulgulandığı üzere dengeli hacimdeki örgütlerin ile görece dengeli yayılım, ikinci tip Antalya ilinde bulgulandığı üzere büyük hacimli örgütlerin çevrelerinde örgütler topladığı dengesiz kümelenmiş popülasyon yayılımıdır. Erzurum ilinde görülen yalnız tip yerleşimler ve son olarak yayılımın gerçekleşmeme durumudur. Bu bölgeler İnhibisyon bölgeleri olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye’de turizm eğitimi veren lisans düzeyindeki örgütler, yoğunluk bağımlılığı teorisinin öngördüğü şekilde yüksek doğum oranları ve artan yoğunluk sonrası doğum artışının yavaşlama eğilimi göstermesiyle, yoğunluk bağımlılığının yoğunluk artışı ve doğum oranlarındaki artış arasındaki varsayımlarını doğruladığı sonucuna varılmıştır. Eşbiçimlilik bağlamında fakülteleşme süreçleri, Bologna süreci ve YÖK kararları gibi faktörler, benzer örgütsel yapıların artışını açıklamakta ve turizm fakültelerinin yoğunluk artışıyla paralel bir biçimde baskın alt türlerin çıktığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, popülasyon içindeki heterojenliğin kalıcı olması, yerel yoğunluk bağımlılığı süreçlerinin ulusal süreçlere göre daha etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Turizm yükseköğreniminde farklı bölgelerin, farklı alt türlerin çoğalmasına ve yayılmasına imkân verdiği görülmektedir. Mekânsal ekoloji ve yerel dinamikler, farklı bölgelerde farklı alt grupların baskın olabileceğini ve bölgesel farklılıkların popülasyon dinamiklerini belirgin şekilde etkileyebileceğini göstermektedir.

5.2.2. Yönetmel Katkı

Türkiye örneğinde devlet ve kurumlarının çabalarına rağmen popülasyondaki heterojenliğin sürdüğü, diğer yandan turizm fakültelerinin baskın alt tür olarak öne çıktığı görülmektedir. Diğer yandan piyasanın da etkisiyle gastronomi ve mutfak sanatları programlarının başka fakülte ve yüksekokullarının turizm eğitiminde çoğalmasına sebep olduğu görülmektedir. YÖK'ün sadeleşme yönündeki çabalarının turizm fakülteleri ile kısmen başarıya ulaştığı, artan alt tür sayısı ile de kısmen başarısız olduğu sonucuna varılmıştır.

Popülasyonda ülkedeki bölgelere göre farklılıklar gözlenmektedir. Devletin rolüne rağmen, turizm fakültelerinin diğer alt türlere karşı İstanbul gibi bölgelerde oldukça zayıf kaldığı görülmektedir. Ancak Anadolu şehirlerinde turizm fakültelerinin daha etkin olduğu gözlenmektedir. Bu durum, eşbiçimlendirme çabalarında mekânsal etmenlerin hesaba katılması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Yönetmel açıdan diğer bir durum ise turizm eğitiminin ülke genelindeki dağılımıdır. Ülke genelinde örgütlerin kontenjanları üzerinden hacimlerine bakıldığında, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinin diğerlerine oranla küçük olduğu görülmektedir. Özellikle girişimcilik dersleri içeren turizm eğitiminin, turizm girişimlerinin kurulmasına yaptığı olumlu etkiler (Zhou, 2017) göz önüne alındığında, bu durumun bölgede geliştirilmek istenen kış ve yayla turizm koridorları gibi (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007) alternatif turizm çeşitlerinin gerçekleştirilmesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

5.2.3. Öneriler

Çalışma mekânsal bağlamın örgüt çalışmalarında ihmal edilmesine rağmen popülasyonun yayılımının çeşitlenmesinde, örgütlerin türlerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Gelecek çalışmaların yerel ve mekânsal koşulların popülasyon üzerindeki etkilerini araştırması önerilmektedir. Zafiyet kavramın tekrar ele alınması ve zafiyet durumlarında ölüme sebep olan koşulların tanımlanması ve araştırılmasının daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Çalışma turizm eğitimi lisans düzeyinde ele almıştır. Fakülte ve yüksekokullar örgütsel yapılar olarak incelenmiştir. Bu yapıları oluşturan programlar çalışmada kullanılmamıştır. Programların kullanılması, turizm eğitimi veren örgütleri ve gelecek türleşmeleri anlamak adına önemli katkı sağlayabilecektir. Öte yandan bu eğitim kendini

önlisans ve lisansüstü derecesinde de yaygın şekilde göstermektedir. Turizm eğitimindeki örgütsel durumun daha iyi anlaşılması adına önlisans ve lisansüstü eğitimin de çalışılması teorik ve yönetsel açıdan katkı sağlayacaktır.

Ekolojik sınırlar popülasyonun yayılımını ve yaşam alanını belirleyen etken olarak tezde kullanılmıştır. Ekolojik sınır veya alan kavramının örgütsel açıdan çalışılması popülasyon ekolojisi teorisine katkı sağlayacaktır.

Kamu yatırımları açısından turizm eğitim örgütlerinin yayılımı göz önüne alınmalı ve turizm koridoru ile benzeri turizm gelişim planlarına paralel olarak turizm eğitiminin yayılımı ve ihtisas alanları yönlendirilmelidir. Turizmin geliştirilmesi planlanan bölgelerde turizm eğitiminin güçlendirilmesi, turizm girişimlerini destekleyecektir.

Bu sayede kamu yatırım harcamalarının verimliliği artırılabilir. Ayrıca, yıllara göre fakülte ve yüksekokul türlerine olan öğrenci talebi, gelecekteki politikaların oluşturulması için kullanılabilir. Bu sebeple, turizm eğitimi veren programlar, önlisans ve lisansüstü eğitim bazında da çalışmalar gerçekleştirilerek desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

3837 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında (1992).

Abbott, K. W., Green, J. F., & Keohane, R. O. (2013a). Organizational ecology and organizational strategies in world politics. *Harvard Kennedy School of Government Discussion Paper*, 13-57.

Abbott, K. W., Green, J. F., & Keohane, R. O. (2013b). Organizational ecology in world politics: Institutional density and organizational strategies. *Annual Convention of the International Studies Association*, 1-37.

Abbott, K. W., Green, J. F., & Keohane, R. O. (2016). Organizational ecology and institutional change in global governance. *International Organization*, 70(2), 247-277.

Acar, D. (2010). *Çevreye uyum yaklaşımı bağlamında örgütlerin davranışlarının analizi: Türk sağlık alanında bir uygulama*. Uludağ Üniversitesi.

Airey, D. (2016). Tourism education: Past, present and future. *Turističko poslovanje*, 17, 9-12.

Airey, D., & Johnson, S. (1999). The content of tourism degree courses in the UK. *Tourism Management*, 20(2), 229-235.

Airey, D., Tribe, J., Benckendorff, P., & Xiao, H. (2015). The managerial gaze: The long tail of tourism education and research. *Journal of Travel Research*, 54(2), 139-151.

Akoğlan Kozak, M. (2014). Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi. *European Journal of Tourism Research*, 8, 143.

Akoğlu, T., Usta, Ö., Kongresi, L. T. Ö. A., Bülteni, A. T., Seminerleri, A. A. Y., Ödülleri, T. E. H., Konferansı, A. T. E. A., Kongresi, D. T. A., Kongresi, R. A., & Araştırmacıları, T. T. Ö. (1966). *Turizm Gerçeklerimiz*. Ajans-Türk Matbaası.

Aksu, İ., & Tursun, M. (2020). Ticaret ve Turizm Eğitimi Fakültesi'nin Türkiye Muhasebe Tarihindeki Yeri ve Önemi. *1. Uluslararası Türkiye Muhasebe ve Finans Tarihi Kongresi, February*.

- Aksu, M., & Bucak, T. (2012). *Mesleki turizm eğitimi*.
- Andrewartha, H. G., & Birch, L. C. (1954). *The distribution and abundance of animals*. (Sayı Edn 1). University of Chicago press.
- Arıkan, S. (2014). *Örgütsel Ekoloji Kuramı: Türkiye’de Siyasi Partiler Örneği*. Gazi Üniversitesi.
- Arslan, S. (2019). Realist ve Kurumsalcı Düşünce Tartışmalarında Yeni Kurumsal Kuram Nerede Durmaktadır? Yeni Kurumsal Kuramın Düşünsel Kökleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Yorum Yönetim Yöntem Uluslararası Yönetim Ekonomi ve Felsefe Dergisi*, 7(1), 17-34.
- Aslan, H. (2010). *Gastronomi turizminin turizm eğitimi programlarındaki yeri ve önemi-bir uygulama*. Selçuk Üniversitesi.
- Astley, W. G. (1985). The two ecologies: Population and community perspectives on organizational evolution. *Administrative science quarterly*, 224-241.
- Atabay, E. (2021). *Ne Olacak Bu Turizm Fakültelerinin Hali? – Bir Akademik Site*. <https://www.eniser.info/yayin/ne-olacak-bu-turizm-fakultelerinin-hali/>
- Avcıkurt, C. (2000). Education and Training in Tourism in Turkey: Problems and Prospects. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4).
- Ayikoru, M., Tribe, J., & Airey, D. (2009). Reading Tourism Education. *Annals of Tourism Research*, 36(2), 191-221. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2008.11.001>
- Ball, P. (2004). *Critical mass: How one thing leads to another*. Macmillan.
- Barron, D. N., West, E., & Hannan, M. T. (1994). A time to grow and a time to die: Growth and mortality of credit unions in New York City, 1914-1990. *American Journal of Sociology*, 100(2), 381-421.
- Baum, J. A. C., & Amburgey, T. L. (2017). Organizational ecology. *The Blackwell companion to organizations*, 304-326.
- Bayraktaroğlu, E. (2016). Turizmi anlamak: Memetik bir yaklaşım. 17. *Ulusal Turizm Kongresi: Akademi Sektör Buluşması*, 1580-1588.

- Bayrataroğlu, E. (2019). Tourists as Meme-seekers : A Theoretical Approach. *Journal of Tourism, Leisure and Hospitality*, 1(1), 22-28.
- Bloodgood, E. A. (2011). INGO Population Ecology: Isomorphism Among International NGOs? *Annual Convention of the International Studies Association*, 17-19.
- Bogaert, S., Boone, C., Negro, G., & van Witteloostuijn, A. (2016). Organizational form emergence: A meta-analysis of the ecological theory of legitimation. *Journal of Management*, 42(5), 1344-1373.
- Boldyreva, S. B., Alimov, A. K., Adilchaev, R. T., Idzhilova, D. V, & Chadlaeva, N. E. (2020). On the development of cluster theory. *International Journal of Management (IJM)*, 11(11).
- Boylu, Y., & Arslan, E. (2014). Türkiye’deki Turizm Eğitiminin Rakamsal Gelişmeler Açısından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi 1*, 79-97.
- Braun Virginia, & Clarke Victoria. (2016). *Thematic Analysis A Practical Guide*.
- Braxton, J. M. (2000). *Reworking the student departure puzzle*. Vanderbilt University Press.
- Brouwer, A. E. (2001). *Organizational Ecology and Industrial Organization; Old Firms in the Netherlands*.
- Bruderl, J., & Schussler, R. (1990). Organizational mortality: The liabilities of newness and adolescence. *Administrative science quarterly*, 530-547.
- Carroll, G. R. (1984). Organizational ecology. *Annual review of Sociology*, 10(1), 71-93.
- Carroll, G. R., & Delacroix, J. (1982). Organizational mortality in the newspaper industries of Argentina and Ireland: An ecological approach. *Administrative science quarterly*, 169-198.
- Carroll, G. R., & Hannan, M. T. (1989). Density dependence in the evolution of populations of newspaper organizations. *American sociological review*, 524-541.

- Carroll, G. R., & Hannan, M. T. (2000). Why corporate demography matters: Policy implications of organizational diversity. *California Management Review*, 42(3), 148-163.
- Carroll, G. R., & Huo, Y. P. (1986). Organizational task and institutional environments in ecological perspective: Findings from the local newspaper industry. *American Journal of Sociology*, 91(4), 838-873.
- Cattani, G., Pennings, J. M., & Wezel, F. C. (2003). Spatial and temporal heterogeneity in founding patterns. *Organization Science*, 14(6), 670-685.
- Celik, Z. (2012). The Impacts of Bologna Process on European Higher Education Systems. *Journal of Higher Education and Science*, 2(2), 100. <https://doi.org/10.5961/jhes.2012.038>
- Clegg, S. R., Rhodes, C., & Kornberger, M. (2007). Desperately seeking legitimacy: Organizational identity and emerging industries. *Organization Studies*, 28(4), 495-513.
- Colquitt, J. A., & Zapata-Phelan, C. P. (2007). Trends in theory building and theory testing: A five-decade study of the Academy of Management Journal. *Academy of management journal*, 50(6), 1281-1303.
- Cook, L. M., & Saccheri, I. J. (2013). The peppered moth and industrial melanism: evolution of a natural selection case study. *Heredity*, 110(3), 207-212.
- Cooper, C., & Shepherd, R. (1997). The Relationship Between Tourism Education and The Tourism Industry: Implications for Tourism Education. *Tourism Recreation Research*, 22(1), 34-47. <https://doi.org/10.1080/02508281.1997.11014784>
- Coşar, B. (2013). *Örgütsel ekoloji kuramı ve ampirik bir çalışma İstanbul Avrupa Yakası tekstil sektöründen bir örnek*.
- Creswell, J. W. (2015). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. pearson.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.

- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Çil, B. (1995). *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi'nde akademik başarıyı etkileyen kimi etkenler*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Çubukçu, M. (2018). Örgüt Yapısını Etkileyen Unsurların Örgütsel Ekoloji Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 57(Temmuz), 84-91.
- Dahlerup, D. (2006). The story of the theory of critical mass. *Politics & Gender*, 2(4), 511-522.
- Dawkins, R. (2017). *Kör Saatçi* (1. bsk). Kuzey Yayınları.
- Dawkins, R. (2019). *Gen Bencildir* (5.). Kuzey Yayınları.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American sociological review*, 147-160.
- DPT. (1977). *Dördüncü Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporları*. <https://www.sbb.gov.tr/ozel-ih-tisas-komisyonu-raporlari/#1660822861482-6181d5d4-ce98>
- Dredge, D., Airey, D., & Gross, M. J. (2015). *The Routledge handbook of tourism and hospitality education*. Routledge London.
- Dutta, S., Armanios, D. E., & Desai, J. D. (2022). Beyond spatial proximity: The impact of enhanced spatial connectedness from new bridges on entrepreneurship. *Organization Science*, 33(4), 1620-1644.
- Efe, G., Çağan, Y., Kılıçaslan, Ö., Ölez, D., & İpek, G. (2023). Eğitim Planlama ve Programlama Stratejisi. *International Journal of Social Sciences*, 21.
- Elmas, M. (2012). Bologna süreci: Uygulama veya uygulayamama. *Yükseköğretim ve Bilim dergisi*, 3, 137-141.
- Erbaş, A., Cankül, D., & Temizkan, R. (2016). Turizm Diplomalıların İstihdam Sorunu. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(4), 1-12.

- Erenel, F. (2015). Örgütsel nişlerin evrimi: Genelci ve uzman örgütler üzerine bir araştırma. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 611. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i2.3330>
- Fichman, M., & Levinthal, D. A. (1991). Honeymoons and the liability of adolescence: A new perspective on duration dependence in social and organizational relationships. *Academy of Management review*, 16(2), 442-468.
- Fidan, T. (2017). KURUMSALCILIK YAKLAŞIMLARI VE YENİ KURUMSALCILIK PERSPEKTİFİNDEN EĞİTİM ÖRGÜTLERİ. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Fidgeon, P. R. (2010). Tourism education and curriculum design: A time for consolidation and review? *Tourism management*, 31(6), 699-723.
- Freeman, J., Carroll, G. R., & Hannan, M. T. (1983). The Liability of Newness: Age Dependence in Organizational Death Rates. *İçinde Source* (C. 48, Sayı 5). *American Sociological Review*.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research. *London: Weidenfeld & Nicolson*.
- Glesne, C. (2013). Nitel araştırmaya giriş. *İçinde Çev. Ali Ersoy-Pelin Yalçınoglu*. *Ankara: Anı Yayıncılık* (2.).
- Granovetter, M. (1978). Threshold models of collective behavior. *American journal of sociology*, 83(6), 1420-1443.
- Greg Guest;, Kathleen M. MacQueen;, & Emily E. Namey. (2011). Applied Thematic Analysis - Greg Guest, Kathleen M. MacQueen, Emily E. Namey - Google Böcker. *İçinde Sage Publications* (s. 320). <https://books.google.se/books?id=Hr11DwAAQBAJ&hl=sv>
- Gruenewald, P. J. (2007). The spatial ecology of alcohol problems: niche theory and assortative drinking. *Addiction*, 102(6), 870-878.
- Gül, İ., & Sezerel, H. (2019). Helal Turizmin Yerli Alanyazındaki Dayanaklarının Tartışılması. *İçinde O. Emir, E. O. Aksöz, & Ç. H. Özel (Ed.), 20. Ulusal Turizm Kongresi* (ss. 887-892). *Anadolu Üniversitesi Basımevi*.

- Habiboğlu, O. S. (2013). Örgütsel Çevrebilim ve Örgütsel Kopuşlar. *Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences Kasım*, 12, 37-61.
- Hacıoğlu, N., KAŞLI, M., Şahin, S., & Tetik, N. (2008). Türkiye’de turizm eğitimi. *Detay Yayıncılık, Ankara*.
- Hager, M. A., Galaskiewicz, J., & Larson, J. A. (2004). Structural embeddedness and the liability of newness among nonprofit organizations. *Public Management Review*, 6(2), 159-188.
- Hannan, M. T., & Carroll, G. R. (1992). *Dynamics of organizational populations: Density, legitimation, and competition*. Oxford University Press.
- Hannan, M. T., & Freeman, J. (1977). The Population Ecology of Organizations. *American Journal of Sociology*, 82(5), 929-964.
- Hannan, M. T., & Freeman, J. (1984). Structural inertia and organizational change. *American sociological review*, 149-164.
- Hannan, M. T., & Freeman, J. (1987). The ecology of organizational founding: American labor unions, 1836-1985. *American Journal of Sociology*, 92(4), 910-943.
- Heylighen, F., & Chielens, K. (2009). Cultural evolution and memetics. *Encyclopedia of complexity and systems science*, 3205-3220.
- Hirsch, P. M., & Lounsbury, M. (1997). Ending the family quarrel: Toward a reconciliation of “old” and “new” institutionalisms. *American behavioral scientist*, 40(4), 406-418.
- Hodgson, G. M. (2013). Understanding organizational evolution: Toward a research agenda using generalized Darwinism. *Organization studies*, 34(7), 973-992.
- Horng, J.-S., & Lee, M.-H. (2006). Tourism and hospitality higher education in Taiwan: Past, present, and future. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 5(3), 167-196.
- Hutchinson, G. E. (1959). Homage to Santa Rosalia or why are there so many kinds of animals? *The American Naturalist*, 93(870), 145-159.

- Immergut, E. M. (1998). The Theoretical Core of the New Institutionalism. *Politics & society*, 26(1), 5-34.
- İzdaş, H. (2018). *Kaynak Bağımlılığını Azaltma Stratejilerinin Sürdürülebilir Rekabet Üstünlüğüne Etkisinin Kesim Genişliği Bağlamına Göre Araştırılması*. Marmara Üniversitesi.
- Jablonka, E., & Lamb, M. J. (2013). *Evrimin dört boyutu : Yaşam tarihinde genetik, epigenetik, davranışsal ve simgesel değişimler* (M. Doğan, Çev.; Genişletil). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jepperson, R. L., & Meyer, J. W. (1991). The public order and the construction of formal organizations. *The new institutionalism in organizational analysis*, 204-231.
- Jitendra V. Singh. (1993). *Review Essay: Density Dependence Theory - Current Issues, Future Promise* (C. 99, Sayı 2). <https://about.jstor.org/terms>
- Kamps, J., & Péli, G. (1995). Qualitative reasoning beyond the physics domain: The density dependence theory of organizational ecology. *Proceedings of QR95*, 114-122.
- Karsavuran, Z. (2016). *Turizm Lisans Eğitiminde Yüksekokulların Fakülteye Dönüşme Süreci Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Akdeniz Üniversitesi.
- Kavak, Y. (2011). Türkiye’de Nüfus ve Eğitim: Uzun Vadeli (2010–2050) Nüfus Projeksiyonları ve Eğitim Sistemine Yansımaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(192), 86-104.
- Keskin, U., & Kıcı, G. K. (2020). *Örgütsel Ekoloji Kuramı Açısından Türkiye’deki Kamu Radyoları ve Özel Radyoların Analizi*. 0-3.
- Kobal, H. Y. (2021). HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ’NİN FAALİYETLERİNİN KURUMSAL KURAM VARSAYIMLARI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 238-263.
- Kuah, A. T. H. (2002). Cluster theory and practice: Advantages for the small business locating in a vibrant cluster. *Journal of research in marketing and entrepreneurship*, 4(3), 206-228.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi (2023)*.
- Leal, S. (2004). Is tourism education in Brazil sustainable. *Critical issues in tourism education*, 71-76.
- Lo, A. (2006). The past, present, and future of hospitality and tourism higher education in Hong Kong. *Journal of teaching in travel & tourism*, 5(1-2), 137-166.
- Lohse, S. (2021). Ontological investigations of a pragmatic kind? A Reply to Lauer. *Philosophy of the Social Sciences*, 51(1), 3-12.
- Lomi, A. (1995). The population ecology of organizational founding: Location dependence and unobserved heterogeneity. *Administrative Science Quarterly*, 111-144.
- MacLaurin, D. (2006). Tourism education in Canada: Past, present and future directions. *Journal of teaching in travel & tourism*, 5(1-2), 1-25.
- Macy, M. W. (1990). Learning theory and the logic of critical mass. *American Sociological Review*, 809-826.
- Marwell, G., & Oliver, P. (1993). *The critical mass in collective action*. Cambridge University Press.
- Mayer, D. J. (2024). Spatial Patterns of Nonprofit Founding: Toward a Local Ecology. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 08997640241230871.
- Mayr, E. (1982). Of what use are subspecies? *The Auk*, 99(3), 593-595.
- Medlik, S. (1965). Higher education and research in tourism in western Europe, study tour report. *Estudo inédito*.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama için Bir Rehber*, çev (S. Turan, Çev.; 3.). Nobel Akademik yayıncılık.
- Meyer, J. W., Greenwood, R., & Oliver, C. (2017). Reflections on institutional theories of organizations. *The Sage handbook of organizational institutionalism*, 831-852.

- Meyer, J. W., & Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *AJS*, 83(2), 340-363. <http://www.journals.uchicago.edu/t-and-c>
- Meyer, J. W., Rowan, B., Powell, W. W., & DiMaggio, P. J. (1991). The new institutionalism in organizational analysis. *The new institutionalism in organizational analysis*, 41-62.
- Miles, J. A. (2012). *Management and organization theory: A Jossey-Bass reader* (C. 9). John Wiley & Sons.
- Milinchuk, O. (2017). Tourism studies in the higher education in Sweden: focusing on sustainability. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(2), 93-100.
- Milliyet Gazetesi. (2014). *MEB okul türlerini azalttı - En Son Haberler - Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/egitim/meb-okul-turlerini-azaltti-1881203>
- Moilanen, A., & Hanski, I. (2001). On the use of connectivity measures in spatial ecology. *Oikos*, 95(1), 147-151.
- Murray, B. G. (1982). On the Meaning of Density Dependence. *Oecologia (Berl)*, 53, 370-373.
- Murray, B. G. (2001). Are ecological and evolutionary theories scientific? İçinde *Biological Reviews of the Cambridge Philosophical Society* (C. 76, Sayı 2, ss. 255-289). <https://doi.org/10.1017/S146479310100567X>
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri : nitel ve nicel yaklaşımlar* (S. Özge, Çev.; 6.). Yayın Odası.
- Olalı, H. (1984). Türkiye’de turizm eğitiminin yapısı ve sorunları. *Turizm Eğitim Kongresi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul*.
- Olçay, A. (2008). Türk turizminde eğitimin önemi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 383-390.
- Olsen, M., & Olson, M. (1971). *Logic of collective action: Public goods*. Harvard University Press.
- Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması (2008).

- Önder, Ç., & Üsdiken, B. (2010). Örgütsel Ekoloji:Öğüt Toplulukları ve Çevresel Ayıklama. İçinde S. Sargut & Ş. Özen (Ed.), *Örgüt Kuramları* (2. baskı, ss. 133-193). İmge Kitabevi Yayınları.
- ÖSYM. (2003). *2003 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2004). *2004 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2005). *2005 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2006). *2006 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2007). *2007 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2008). *2008 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2009). *2009 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2010). *2010 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2011). *2011 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2012). *2012 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2013). *2013 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*
- ÖSYM. (2014). *2014 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.*

- ÖSYM. (2015). *2015 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2016). *2016 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2017). *2017 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2018). *2018 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2019). *2019 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2020). *2020 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2021). *2021 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2022). *2022 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- ÖSYM. (2023). *2023 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*.
- Özcan, K. (2011). Kurumsal söylemin rasyonel temelleri: Yeni kurumsal kuram bağlamında rasyonalite tartışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(13), 297-326.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/23189/247688>
- Özkan, A. M. (2022). Eski Kurumsal Kuramdan Yeni Kurumsal Kurama: Yönetim ve Organizasyon Çalışmalarında Kurumsalcılık. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 5(1), 52-60.
- Öztürk, A. O., Kara, S., & Kara, H. T. (2019). Belirsizliklerin Örgütlere Etkisi Yeni Kurumsal Kuram Ekseninde Bir Değerlendirme. *Sayıştay Dergisi*, 114, 33-51.

- Parsons, T. (1956). Suggestions for a Sociological Approach to the Theory of Organizations-I. *Administrative science quarterly*, 63-85.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (2.). Pegem Akademi.
- Petersen, T., & Koput, K. W. (1991a). Density dependence in organizational mortality: Legitimacy or unobserved heterogeneity? *American sociological review*, 399-409.
- Petersen, T., & Koput, K. W. (1991b). Unobserved heterogeneity or legitimacy in density dependence: A rejoinder to Hannan, Barron, and Carroll. *American Sociological Review*, 56(3), 416.
- Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (1978). The external control. *New York*.
- Powell, W. W., & DiMaggio, P. J. (1991). Introduction. İçinde W. W. Powell & DiMaggio (Ed.), *The new institutionalism in organizational analysis* (ss. 1-40). University of Chicago press.
- Poyrazoğlu, O. (2010, Haziran 25). *EMO - MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM, "TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ" İLE GEÇİDE GİDER Mİ? (DR. OĞUZ POYRAZOĞLU, ANAYURT)*. Anayurt.
https://www.emo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=76864
- Resmi Gazete (2009). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/11/20091113-4.htm>
- Reydon, T. A. C., & Scholz, M. (2009). Why organizational ecology is not a Darwinian research program. *Philosophy of the Social Sciences*, 39(3), 408-439.
- Rosenzweig, P. M., & Singh, J. V. (1991). Organizational environments and the multinational enterprise. *Academy of Management review*, 16(2), 340-361.
- Rutherford, M. (1995). The old and the new institutionalism: can bridges be built? *Journal of Economic issues*, 29(2), 443-451.
- Sağol, B. (2021). *Dolu bölümleri kapatma teklifi*.
<https://www.birgun.net/haber/dolu-bolumleri-kapatma-teklifi-344758>

- Saldana, J. (2019). Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı. *A. Tüfekci Akcan ve SN Şad, Çev. Ed). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.*
- Schelling, T. C. (2006). *Micromotives and macrobehavior*. WW Norton & Company.
- Schluter, D. (2001). Ecology and the origin of species. *Trends in ecology & evolution, 16(7)*, 372-380.
- Scott, W. R. (1987). The Adolescence of Institutional Theory. İçinde *Administrative Science Quarterly* (C. 32, Sayı 4). <http://www.jstor.org/about/terms.html>.
- Scott, W. R. (1991). Unpacking institutional arrangements. *The new institutionalism in organizational analysis*.
- Scott, W. R. (2001). *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities*. Sage publications.
- Scott, W. R., & Meyer, J. W. (1991). The rise of training-programs in firms and agencies-an institutional perspective. *Research in organizational behavior, 13*, 297-326.
- Scott, W. R., & Meyer, W. J. (2012). The Organization of Societal Sectors: Propositions. İçinde *The new institutionalism in organizational analysis*. University of Chicago press.
- Selznick, P. (1996). Institutionalism" old" and" new". *Administrative science quarterly, 270-277*.
- Shaw, J. D., Tangirala, S., Vissa, B., & Rodell, J. B. (2018). New ways of seeing: Theory integration across disciplines. İçinde *Academy of Management Journal* (C. 61, Sayı 1, ss. 1-4). Academy of Management Briarcliff Manor, NY.
- Shinkle, G. A., & Kriauciunas, A. P. (2012). The impact of current and founding institutions on strength of competitive aspirations in transition economies. *Strategic Management Journal, 33(4)*, 448-458.
- Singh, J. V., & Lumsden, C. J. (1990). Theory and research in organizational ecology. *Annual review of sociology, 16(1)*, 161-195.

- Singh, J. V, Tucker, D. J., & House, R. J. (1986). Organizational legitimacy and the liability of newness. *Administrative science quarterly*, 171-193.
- Speel, H.-C. (1995). Memetics: On a conceptual framework for cultural evolution. *Symposium of Einstein Meets Margritte, Free University of Brussels*.
- Stauffer, R. C. (1957). Haeckel, Darwin, and ecology. *The Quarterly Review of Biology*, 32(2), 138-144.
- Steene, A. (2014). Tourism education in Sweden: Past, present and future. *Journal of Applied Economics and Business Research Burnaby, Canada (ISSN 1927-033X)(2011)*.
- Stinchcombe, A. L. (1965). Organizations and social structure. *Handbook of organizations*, 44(2), 142-193.
- Şert, S. (2015). Turizmde Lisans Eğitiminde Turizm Fakültelerinin Kurulması ve Bölüm İsimleri Üzerine Bir İnceleme. *14. Geleneksel Turizm Paneli, March*.
- Taştan, K., & Yılmaz, S. (2021). Yeni kurumsal kuram argümanlarıyla Türk yükseköğretim sisteminde kalite yönetiminin benimsenmesi üzerine teorik model çalışması. *Black Sea Journal of Public and Social Science*, 4(2), 79-91.
- Temizkan, S. P., Ceviz, C., & Cankül, D. (2019). Turizm Eğitimi Lisans Mezunları ve İstihdam Durumları. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 3(3), 437-461. <https://doi.org/10.32958/gastoria.556416>
- Tolbert, P. S. (1985). Institutional environments and resource dependence: Sources of administrative structure in institutions of higher education. *Administrative science quarterly*, 1-13.
- Torchia, M., Calabrò, A., Huse, M., & Brogi, M. (2010). Critical mass theory and women directors' contribution to board strategic tasks. *Corporate Board: Role, Duties & Composition*, 6(3).
- TUADER. (2019). *2019 YKS Turizm Yerleştirme İstatistikleri – Turizm Akademisyenleri Derneği*. <https://tuader.org/2019/09/11/2019-yks-turizm-yerlestirme-istatistikleri/>

- Turhan, M. S. (2021). Sosyal Bilimlerde Evrimci Yaklaşımların Örgüt Kuramlarındaki Yansıması: Örgütsel Popülasyon Ekolojisi Kuram. İçinde Ş. Karabulut (Ed.), *Pazarlama ve organizasyon perspektifinden kuramlar ve tartışmalar* (Sayı Haziran, ss. 253-268). Gazi Kitabevi.
- Tuyluoğlu, T. (2003). *Türkiye’de turizm eğitiminin niteliği*.
- Türk Eğitim Sen. (2018). *Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması İle İlgili 2008/81 Sayılı Genelgesi – TÜRK EĞİTİM-SEN | Türkiye’nin Sendikası*. <https://turkegitimsen.org.tr/972-milli-egitim-bakanliginin-ortaogretimde-okul-cesitliliğinin-azaltılması-ile-ilgili-2008-81-sayili-genelgesi/>
- Tütüncü, Ö. (2018). Fakülteleşme ve rekreasyon bölümleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 265-271.
- Unur, K., & Köşker, H. (2015). Türkiye’de turizm eğitimi ve turizm eğitimi alan öğrencilerin turizme bakış açılarına yönelik araştırmaların incelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 44-71.
- Uzun, A. R. (2009). *TÜRKİYE’DE TURİZMİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ (TURİZM EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR ÖRNEK: ANTALYA)*. MARMARA ÜNİVERSİTESİ.
- Ünlüönen, K. (1993). Türkiye’de Yüksek Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitim ve Öğretimi. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6.
- Üsdiken, B. (1950). *Türkiye’de İş Yapmanın ve İşletmenin Akademikleştirilmesi 1930-1950*. 119-147.
- Watts, E., Hoßfeld, U., & Levit, G. S. (2019). Ecology and evolution: Haeckel’s Darwinian paradigm. *Trends in ecology & evolution*, 34(8), 681-683.
- Weick, K. E. (1969). Social psychology in an era of social change. *American Psychologist*, 24(11), 990.
- Whittaker, R. H., Levin, S. A., & Root, R. B. (1973). Niche, habitat, and ecotope. *The American Naturalist*, 107(955), 321-338.

- Yali, S. (2017). Avrupa Birliği'nde Yükseköğretim Çalışmaları: Bologna Süreci ve Türkiye Üniversiteleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 27(2), 143-154.
- Yang, J., & Song, H. (2011). Tourism education programmes in Mainland China. *AngloHigher, The Magazine of Global English Speaking Higher Education*, 2, 8-9.
- Yeloğlu, H. O. (2007). *Örgütsel Ekoloji Ve Popülasyonlar Etkileşimler - Türkiye Sermaye Piyasasındaki Aracı Kurumlar Örneği*. 187.
- Yeloğlu, O. (2020). Örgütsel Ekoloji. İçinde C. Sözen & N. Basım (Ed.), *Örgüt Kuramları* (5., ss. 205-237). Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yetgin, D. (2018). Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi'nin Kurum Tarihi. *Anatolia Journal*, 603-624.
- Yetkin, D. (2018). Turizm Eğitim Kurumları. N. Kozak içinde, *Dünden Bugüne Türkiye'de Turizm Kurumlar, Kuruluşlar, Turizm Bölgeleri ve Meslekler*, 603-625.
- Yıldırım, H. M., Çeti, B., Özcan, S., Dülgeroğlu, O., & Özer, F. (2016). Turizm sektöründe hizmet kalitesinin sağlanması açısından Türkiye'de turizm eğitiminin analizi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 446-455.
- YÖK. (2023a). *YÖK Bologna Süreci Nedir?* Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı. <https://uluslararasi.yok.gov.tr/uluslararasilasma/bologna/temel-bilgiler/bologna-sureci-nedir>
- YÖK. (2023b, Ağustos 23). *Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>.
- Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1982).
- Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu (1)(2)(3) (1983).
- Yükseköğretim Program Atlası*. (2024). <https://yokatlas.yok.gov.tr/>

Zhou, Y. (2017). On the Innovation and Entrepreneurship Education of Undergraduate Tourism Management Specialty in Higher Vocational Education. *2017 International Conference on Economics and Management, Education, Humanities and Social Sciences (EMEHSS 2017)*, 377-381.

EKLER

Veri setindeki fakülte/yüksekokullar

Fakülte ve Yüksekokullar
Bilgisayar ve Turizm Yüksekokulu
Güzel Sanatlar Fakültesi
Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi
Yönetim Bilimleri Fakültesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi
İktisat Fakültesi
İşletme Fakültesi
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi
Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi
Ticari Bilimler Fakültesi
Turizm Fakültesi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu
Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu
Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu
Uygulamalı Yönetim Bilimleri Yüksekokulu
Yabancı Diller Yüksekokulu

Mülakat Soru Formu

Değerli Hocam,

Tez Turizm lisans eğitimindeki değişim, gelişim ve güncel durumun kurumsal kuram, yeni kurumsal kuram ve örgütsel ekoloji kuramıyla açıklanıp açıklanamayacağı, hangi kuramların önermelerinin geçerliliği olduğu, eksik yönleri gibi konularda cevaplar bulmayı amaçlamaktadır. Aşağıda alanyazından ve uzman görüşlerinden yararlanılarak hazırlanan açık uçlu sorular bulunmaktadır. Planlanan görüşme yaklaşık 30-45 dk arası düşünülmektedir. İsteğiniz halinde yazılı olarak da cevapları bildirmeniz mümkündür.

İlginize ve göstermiş olduğunuz nezakete şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız.

Doç. Dr. Hakan Sezerel
Anadolu Üniversitesi
Turizm Fakültesi

İlker Gül
Anadolu Üniversitesi
Doktora Öğrencisi

Mülakat Soruları

- 1) Kendinizi tanıtır mısınız? Kaç yıldır bu kurumdasınız? (Uzmanlık alanı, eğitimi, mesleki tecrübeleri vb.)
- 2) Turizm bölümleri ve lisans düzeyinde turizm eğitimi ülkemizde nasıl bir seyir izlemiştir?
- 3) Sizce bu tarihsel süreçte kırılma noktaları nelerdir?
- 4) Geçmişten bugüne baktığımızda bu değişimin sebepleri nelerdir? bölümler
- 5) Çalıştığınız kurumun turizme ilişkin bölümleri nelerdir? Varsa hangi bölgelerde ve ne zaman açılmıştır?
- 6) Çalıştığınız kurum, başarısını arttırmak için;
 - a) Farklı taleplere ve ihtiyaçlara cevap verebilmek adına geniş bir kaynak kullanımı ile çeşitlendirme (turizm ve bağlantılı alt bölümler vb.) yoluna mı gitmektedir?
 - b) Belirli bir talep grubuna hitap eden belirli bölümlere yönelik faaliyetlere odaklanarak kısıtlı kaynakların en etkin şekilde kullanımını mı sağlamaktadır?
- 6) Size göre kurumun(örgütün) performansını artırmada hangi seçenek daha etkindir? Neden?

- 7) Kurumunuzun bu kadar farklı bölgelerde (ilçelerde, kampüslerde) bölümleri olması size göre bir avantaj mı yoksa dezavantaj mıdır? Bu konuyla ilgili düşünceleriniz?
- 8) Fakülteniz/Yüksekokulunuzun içinde az bölüm olması mı? Çok bölüm olması mı örgütün (üniversite, yüksekokul veya fakülte) başarısı için avantajlı? Neden?
- 9) Bölümünüzün genç olması ya da eski olması durumlarından hangisi sizin için yararlıdır? Bu durum örgütün başarı durumunu nasıl etkiler? Neden?
- 10) Kurumlar arasında rekabete ihtiyaç var mı?
- 11) Size göre kurumunuza/kurumlara turizm lisans eğitimi özelinde rekabet avantajı sağlayan faktörler nelerdir?
- 12) Rekabet içerisinde bulunduğunuz diğer üniversite kurumlarının size yakın olması avantaj mı yoksa dezavantaj mı?
- 13) Rekabet içinde bulunduğunuz başka örgütlerin bünyesindeki bölümlerin sizden önce veya sonra açılmış olmasının kurumsal performansınız üzerinde herhangi bir etkisi bulunmakta mıdır? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?
- 14) Bugün turizm bölümlerindeki artışın sebepleri ve türevlerinin/alt dallarının (rehberlik, rekreasyon, gastronomi vb. bölümleri) artışın sebebi nedir?
 - 13) Bölüm isimlendirmeleri (konaklama bölümlerinden turizm işletmeciliği, yiyecek içecek isimlendirmesinden gastronomiye) neden değişiyor?
 - 14) Geçmişten bu yana turizm lisans eğitiminde müfredatlardaki değişimi nasıl gerçekleştirmiştir?
 - 15) Dünya’da lisans düzeyinde eğitimi düşündüğünüzde bizim ülkemizde ne gibi farklar var?
 - 16) Söz konusu bölümlerin ve turizm fakültelerinin geleceğini nasıl görüyorsunuz?
 - 17) Hangi örgütlenme türünde (Turizm fakültesi, Uygulamalı Bilimler/Turizm Otelcilik Yüksekokulu ya da bölüm) olmak isterdiniz veya sizin için hangisi ideal? Neden?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: İlker Gül

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim:

2019-2021, Açıköğretim Fakültesi, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Aşçılık Pr. (Açıköğretim Önlisans)

2015-2018, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği (Tezli Yüksek Lisans)

2009-2014, Düzce Üniversitesi, Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik (Lisans)

Mesleki Geçmişi:

2021-2023, Öğretim Görevlisi, Bahçeşehir Üniversitesi

2016-2021, Araştırma Görevlisi, T.C. İstanbul Bilgi Üniversitesi

2015-2016, Resepsiyonist, Plus Hotel Suites Cihangir

2015-2015, Kat Hizmetler, Swiss Hotel Bosphorus

2014-2014, Stajyer, Jolly Tours,

2012-2012, Üretim Elemanı, Colgate-Palmolive

2010-2010, Havuz Görevlisi, Mis Grup

2009-2009, Stajyer, Aksay Shipping Inc.